

PËLLUMB KULLA
RRËFENJAT E AMERIKËS
ROMAN

BOTIMET TOENA

PËLLUMB KULLA

RRËFENJAT E AMERIKËS

roman

BOTIMET TOENA

Tiranë, 2022

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Sonila Kapo

Redaktore: Besa Vila

Korrektore letrare: Majlinda Bami

Përkujdesja grafike: Edona Marku

Kopertina: Like Rehova

ISBN 978-9928-376-30-5

© Autori

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjete apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollesha", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: redaksia@toena.com.al

botimet.toena@gmail.com

www.toena.com.al

Mirënjohja për ndihmën në këtë ribotim të tretë të këtij libri, i takon z.
Eduart Kryemadhi.

Autori

PJESA E PARË

RRËFENJA E PARË
në vend të parathënies

JA, BRE, KJO ËSHTË AMERIKA!
Kushtuar Antony Athanasit

“T’ëmën bre, profesor, - nis ligjëratën e përditshme shoferi, - sa llafe të ndyra kishmë dëgjuarë për Amerikën! Po na kishnë thënë-o, se këtu n’Amerikë njeriu shfrytëzohet pe njeriut. Çne bre! Mbroçkulla! Këtu, or byrazer, ndodh e kundërta!”

Dhe me sytë që i ndrisin Peço shoferi lexon në fytyrën time efektin e ironisë së tij.

Radha e veturave në portat me pagesë të Trajboro Brixhit është e gjatë.

Megjithatë unë kam kohë deri në fillimin e punës. Tej mbi Menhettenin, që e kemi në krahun e djathtë, kanë rënë rrezet e para të diellit dhe kjo kartolinë e rrallë e shtyn mikun tim Peçon, ashtu me duar mbi timon, të më tregojë Amerikën. Ai e ndien që unë i dua rrëfenjat e tij, në atë gjuhën dialektore korçare, rrëfenja që më zbavitin pa masë dhe nuk shterrin kurrë.

“Ikë sa të duash larg, ore, - vazhdon Peçoja, - mendjen në Shqipëri do ta kesh! Një sy këtu e dy atje! Unë atje kam pleqtë, siç i ke edhe zotrote. Edhe shokët e kushurinjtë e mij, pleqtë i kanë në Shqipëri... Mendjen atje e kemi të tërë. Sa bie telefoni, i pyesëm: Kini korrent-o? Po ujë-o? Si ini me drita, mo?”

Me Peçon, vendet e punës i kemi pranë e pranë. Vetura është e tija, kurse pagën e urës e bëj unë. E ai më shpie në

punë çdo ditë. Ai më shpie edhe tani kur puna e tij ka pësuar një rënie. Punon në një kompani taksish dhe limuzinash, por kur shterrin pasagjerët, Peçon e kanë nga të parët që pushojnë. Po ai nuk e prish terezinë. Paraqitet në mëngjes e pastaj kur i thonë që nuk ka punë për të, futet në një kafe në Kuins e pret t'u bëjë ndonjë shërbim me pagesë shqiptarëve me makinën e vet.

Unë punoj në një Strehë, ku rehabilitohen fëmijë me të meta, kryesisht jetimë. Streha është e mbajtur mirë e financuar pjesërisht nga shteti i Nju-Jorkut dhe më së shumti nga dhurues të krishterë. Po Motër Gjenovefa është aq e zonja, sa shpesh arrin të marrë financime edhe nga qeveria federale. Ajo e ka themeluar vetë Strehën e tani fluturon nga krenaria që Streha e saj është bërë model. Unë aty organizoj argëtimet e fëmijëve dhe mbaj gjallë grupin e teatrit. Motër Gjenovefa që ka sjellë për vete një krevat të thjeshtë dhe fle aty në Strehë, rri orë të tëra duke parë inskenimet e mia mbi fëmijërinë e Linkolnit, Presidentit të lavdishëm të Shteteve të Bashkuara.

Puna më ecën, edhe më vjen keq që shokut tim, Peços, nuk i vete mbarë sikurse mua. Nganjëherë më duket se ai e di që atë ditë nuk do të ketë punë, as me taksit as me limuzinë, por vjen, ja thjesht, që të më bëjë lehtësi mua. E tërë kohën e rrugës së gjatë nuk lodhet duke folur. Shpesh them që do t'ia mbledh këto rrëfenja. Jam i bindur që do t'i kujtoj të gjitha një e nga një ato që më ka treguar deri më sot. Janë tregime jetuar nga ai vetë, por ka plot nga të shqiptarëve të tjerë, pasagjerë, që ia rrëfejnë rrugës dhe ai m'i sjell mua taze, të ngrohta. Jam kureshtar të di, se çfarë

u rrëfen ai të tjerëve për mua. Se nuk mund të rrëfesh asgjë për një njeri të heshtur si unë, që vetëm qesh hera-herës duke dëgjuar shoferin gojëkripur, që nuk lodhet kurrë së rrëfyeri. E flet e flet... Ja si tani:

“Rrimë këtu në Amerikë e ndjekëm me drithërimë të tëra kacafytjet dashamirëse të politikanëve atje, të cilave u thonë ‘kacafytje për të gjetur unitetnë’, unitet që nuku vjen, ce është nisur ters... Po është nisur ters bre, që në përçapje të parë të Skënderbeut. Ce ay e bëri me ugr të keq, o profesor, qëkure për t’i bashkuarë shqiptarët, zgjodhi për kuvënd Lezhën, që atëhere quhej Lesh!..”

Shoferi u jep një të fshirë xhamave, megjithëse ata mua më duken më të tejpushëm se kurrë.

“Ka shumë vjedhje në Shqipëri, thonë, korrupsion. Qeveritarët e politikanët e kanë mendjen te paraja. Si e si, të bëhen milionerë! Prandaj është më mire, bre, kur shtetnë e drejtojnë të ngopurit, pasanikët. Që shtetnë ta drejtojnë të pasurit, ka dy rrugë, profesor: ose të pasurit të bëhen ministra, ose ministrat të bëhen të pasur! Në mëmëdhe po ndodh kjo e dyta: ministrat po bëhen të pasur! Atje vjedhjet kanë qëllime fisnike... Prandajza, sa herë vete andej-këtej u them shqiptarëve, kudo që janë: vëllezër Filadelfiotë, Vaterburas, Njuxhersjotë, Bostonianë, Detroitjotë, Çikagas... të ini krenarë për mëmëdhenë e dashur! Atje vjedhën për pikësynime të nderçme... Njëherë vaftit, shteti i rripte lëkurën individit për të mirë të përgjithëshme, sot për të mirë të tij, individi i rrjep lëkurën e përgjithëshme shtetit!...”

Peçoja vështron ca vrapues shalëjashtë, që ndjekin paralel veturën më të dyja anët e rrugës. Një burrë i ngjallmë mezi

i lëviz kilet e tij e duket aq i rraskapitur, sa të bësh be se ky është vrapimi i tij i fundit para se ta varrosin.

“Sa e kishmë ëndërruarë Amerikën, o profesor, ëh? Këtu shëndoshesh, fryhesh pa dashur, o në p.. të s’ëmës! Ma shëkon ti profesor, barkun, mullën time? Asnjë thërrime dhjamë, as një çickë bark nuku kam patur në Shqipëri! Xhan o ushqim i Shqipërisë! Bëj unë tashi vrap, që të ul barkun, por varet edhe nga puna, bre. Se nuk është fiskultura kryesorja. Më parë, këtu, bënja gjashtë ditë punë, po ama, një ditë ia linja të tërën, vrapit. Nuku do linja punën për të vrapuarë, de! Pastaj ra puna. Fillova të bëj pesë ditë punë e dy ditë vrap... Pastaj... m’u shkurtua akoma puna e fillova të bëj tri ditë punë e katër ditë vrap. Tani ka një muaj, bëj vetëm... vrap!”

Dhe miku im nuk ka të reshtur:

“Po sëkur është vetëm ky hall këtu! Mua nuku më janë ndarë hallet, qëkur vura këmbën. Pa gjuhë, bre, pa gjë... Dy vitet e para punova pa letra, fshehur. Punonja në kat të gjashtë... Gjashtë, po gjashtë për së prapthi, oreee! Gjashtë kate dënë dhe! As e pashë diellin, as më pa! Nuku se amerikanët janë të rreptë, po kishnja akoma në palcë të dredhurat e Selanikut. Këtu, shokët e mij... ezmerë, - se mo na e marrën amerikanët për racizmë! - ata ezmerët dilnin e më blinin për të ngrënë, ata më mësonin zanatnë, gjuhën. Ja atje thellë, ku ishinja, e mësova gjuhën e vëndit, gurgull! Pas dy vjetësh, kur dolla mbi trotuaret lart, e mora vesh e xheç më ra dambllaja: gjuha që paskështa mësuar bilbil, nuku paskej qënë anglisht, o profesor, po... spanjollçe oreee!!! Kur mos kem babanë! Po si ore asnjëri nuku më tha, se

ata hushkukurit ezmerë, kishnë qënë nga Porto Rikua! Më shkuanë dy vjet. Fillova anglishten nga e para. Zhytem po s'mbytem unë! Ama, thuaj hë, gjuhë më të zorçme, nuk e bën nëna! Për të folur, hajde de, pa për të shkrojtur, po nuku vajte në shkollë, aha, harro mushkë...! Amerikanët, or byrazer, e shkruajnë 'qen' dhe e lexojnë 'mace'! Fëmijët venë në shkollë dhe e mësojnë, ne të rriturit, hiç-o, ç'të na vijë nga veshi. E kështu shtyhem. Papo, është e bukur bre, kur e dëgjon tjatrin ta bëjë mishmashnë në mes të supermarketit, t'i thotë së bijës: 'Na moj ti, dhi e Zçishtit! Mo më thuaj *aj dont kerë*, po mbylle grykën, ce të futa një pëllëmbë të mirë, sa të harrosh pasuordin e internetit dhe gjer bë dhjetë numëra celularësh!'"

Peçoja e lë tregimin dhe drejton gishtin nga një veturë që po na lë pas.

"Shëko, shëko! E pe atë Mercedesnë? Ia pe flamurë tonë mbi targët?"

"Ia pashë", i them unë.

"Gjen këtu dhe shqiptarë që hapën biznese, si ata devollinjtë që kishnë hapur një servis veturash dhe kishnë marrë argatë amerikanë! Amerikanë bre, orgjinalë, kur mos i kem tërë! Dhe bile u mësojnë atyre korçarçen tonë. Ja, u këtheva nga një vizitë në Shqipëri unë, e vajta e po u rrëfenja devollinjve ç'kishnja parë në mëmëdhe. Por më shumë u trondit pe atyre që rrëfenja unë, ay amerikani zezak, që punonte për ta. Me gojë hapur kamare pe habisë, dolli që poshtë maqinkës që po riparonte e më tha: 'Me gjith mënt -o? Ik or t'u mbylltë e mëndjes', ma bëri zezaku, 'ce nuku t'i ha njeri këto?!' 'Kur mos kem babanë!', i thashë. 'Kur

mos kem babanë, edhe unë s't'i besoj!', ma previ zezaku dyke zënë be për babanë zezak!"

Në një udhëkryq të Kuinsit, dy policë amerikanë me fytyra kinezësh, po i jepnin radhë trafikut. Unë vura bast me veten se Peçoja tani do të hapte bisedë mbi kinezët. Dhe e fitova bastin:

"Nganjëherë nuk e merr vesh je në Amerikë apo gjëkundi tjetër! - nis sipas parashikimit tim Peçoja. - Dhuratat që shqiptarët, blenë për të dërguarë në Shqipëri, të gjitha mbajnë etiketën e prodhimit Made in China! Po sikur na kanë mallkuarë, që të mos na ndahet Kina kudo që të vemë, or t'ëmën e s'ëmës!... Ore, amerikanët si sistem, fituanë mbi komunizmën, po si shpërblim e panë ç'u erdhi: iu mbush vendi me... me... rusë, do ti a, polakë, do ti a, shqiptarë, do ti! Edhe një fitore kështu mbi Kinën u duhet këtyre e pastaj, që të shohç një amerikan safi, do të duhet të shkosh në rezervuarët e indjanëve! Po amerikanët janë të mençëm, ore, dhe tashi kanë filluarë ta kuptojnë mirë, se të drejtat e njeriut në Kinë, nuku janë edhe aq keq or jo!"

Arritëm përpara Strehës. Peçoja nuk kish më kohë të përfundonte të tërë temën e kinezëve, të filipinëve, rusëve dhe të tjerëve... Por, ja, kemi ditët e tjera që vijnë. Dhe unë mahnitem sa mirë i zbërthen Peçoja vuajtjet, lumturitë e peripecitë e shqiptarëve të mërguar në këtë tokë të Amerikës, në mes të këtij oqeani mërgimtarësh nga e gjithë bota...

RRËFENJA E DYTË
si mbetje nga parathënia

KUR MOS KEM MAMANË!

Kushtuar Vladimir Muzhës

Nëse mund t'i themi akoma djalë një dyzetvjeçari, vetëm se i ka faqet e kuqe dhe një dritë gazi që nuk i ndahet nga sytë, Peçoja është djalë dhe bile një djalë i këndshëm. Me ndjenjën e humorit të tij, ai nxjerr e na vë përpara gurë të çmuar nga përjetime të tëra llojeve, që nga një periudhë burgimi, një punë e vështirë në Parkun e Mallrave të Korçës, një dalje dyvjeçare në rrethinat e Selanikut dhe një hyrje e mundimshme në Amerikë me ndërmjetësinë e kurbetçinjve të vjetër korçarë. Këtu punoi ca kohë si shofer brenda oborrit të një firme italo-amerikanësh, të cilët ia lejojnë vetes të marrin në punë një mërgimtar, që akoma nuk i ka letrat nga autoritetet vendase. Por nuk e linin kurrë Peçon të kalonte me kamion pragun e portës së oborrit të tyre. Tej pragut, pushteti i punëdhënësve italianë merrte fund.

Peçoja është një vëzhgues i hollë. Sytë e tij janë shpuzë e gjallë. Stacioni i parë i vizitave në shtëpinë time është rafti i librave. Edhe pse lexon për bukuri “Nju-Jork Tajmsin”, pa thënë që ka një etje të pashuar për gjithçka botohet në atdhe, gjuha e tij prapëseprapë ruan koloritin e fshatrave të zonës së Devollit, ku edhe është lindur.

Rrëfenjat e Peços janë gazmore e nganjëherë, ai më ngjan si një korrespondent i dërguar në burgun e diktaturës e në qarqet e mërgimtarëve shqiptarë të Selanikut, Bostonit

dhe Nju-Jorkut, nga ku reportazhet e dhimbjes, mendon ai, janë bërë tashmë shumë. Ai duket sikur ka zbritur poshtë të gjuajë karaktere e ndodhira që të bëjnë të qeshësh, për të thënë se asnjëherë jeta nuk është vetëm e vështirë.

Nga kjo veti Peçoja duket pak i lehtë dhe jo aq serioz. Sidoqoftë gjuha e tij na është bërë si epidemi e këndshme, sa edhe unë e zë veten duke i thënë:

“Ce bre Peço? Po ce, o derëzi? Po ti qënke i lojtur, o t’u mbylltë!”.

Aty edhe ime shoqe në vënd të “pse”, po më pyet me “ce, o burrë”, ndërsa fëmijët kanë harruar të betohen si më parë dhe tani të sigurojnë duke përdorur betimin e Peços “kur mos kem mamanë!”.

Po miku ynë shtyhet edhe më tej se kaq, dhe zhargoni i tij nuk njeh kufij. Kur na vjen për vizitë, ai nuk e ka për gjë ta lëshojë gojën edhe në prani të gruas sime:

“T’ëmën-o, në p... të s’ëmës!”.

E pastaj nxiton t’i kërkojë asaj të falur duke e siguruar se ushqen për të respekt, teksa për shkarjet e gojës, ia ka fajin qyteti ku është rritur.

“Ama vërtet bre, kush i njeh mirë korçarët, - shfajësohej një ditë Peçoja, - nuk ua merr për keq. Shko në Pazar të Korçës, brënda orës, dëgjon më shumë të shiten nga ato... të nënave, se pyperka e domate! Kur mos kem mamanë, çapëlojnë sytë e gojën të tërë ata që xbresën për herë të parë Korçë e dëgjojnë: ‘T’ëmën! Po ç’bëhet kështu or q..fjaj t’ëmën! Ky është për t’i... bërë t’ëmën!’... Pat erdhur një herë një shkodran me shërbim, në Grumbullim të Korçës, siç

vinte pe vitesh. Këtë herë qëllimi që shefit të një reparti, një natë më parë, i kish vdekur babaj. Do vinin ta ngushëllonin shokët e punës e ay shkodrani i shërbimit kish thënë: ‘Po vij dhe veta. Kiços i ka dekë baba, un’ Kiçon e njof tash sa vjet, po vij dhe veta!’ Po juve i dini shkodranët sa të fismë e të edykuarë janë me sjellje. E kuptoni tani se si mbeti ay, kur i dëgjonte korçarët ta ngushëllonin shoknë e tyre: ‘T’ëmën, bre Kiço, po babaj vdiq o në p... të s’ëmës, ëh?’ Shkodrani nuk u besonte veshëve. Janë çmëndur këta, thosh me vete. Fillonte i dyti: ‘Po kur vdiq, bre Kiço?’ ‘Sot më të gdhir’ – ia kthente Kiçua. ‘Paaa! Si bre?! E po m’i hëngsha t’ëmën, vdekja të merr kur t’i dojë bytha!’ Varda goja, ore! Kur mos kem mamanë! Nuk përfillnin hiç, se ay buzëlidhuri që shtrirë andej matanë, gjatë e gjërë me kostum të ri e me këpucë të ilustruara më të dy këmbët, e tërë gratë rrotull e qanin e fshinin hundët. Këtejza, nga burrat, fillonte i treti: ‘Kur e kini lënë varrimnë, o Kiço?’ ‘Më tre pas dreke’ ‘Më tre, ëh? Hiçgjë nuku jemi, bre, sot mbi dhé, nesër dënë dhé, o më i qifjaj t’ëmën vdekjes! P... të s’ëmës, ta marrç njerinë kështu!!!’... Ta thosh veç njëri, e po hajde de! Po tërë gojë prishur, tërë me të shara nga nëna! Shkodrani i dha karar: kjo gojëprishje, ishte pe atyre riteve që nuku ia njohëm njëri tjetrit e mendovi që korçarët gjithë këto, i kanë kundra mortjes. I erdhi radha atij vetë, tashi. Juve e përfytyroni të gjorë shkodran, me zë të bukur, i sjellçmë, delikat, që po matej të kapërxente një ledh që s’e kish hedhur donjëherë. Mori frymë dhe nisi ngushëllimnë: ‘Kiço, po ju ka dekë baba, eh’ ‘Po,’ ia bëri Kiçua, ‘na la babaj!’ ‘Nanën e ke...’

‘Desh Zoti, e kam’, u përgjigj Kiçua. Shkodranit, djersët, çurkë! E nuku dinte se si ta niste me Kiçon: t’i shante më parë nënën, apo t’i thosh udhë e mbarë babajt?!... Bashkovi gjishtë e madh me treguesinë e këta tre të tjerët i mbetnë përpjetë, e ashtu, ia tundi nja dy tri herë Kiços, përpara syve: ‘E po Kiço, vetë shnoshë, e nanën mu në p...! Kudo që ta kesh!’ Pastaj pështeti pëllëmbën e hapur mbi gjoks e u tha tërë burrave rreth e përçark: ‘Edhe juve, burra: nanat ua bafsha! E për të mira u mbledhshim!’”.

Ne qeshnim duke fshirë lotët, kurse Peçoja na siguronte, se të tëra këto ishin të vërteta.

“Kur mos kem mamanë, kështu u tha!”

E ky ishte betimi i fundit i Peços me mamanë e tij.

Atë betim ai nuk e përdor më. Katër ditë më pas, Peços i erdhi lajmi në Nju-Jork se i vdiq e ëma. Në fillim atë e lajmëruan se ajo, befas, qe sëmurur rëndë. Atë ditë, unë i vajta në dhomë dhe e gjeta Peçon në lot. Nuk e kisha parë të përplotur më parë dhe nuk e kam parë më që ato ditë.

Ai më bëri shenjë të hiqja pallton dhe vazhdoi të dëgjonte ato që i rrëfente në telefon e motra, që pat lënë Tiranën dhe kish nxituar në fshat, ku banonin pleqtë. Pastaj, miku im la telefonin dhe u ul në një kolltuk të vjetër.

“Mamaja po na le, - tha me zë të shuar. - Ka prerë gojën.”

Qëndruam kështu pa folur nja dhjetë minuta. I gjori Peço shfryu tërë pikëllimin në një psherëtimë.

“T’ëmën ç’bëj këtu n’Amerikë, unë bre, ëh?! Dua të siguroj një jetë më të mirë-o? Po ç’duhet bre, kjo jetë, që do më kujtojë se e lashë mamanë të më vdesë, jo dyke i ndënjur

pranë, por dyke pritur vetëm ç'më thonë në telefon!? 'Ti moj korbë, po vdes?' e pyesën me siguri moshataret e saja, mamanë. 'Po vdes', u thotë ajo. 'Po ku e ke djalën e vetmë?' 'Ai më ka vdekur më parë, katër vjet të shkuara, kur u nis për Selanik... U nis që të rronte!... E andej më vdiq!'"

Dhe Peçoja qante duke mos u përpjekur fare ta mbyste vajin dhe i fshinte lotët me dorë. Pëllëmbët i ishin bërë qull. Unë i vura thjesht krahun mbi sup dhe mezi përmbahesha vetë. Kur Peçoja mbyste ngashërimin, i linte udhë bisedës imagjinare që bënte e ëma me shoqet e saj plaka.

"'E që atëhere nuk e ke parë më, moj ditëzezë?' 'Ja, për ta parë po nisem', u thotë nëna ime dyke vdekur."

Peçoja u ngrit me rrëmbim dhe u vërsul në banjë. Pas pak doli duke fshirë fytyrën me peshqir. Ishte qetësuar disi. Më pa drejt në sy e më tha:

"I ndodh bre, kjo, shumë mërgimtarëve. Nuku kanë se ç'të bëjnë, ce nuku këthehen dot më këtu. Pa marrë dokumentet, nuku puthën më dot në Amerikë! Vetë e dinë se si i gëlltisën halle të tilla! Ama unë nuk e duroj dot. Nuku duroj! Më zuri pa pritur kjo arë gungë, mor më ia... Ngreu profesor, e ikë të lutem. Ikë!"

"Çfarë pate?!", e pyeta i befasuar që desh të më përcillte.

"Të tjerët nuku ma dinë hallë, kështu si ma di ti dhe jotë shoqe. Ata dhe do të më flasën edhe do të pinë me mua kafe. Po juve, ty dhe zonjës, unë nuk ju dal dot përpara. Se juve e patë se si mua po më vdes nëna e më patë se si unë po rri këtu, në këtë mut vend, ngaqë pastaj nuku këthehem dot më."

“E di Peço, nisu! - e këshillova unë me vendosmëri. - Do të kujdesem unë për biletën tënde... Kushedi, më vonë... Ti po vuan shumë. Ikë, dëgjomë mua!”

Ai u plas në krevat.

“Nuku mundem. Babaj thotë ‘mos hajde’. Motra më kërcënon: ‘po erdhe, nuku të flas më me gojë! Bëre gjithkëto sakrifica. Tani merr dokumentet dhe për gruanë e fëmijët’... Gruaja... Rezarta, më thotë ‘bëj si të duash, Peço.’”

Unë vendosa t’i jepja fund egërsisht, lëkundjes së tij.

“Mos i dëgjo ata. Unë të them shko!”

Ai filloi të dëneste përsëri dhe gjendja u rëndua mjaft.

“Ah, nuk i dëgjoj ata unë, or jo! Asnjërin pe tyre! Por... do të dëgjoj mamanë... Ajo, para se të priste gojën, i ka porositur: ‘M’i thoni Peços: mamaja do që të mos vish! Ky është amanet im i fundit. Ma shkeltë, do t’ju mallkoj të gjithëve që nga gropa!’, u ka thënë... Pandaj po më lutem të tërë, që mos u vete.”

Shkulmat e dënësave po e mbytnin njeriun e gjorë. Ai nuk më fliste dot, por me dorë më bënte shenjë të largohesha dhe ashtu, nëpër trazim të shpirtit të tij, gjente radhë e më thosh:

“Ikë, të lutem ikë! Dua të rri vetë.”

Mamaja e Peços vdiq atë natë.

Ime shoqe dhe unë i bëmë një vizitë Peços. Miku ynë tani ishte krejt i qetë. Furtuna kish kaluar dhe pat bërë dëme, por mbi shkatërrimin, kishte hedhur syrin një diell i qetë dhe i ngrohtë.

Ai i buzëqeshi gruas sime dhe duke na servirur nga një gotë ujë me akull, na tregoi se varrimi kish përfunduar gjysmë ore më parë.

“Kishnë marrë me qira një celular të një fshatari që punonte në Greqi. E mbante nipi im. ‘Mos të më flasë njeri në atë celular’, i thashë nipit, ‘vetëm mbajeni tërë kohën hapur e lemëni të dëgjoj.’ Vetëm një shok pe atyre të Parkut të Mallrave nuk iu bind nipit dhe porosisë teme, po iu afrua celularit e më thirri. ‘Jam Tirka, Peço, mbaje veten! Që pe Korçe, për t’i hedhur dhë mamasë tënde, në këtë mes dimri, të kemi ardhur në fshat pesë shokë!’ Ay desh të fliste akoma, po nipi e largovi... Në odën e burrave më bëhej se ndjenja erën e duhanit. Pasaj, dëgjonja gratë që qanin. Një e dy përmendej emri im,... që ime-më, e zeza, nuku më pati pranë... Celulari ish goxha i ndjeshmë. Motrës teme i ra të fikët. Dëgjonja që thërrisnin për ujë. ‘Ujë, ujë!’, ulërinin tëra gratë njëherësh, me alarmë. Dëgjova kur nxuarrë mamanë dhe e nisë në varrezë të fshatit. Dëgjoshin këshillat e burrave: ‘veri dorën këtu, ju të dy ngrijeni arkivolë nga ajo anë!’ Pasaj me sytë e mëndjes shëkonja tërë rrugën e fshatit, ce dëgjonja dëborën e pa shkelur, që kërciste dënë çapet e njerëzve që e mbajnë mamanë teme mbi supe, gjer te varri. Më besoni që edhe kërcitja e dëborës dëgjoshe, kur mos kem....”

Këtu Peçoja u kujtua.

“Tani nuku do betohem më ‘kur mos kem mamanë!’, - tha me një buzagaz të hidhur. - Tani unë atë... nuk e kam më!”

Në dhomë ra heshtja. Peçoja bëri edhe një përpjekje të shfaqej si më parë, i gjallë e me humor.

“Nuk e kam më... Dhe unë... Oho, ku ka si unë bre! Unë jam n’Amerikë, ore!”

Vetironia e tij nuk kishte asnjë dritë nga ai gazi që Peçon s’e linte kurrë.

Peçoja dështoi në përpjekjen e tij. Dhe zuri përsëri të qajë...

RRËFENJA E TRETË

NUSJA SHQIPTARE RRËMBEHET NË NJU-JORK

Kushtuar Tish Daisë

Duhej patjatër të vinja gjer n’Amerikë që të mësonja se sa ndryshojnë zakonet nga të katër anët e vendit tonë të vockël. Po çudia më e madhe është që ca krahina jo vetëm që i ruajnë duke ua treguar nipkave të lindur në Amerikë se ç’lloj zakonesh ndiqnin një herë e një kohë, po edhe i ndjekën këto zakone akoma. I venë në jetë, si në fshat edhe këtu, në mes të Menhettenit, or t’ëmën e s’ëmës! Paçka që, në vend të oborrit të fshatit - tashi kanë tri metro trotuar; në vend të qenit - kanë një alarm e në vend të kalit - venë dhe e marrën nusen me limuzinë!

Ca ditë të shkuara, një të djelë, e kishnja parkuarë limuzinën teme, - demek, kalin e nuses, - para një billdingu. Në një nga apartamentet, në kat të tetëmbëdhjetë, ca gra këndonin këngë popullore për çupën që po e nxirnin nuse prej shtëpisë së babajt. Rrugica ishte e ngushtë, siç janë të ngushta e të kufizuara tërë rrugicat e Menhettenit, që kanë veç një drejtim kalimi.

Një maqinë policie kalovi bri meje dhe oficeri pa me një farë dyshimi se si kisha parkuarë, po nuku tha gjë. Para dyzet e ca vjetësh në fshat, ma ha mendja, parkime nuku kish dhe asnjëri nuku ta shihte kalin me dyshim.

Në këto mendime më thanë të ngjitsha lart, ce më kërkonin. Vajta pas atij që kish ardhur të më merrte.

Ishte një goxha ndërtesë me roje me uniforma. Njëri nga ata me uniformë na shoqërovi gjer te ashensori dhe hyri tok me ne gjer në kat të tetëmbëdhjetë, ku na la të dalëm për të vajtur në apartamentin ku qe nusja, e ku ish rritur që foshnjë e gjersa pat mbaruarë universitetet radhë.

Hajde apartament, hajde! Lluks o lluks, të të ikte mendja, kur të qaj babanë! Ishte familje e kamur, e ardhur n' Amerikë që para tridhjetë e kusur vjetësh, që kur Titua pat hequr gardhet e kufinjve. Më pritnë me shumë respekt, me gjithë rrëmujën që sillnin tërë ata njerëz të ndodhur aty e me tërë zhurmën që bëhej. Në një qoshe të korridorit ndodhej një pjano e madhe, kurse nëpër mure kish piktura, vënë në ca korniza të rënda, me ngjyrë floriri. Para se të hymim në atë sallon ku rrinin burrat, nusja na kalovi përpara. Çupë, po çupë, ore! T' i rrëmbenje kokën bre, e të iknje me vrap. T' i thoshe të madhit Zot: e po mjaft, o Zot! Mjaft, veru kyçnë martesave tashi, ce nuse si kjo, në donjë planet tjetër dofta, por mbi këtë tonin, nuku vjen më! E gjatë, si selvi e stolisur. Vinte, sidozot, një pëllëmbë mbi mua: me një celular që e shtrëngonte mes supit dhe veshit e me një hartë në dorë, i shpegonte donjë shoqkës së saj, se si ishnë drejtimet e hotelit, ku do shtrohej darka. Ajo më pa mua, kapellën time pe limuzinisti, më njohu se kush ishnja dhe i kërkovi ndjesë shoqes në telefon. Më dha dorën e më tha:

“Unë jam nusja! Tash, ti je pjesë e kujtimeve në këtë ditë të lumnueme për mue!”

“Të trashëgohesh! E mbushç shtëpinë me djem!” , ia bëra.

Nga dhoma e grave krisi kënga që thosh pak a shumë, se tashi s'i mbaj mend fjalë për fjalë e rimë për rimë, që thosh: "Kali që po të merr ty, të sjelltë të shohësh babanë, kali që po të merr ty, të sjelltë të shohësh mamanë, kali që të merr ty, të sjelltë të shohësh gjyshnë..."

Nga lista e këngës mora vesh, që i zoti i shtëpisë, veç nuses, kish edhe gjashtë fëmijë të tjerë, për të cilët duhej të vinte kali, që në këtë rast, ishte limuzina dhe unë përfaqësuesi i saj. Qënkej dashur të ngjitesha lart unë, që gratë të merrnin këngën e kalit!

Më qirasnë me ëmbëlsirë. Darovita dhe pastaj u derdha tatëpjetë kateve, se do nxirrnin nusen.

Njerëzit filluanë të xbrisnin në sallon poshtë. Dëgjoheshin gratë që kishnë xbritur dyke kënduarë, po para se të shfaqshin ato, dolli dhëndri i qeshur, i qeshur, sa të thoshe ti, se nuk nevojitej më diell në Menheten! Ay u fut në limuzinët dhe u afrua buzë dritares të sodiste. Duallë gratë që këndonin. Të tëra i kishnë sytë me lot dhe, si duket, pe mallëngjimit, nuk e vazhdonin dot më këngën e kalit, që do ta kthente nusen të shihte të vetët, duke filluarë nga babaj. Si nuk e shpunë dot këngën gjer në fund, gratë nisë të fshinin lotët, por mëndjen e kishnë nga porta, pe nga do të dilte nusja.

Vetura e policisë po vinte përsëri prapa meje.

"T'ëmën, - thashë me vete, - këta hajvanët duan të ma kripin, të më zenë në donjë faj!"

Por oficerët vetëm një vështrim hodhë nga unë, ngaqë u bënë më shumë kureshtarë me dasmën. Ec, e shëko prapa, ata!

Po dilte nusja. Unë nuku kishnja parë donjë zakon si ky. Theatro, o teatro, kur të qaj tërë! Ishnë dy vëllezër të dhëndrit, që duallë nga dera me kurriz dhe seç tërhiqnin me zor, të thoshe ti donjë sëndyq, a baulle të rëndë. T'ëmën, ç'tërheqën këta?! - pyeta veten. Kur shoh unë: nusen! Tërheqkëshin nusen, oreee! Këtë radhë ajo, nusja e lumnueme e katit të tetëmbëdhjetë, qante, përpëlitej e u kundërshtonte atyre që donin ta merrnin gati xvarrë. Demek, ajo nuku donte të dilte nga dera e babajt, por nuku kish ç'të bënte, ce po e rrëmbenin! Vëllezërit e dhëndrit ishnë djem të fuqishmë dhe e tërhiqnin pa pikën e mëshirës. Tashi edhe ajo xhanëm, bënte sëkur u kundërshtonte, por ama, për të qarë, qante vërtet! Dhëndri prapa meje qe rehatuarë në limuzinë dhe vështronte me buzët vesh më vesh, në gaz! Ce të mos qeshte, ay!

Te dera, prapa nuses, duallë dhe prindërit. Babaj e mbante veten, por nënës i vinin lotët lumë. Qanin gjyshi me gjyshen, qanin motrat e vëllezërit, por asnjëri nuku po e ndihmonte çupën. Veç njëri nga vëllezërit e veckël, u hodh në ndihmë të motrës që luftonte me ata që po e rrëmbenin. Por nusja la të qarët, i këputi të vëllajt një pëllëmbë dhe ay shkovi i bindur të qante në grupnë e familjarëve të tjerë, që ishnë të prekur, jo pe atij rrëmbimi theatror, por ngaqë çupa njëherë e përgjithmonë po u ikte vërtet pe rrethit të ngrohtë familjar. Njësoj-o, siç qajmë të tërë, kur nxjerëm për herë të fundit nga shtëpia, çupat, motrat, kushurirat.

Përlëshja u bë më e fortë, kur njerëzit e dhëndrit deshnë ta hipnin nusen në limuzinë, nga dera që unë pata lënë

hapur. Aty nusja m'u duk se nuku desh të hipte vërtet! Të qarat u shtuanë edhe më.

Në atë çast, - ja kur mos kem babanë, në gënjej! - u dëgjuanë dy të shtëna kobureje. Ne, të tërë, ngrimë! Ngrivi nusja, ngrinë ata që po e tërhiqnin pe krahësh. Aty para hundës të limuzinës, shohëm dy policat që po vrapojnë drejt nesh. Në duar kanë koburet, që akoma nxjerën tym pe grykave. Ne nuk e kishmë vënë re fare që makina e policisë që pat kaluarë aty pak më përpara, paskej qëndruarë ca metro më tej. Kush e kish mëndjen te policat! Ata paskëshin soditur daljen e nuses dhe kur panë që ajo përpëlitej në krahët e dy meshkujve, çapëlyenë sytë dhe dhanë alarmën: “Friizë! Friiizë!”.

Pushuanë të qarat. Policat u drejtuanë revolet atyre që po rrëmbenin nusen dhe i urdhëruanë të mos lëviznin. Vëllezërit e dhëndrit, dyke qeshur, i ngritnë duart lart. Qeshnin ata, po nuk qeshnin hiç policat! Njëri polic ruante me grykën e kobures, tjatri i urdhërovi djemtë të mbështetshin me të dy pëllëmbët mbi çatinë e limuzinës dhe i kontrollovi për armë, pa u vënë veshnë shpegimeve që u vinin pe dasmorve që i rrethonin nga të katër anët.

“Rrëmbim personi, - thanë dy policat. - I organizuarë!”

Njëri nga ata mbeti me kobure ngrehur të mbante dasmorët, kurse tjatri i hoqi mënjanë nusen dhe dy njerëzit e dhëndrit.

“Ti, - më tha mua policat që ruante, - merr dokumentet dhe shko me të tjerët. Asnjë tjetër të mos afrohet!”, u ulërinte krushqisë. Apo nuk oshëtijnë rrugët e Menhettenit!

Dasmorët zbardhnin dhëmbët. Asnjëri nga të nuses nuku qante më. “Hej o bela”, thashë unë me vete, “edhe kjo na duhej tani. Do ta kaloj në burg natën sonte!”

Mora dokumentet dhe u bashkova edhe unë me grupnë. Po ta quanin vërtet rrëmbim e po të mos bindshin policat, unë duhet ta hanja mirë donjë dënim, ce kisha mjetnë, mjetn’ e rrëmbimit! Gjjobë po e po, por tashi si vajtnë punët, gjjobën ta puthnja!

Nusja dyke qeshur me një kërkëllimë të butë, po u shpegonte policave tërë historinë. Ajo u foli për zakonë e dikurshmë të fshatit të tyre, u tha se ajo po e zbatonte atë edhe këtu, nën grataçielat e Menhettenit, për t’u bërë qejfnë gjyshërve pleq dhe shpresonte se dasma nuku do kish tronditur rendin publik. Policat, një i zi e një i bardhë, e shëkonin me mosbesim. I pyetnë dhe ata dy të tjerët dhe ata thanë po të njëjtën gjë. Më panë mua dokumentet, unë u tregova që punonja për një firmë të njohur me taksi dhe limuzina, dhe u thashë që unë aty nuk hynja hiç, ce unë ishja thjesht i paguarë.

“Tërë shoferat që angazhohen për rrëmbime, paguhen”, tha polici i zi.

Në atë kohë dyke u rënë sirenave, erdhnë dhe tri maqina të tjera të policisë, me një vargan me polica, që sakaqë duallë nga veturat dhe u bashkuanë me ne. Zallamahi e madhe, ore! U zu trafiku e mizëri e kalimtarëve na rrethovi anembanë. Policët llafoseshin me njëri tjetrit, vështronin nga dasmorët dhe dalëngadalë po bindshin.

“Je më shumë se tetëmbëdhjetë vjeçe?”, e pyeti nusen njëri pe tyre, sa për formë, se tashi ishnë sqaruarë të tëra.

“Ohu! - tha nusja. - Faleminderit që dyshoni për këtë! Unë jam avokate dhe... dhe bile punoj në një agjensi për të drejtat e njeriut!”

Policat u shkrehnë fare. Njëri foli me qendrën në radio dhe ua tregovi meselenë me buzë në gaz.

“Vazhdoni! - na tha neve dyke mbyllur radion. - Shumë interesante! Paçi jetë të lumtur!”

Mua më dhanë dokumentet e unë psherëtiva i çliruarë. Nusja ua zgjati përsëri duartë të dy kunetërve, që aty më parë po e “rrëmbenin” dhe ata nisë ta tërheqin me zor që aty, nga mesi i policave! Vajza zu të shtirej prapë sëkur kundërshtonte, sëkur i kërkonte ndihmë popullit të Nju-Jorkut dhe kur iu afrua limuzinës, ajo u këthye edhe një herë, ashtu si demek dyke qarë dhe çapkënçe ua shkeli synë policave, që tashi rrinin duarkryq. Dyke parë çupën shqiptare, policat e Nju-Jorkut dukshin sëkur po u lëshonte goja lëng.

“Kot paska qënë martesë jonë”, thoshnë me vete policat më të vjetër.

“E ç’shpresa mbetnë më për ne”, dukej sikur thoshnë policat beqarë.

E nuku flisnin asnjë llaf, por mendonin me vete, se me çupa të tilla të bukura, domosdo, fshatrave të Shqipërisë nuku kish si të mos u shkrepse dërmend një zakon si ky, i rrëmbimit.

Ajo, nusja që po dilte sot nga Menhetteni, ia vlente të bënje marrëzinë e ta rrëmbenje! Kur mos kem babanë, edhe gjyqet e Amerikës të nxirrnin me siguri të pafajshëm!...

RRËFENJA E KATËRT

XHA DANIA MES DJEMVE TË DASHURUAR
Kushtuar Eduart Kryemadhit

Një shoku ynë ra në dashuri e neve na u duk sëkur na ra rrufeja. Se ishmë mirë ashtu pa dashurira. Po tjabri ka të drejtën e tij, bre, të bjerë dhe ti nuku ke ç' i bën hiç! Njeriu mund të bjerë në dashuri e nuku pyet as nënën e babanë, jo shokët, që nuk i pyet e nuk i pyet!

Ishnë vitet e para...

Në ato fillime, kuturismë e u mblodhmë tok, ne, shtatë veta. Futmë kokat në Kuins, në një nga ato apartamentet që i kanë dhomat njëra pas tjabrës si ata vagonat e trenit. E paguamim qiranë tërë bashkë e na binte më lehtë. Pesë ishnë beqarë. Vetëm unë dhe xha Dania kishmë gra e fëmijë, dhe shpresomim t'i shkulumim nga vatani e t'i sillmim këtu.

Me këtë taksicqën teme tashi jam mirë, por vitet e para hoqa të zitë e ullirit, o profesor. Lloj-lloj punësh bëra: ndërtim, pastrim, lanja pjata, shëtisnja qen në ajër të pastër... Po kështu punonin edhe të tjabrët. Lërë një punë e zërë tjabtrën. Më të shumtat e punëve na i gjente Dervishi, me telefon.

Ne më të rinjtë flimim nga tre veta në një dhomë. Xha Danen e moshuarë e kishmë lënë fillikat, ce gërhiste si triçikël. I kishmë caktuarë zgëqñë më të vogël, aty ku gatuamim dhe mbamim telefonë, që na duhej si oksigjeni. Papo unë me Sabitnë dhe Ibrahimnë flimim në vagonin e mesit, dua të them, dhomën menjëherë pas asaj të xha Ramadanit. Në dhomën e fundit flinin tok Lulzimi, Mëhilli dhe Dervishi.

Nuk ishmë mirë edhe me gjuhën, gjene njeriu më i vlefshmë na dilte Dervishi, me anglishten e tij. Atë e lidhmim te telefoni e ay na gjente punët e reja kur humbmim të vjetrat. Vlerën e vërtetë Dervishit ia pamë kur na iku... Se ja, ky ishte ay që iku me atë të dashurën, që rrëfeva që në fillim. Ra edhe Luli në dashuri po dashuria e Lulzimit nuku na prishte punë.

Ky Dervishi na mblodhi njëherë dhe na tha që t'i amerikanizomim emrat, se bosat tonë, aty ku punomim, do na përdornin më kollaj. Kjo nevojë kish lindur me kohë, por u bë e ngutshme kur Ibra erdh' një ditë e na tha se pronari i restorantit e kish hequr nga puna, ce nuk i thoshte dot Ibrahim!

Kjo ishte pesë me hiç. E vërteta qe se, edhe Ibra, na i kish kokolepsur lidhkat me një kamarierkë dhe bosin, tamam-tamam, për këtë e qërovi. Ibra thoshte pe emrit! Ua, ua, ua! Zor i madh për të thirrur Ibrahim!

Po sido të qe shkak, ne ndjemë që të tërë kishmë nevojë t'ua bënim më të lehtë gojën punëdhënsve tonë.

E gjene vallen e hiqte Dervishi. Ay i tha Ibrahimit të mësohej me emrin Abraham dhe Ibrahimit e pranovi pa një pa dy. Unë i vajçë pas, ce si Petraq, qe më afër Piter. Për vete Dervishi e paskej zgjedhur më parë emrin Derik, po neve nuku na paskej thënë. Të tjerët u pajtuanë menjëherë me emrat: Lulzimi u bë Lizandër, Sabiti kalovi në Sebastian, kurse Mëhilli u kënaq më shumë nga të tjerët me emrin Majkëll.

“Më ka lezet Majkëll, - tha i lumturuarë. - E jo si ay emri, që mbajta tre vjet në Greqi: Mihalis! Phë!”

Na gjeti belaja ce nuku gjemim dot një emër për xha Danen. Ay në fillim tha se nuku do ta ndërronte. I dukej sëkur do tradhtonte atdhenë. Pastaj, kur filluamë ne t'i thërrismim njëri-tjattrit me emrat e rinj, Xha Ramadanit nisi t'i kruhej: "E po mirë", tha. "Në të s'ëmës i qoftë! Hajd' ta gjejmë dhe një emër për mua!"

I propozuamë Ramzi, nuku deshi. E quajtmë Deni, u lëkund ca, po gjene nuku pranovi, ce se si i vinte ta thërrismim xha Deni! Shtatë emra i vumë në pjtatë, as njërin nuk e vuri në gojë. Gjene Dervishi i ra pikës:

"Redmond! - tha. - Nuku gjejmë dot emër më të afërt!"

Ia kishmë ngulur sytë xha Danes. Ay uli kokën.

"Prishur mos qoftë!", tha.

Trokitmë duart dhe iu hodhmë në qafë. Pa ia shtruamë me të pirë e me të qeshur atë natë! Xheç na zuri mëngjesi! I thërrismim njëri-tjattrit me emrat e rinj amerikanë dhe Dervishi na ndihte në shqiptim, që të tingëllomim sa më shumë si vëndalinj. U gajasmë kur deshmë ta respektomim xha Danen që t'ia ngjithnim atë xha-në përpara emrit të ri. T'i thoshim xha Redmond, na zinte e qeshura. Xha Redi, nuk e desh vetë Dania. Xhaxha Mondi, i dukej sëkur e tallmim. Eh, ç'vajti!

Në këto e sipër, ay që i pat vënë fitilë këtij dinamitit të emrave, Ibrahim, u ngrit e iku tek e dashura amerikane, se ajo në atë orë mbyllte restorantnë.

"Mirë ardhç, Abraham! - i thamë tërë me një gojë! - Mbërtheje mirë atë kamarierkën amerikane, ce je tjtatër njeri tashi!"

“T’u bëftë Sebastiani, t’u bëftë!”, shtovi më shumë se të tjerët Sabiti.

E kishmë zor të mësoheshim ne, e zor e kishnë edhe njerëzit tanë në Shqipëri.

“Adresa është ajo që ka qënë, moj, po të them! - i ulërinte xha Dania së shoqes në telefon. - Veçse në vend të Ramadan, do shkruash Redmond! Ja kaqë! Shiko, shushka! ‘Kush është ky Redmondi’, pyet... E ore kini parë torolloqe, si kjo e imja? ‘Nuku do t’i shkruaj burrit të botës’, më thotë mua! Po unë, moj shushkë, unë jam ay burri i botës, gjene! E po ashtu i bëmë tani emrat, ce ashtu duhet! Ta tregoj kur të vish këtu!”

Ngatërrohesh Dania i gJORë edhe me emrat tanë dhe nuku mësohej dot. Të keqen e kish kur na kërkonin nga jashtë.

Ja, vërtitej nëpër dhoma një mëngjes xha Dania, e nuku dinte cilin pe neve të zgjonte. Ora ishte pesë dhe tërë flinin. Fliste me vete xha Dania: “Kërkojnë Derikun... Kush është Deriku, pa? Kujt ia vumë Derik? T’ëmën e s’ëmës, ç’na gjeti! Do t’u ve hunë, t’i ngre të tërë nga dysheqet! E le ta gjejnë këta vetë kujt i thërresën Derik tani!”

“Xha Dane, si e ke punën?”, i thashë me zë të unjur unë, që u zgjova sa kohë s’pat dhënë plaku alarmnë e përgjithshmë.

“O Peço, ty të quajnë Derik? Një femër më ngriti që më pikë të sabahut e kërkon Deriknë. Po të jesh Deriku ngreu ce më ka ardhur në majë të hundës!”

“Mua më quajnë Piter, - i shpegova. - Derik, ne i themi Dervishit.”

Iku ta zgjojë atë në dhomën tjetër dyke turflluarë. “Amerikankë është muti. Nuk e ka zënë gjumi dhe kërkon...”

E di unë seç kërkojnë këto!”

Kërkonte ç’kërkonte ajo, fillovi të na e thërriste këtë djalën tonë ditë për ditë. Dhe meraku ynë u bë mal, kur dëgjuamë që e dashura e tij e deshte Dervishnë të jetonin tok.

“T’ëmën, do të na e heqë që këtej Deriknë! Po, ama, e di o Peço, sa punë do të na prishë?”, psherëtinte Dania.

E dinja, more, e dinja dhe unë, por ilaç kjo punë nuku kishte. Ta pengosh dashurinë e djalit në vakt, është si t’i thuash diellit mos dil, kur i vjen ora.

“Dëgjo, - i thashë një ditë xha Danes, - nuk është mirë t’i prishësh tjatrit fatnë që i ka caktuarë Perëndia...”

“Ç’fat, mo! - ma previ Dania. - Fat i thua ti të qorrollisesh me një bishtdredhur pe Amerike! Nuk e di as e kujt është, as pe nga vjen! E shpëtojmë djalën dhe e shtyjme mbase gjen donjë shqiptarkë të mirë, pe anëve tona. U përzjenë gjakrat, bre, u bënë ujë.”

“Aty ta kam dhe unë! - ia mora llafnë. - Mund të jetë donjë çupë pasaniku, e kemi zor që t’ia prishëm mendjen. Nuku ka më të ndyrë se paraja, xha Dane!”

Dania më sigurovi se kur ajo e kishte lutur nja dy herë për të lajmëruarë Deriknë, prapa saj plakushi ynë kish dëgjuarë xhangxhinge pjatash dhe enësh.

“Lan pjatat gjëkund kjo Barbara, ja ta them unë! - ia bëri Dania dhe imitonte të dashurën e shokut tonë: - ‘Hellou, this is Barbara! Plliiizë, tell Derik...’ Dhe ato kazanat e tenxheret bënë muzikë pas prapanicës së Barbarës!”

Propozimi im ishte që të llafoseshim e t’i zgjomim cazë sedrën e shqiptarit. Se, për nder, të na ikte ay djalë, ne do të

mbythshim në paditurinë tonë. Lere pastaj xha Danen! Atij do t'ia shkurtonte ditët.

Ramë dakord ne dy më të mëdhenjtë e bisedën e lamë ta hiqte xha Redmondi!

Ishte një ditë që në apartament qëlluamë të tre: ne të dy dhe Dervishi.

E nisi Dania: “Të të marrëm një mendje, o Dervish... Ay Ibra e ka me gjithë mend atë dashurinë me atë amerikanen?”

“T’ëmën, diplomat Dania! - thashë me vete, - e nisi mësymjen nga krahët!”

“Jo për gjë, bre, por ka ardhur një kohë që përziehen gjërat. Ja, ti e nis si me shaka, sa për t’u purbuletur, dhe të mbetet në derë. Ka, bre, shqiptarka plot. Gjynah, alamet djali!”

“Po mbase do që të martohet se ka synim të legalizojë qëndrimnë, o xha Dane”, dhashë një mendje, pa mbajtur anë unë.

“Ore ashtu edhe i falet, po unë kam tërë hallë te ruajtja një çikë e gjakut që kemi”, ma priti Dania.

Sapo do të hymim tek arat e Dervishit, u djallos puna, ce ra zilja e portës dhe do të na vinte ajo, që do të na e rrëmbente Dervishnë! Derën ia hapa unë.

“Hellou, - tha çupa e qeshur në prak. - Is Derik in? Tell him Barbara kejm.”

U sul Dervishi, erdhi, më shtyvi mënjanë dhe ma puthi në buzë çupën që po më llafoste. Unë i shkela synë plakut ndërsa djali pa ia ndarë buzët femrës e hoqi derën pas vetes. E me siguri po vazhdonte ta puthte aty jashtë.

Unë me xha Danen u ulmë e pritëm gjersa ata u ngopnë me buzët e njëri-tjattrit dhe na erdhnë brenda. Barbara na tundi doçkën edhe u ul në karreklën që i vuri prapa i dashuri.

“Unë e Barbara do dalëm nga Menhetteni, - na tha Dervishi. - Kjo do më presë këtu gjersa unë të vishem. I thashë ta merrnja në dhomën teme, por i vjen turp nga juve. Ju vazhdoni muhabetnë, pa e prishur terezinë!”

Dervishi na la dhe ne mbetëm të tre. Unë me Danen dhe çupa.

“Paska edhe kjo një çikë cipë”, tha xha Dania, me buzë të qeshur, sëkur nuk e kishmë fjalën për mysafirkin. Ajo, aty, pesë çapa larg, po rrotullonte sytë nëpër qoshkat e dhomës ku rrimim.

“Cipë, siç kishnë ato të qëmotit, në ato anët tona, or në p... të s’ëmës!”, e lëvdova dhe unë.

Po fjalët i nxora siç i nxori xhaxhaj, me buzët në gaz dhe me shqipen e bekuarë, që e kuptomim unë edhe plaku. Pasaj nxitova ta bënja pjesë të muhabetit edhe Barbarën:

“Një gotë... uoter? Xhus?”, i thashë për qerasje.

“Nou, nou!”, tha me goxha mirësjellje vajza.

Rrimim dhe e shëkomim. Ja, kjo ishte ajo kuçedra, që do na merrte Dervishnë nga duart e do na thante pishën.

“Qenka alamet pele, ama!”, s’ia hiqte sytë xha Dania.

“Të biesh mbi këtë...”, nisa unë.

“Hë?”, nuk i durohej xhaxhajt sa të mbaronja llafnë.

“Harron të ngrihesh!”, plotësova atë që kishnja lënë përgjysmë.

Na solli në qef kjo ardhja e çupës e meqë nuku na kuptonte, na e kish ënda të flismim shqip, gjoja për hallet tona e jo për amerikankën.

“T’ëmën e s’ëmës, xha Dane, e prishmë gojën! Po flasim si horra, por harrojmë që shoku ynë mund të lidhë jetën me këtë. Nuk është e nderçme.”

“Ah, mor bir! Nuk e kemi për gruanë e shokut. Ne të dy e kemi për ato tonat, që mezi i presëm të na vinë pe Shqipërie. Nuk e di për ty, po për vete do t’i heq ata djemtë nga ajo oda e fundit, do ta ze odën me time shoqe dhe një javë të tërë, po e lashë të verë plaçkë në trupt, ore, mos më thënçin Redmond!”, e përfundovi ay me një psherëtimë.

Amerikanka qe ngritur nga karreklla dhe po shëkonte në mur ca fotografi që kish ngjitur xha Dania, ku pat dalë me gruanë dhe fëmijët.

“Po mirë, o zoti Redmond, - thashë ta mbyllnja unë, - ia japim Dervishnë kësaj. Le të na e marrë dhe u trashëgofshin!”

“Nou! - ma priti Dania me një rën nga të tri llafet që kishte mësuarë gjer atë ditë. - Ky djalka jonë le ta lërojë arën sa të dojë. Mbjellje, nou!”, tha prapë, pa pikën e buzëqeshjes, që pat përdorur gjer atë ças.

Dervishi i veshur erdhi nga dhoma e tij. Dukej kish dëgjuarë një pjesë të atyre që kishmë thënë ne dhe sidomos këto të fundit të xha Danes. Dukej, dukej! Ngaqë ishte hundë e buzë.

“E ju, o xhaxhallarë, mbajini cazë ato gojëra! - na tha me vrer. Pastaj iu kthye të dashurës: - U vonuam, Bardha! Ikim!” Shqip, orece! Safi shqip: u vonuamë, Bardha! Ikim! Ua! Ua! Ua!

Na lanë si hunj dhe iknë. Dhe ne nuku na shpëtovi ajo, që ay e thirri vajzën Bardha. Këtë e dëgjuamë të dy ne, hunjët! Nuk u besomim veshëve tonë. Po u besuamë tamam cazë më pas, kur pamë Dervishnë, që u kthye pe rruge. Nxinte i tëri. Si duket e kishte fryrë dhe ajo, me tërë ato që dëgjovi pe nesh dhe që neve nuk e dimim se ajo na i kuptonte.

“Po, or po, shqiptare është! Mos më çaplioni sytë! Bardha e ka emrin dhe tërë ato llafe të bukura tuajat, m’i tregovi.”

Xha Dania u nxi akoma më shumë.

“Po pse s’na e kishe thënë, more bukurosh?! Pse nuku na tha një llaf ajo?! Tridhjetë herë kam folur unë në telefon me të. E në e thamë donjë llaf të kripur, ta mbajë me shëndet! Ne ia thamë Barbarës, jo Bardhës!”

“Ce nuku na e ke treguarë, or byrazer?!”, iu ankova dhe unë.

“Përse do të qe nevoja?! Më kishte vënë në be ajo. Qëkur ka ardhur, pe dy vjetësh, ajo nuku ka nxjerrë nga goja asnjë llaf shqip. Iu betova që as unë nuku do t’i flisnja me gjuhën tonë. E bën që të forcojë anglishten. Punë e saj! Nuk do t’ju merrte lejë juve, de! Ju... ju e kishtë sharë dhe nga e ëma, palé! Ama, burra! Turp!”

Iku si veriu. Ne mbetmë pik e vrer.

“Po nga një anë aq më mirë që qenka shqiptare. E hoqmë atë merak, apo jo, o xha Dane? Ne duhet të gëzohemi.”

Plaku shfrynte e nuk e mbante vendi.

“Ja, mos pyet! Gëzim i madh! Ay do të na ikë nga kjo shtëpi e do të na presë krahët.”

Mua më shkrepri ta ngacmonja.

“Unë, xha Dane, kujtova ce mos ti kishe hallë e gjakut shqiptar, që do na përzihej me atë amerikan... Që të mos bëhej ujë. Kurse ti... Nuku qenke aq patriot, sa kujtonja unë!”

“Ç’më çan kokën, ti!”, m’u shkreh ay.

Më la dhe u fut në banjë. Në atë kohë, xërr, telefoni! Ishte e shoqe e Ramadanit, ajo që nuk e dinte ç’e priste javën e parë kur të vinte këtu.

“Alo?... Dua një çikë Redmondin”, më tha.

I shoqi e la përgjysmë atë që kishte për të bërë në banjë dhe nxitovi tek telefoni. Me pantallona xbërthyerë.

“Hë, me! Çfarë kishe?”, i tha së shoqes, ftohtë, sëkur sapo qënë ndarë. Ay, de! Ay i javës.

“Redmondi je?”, u sigurua e gjora.

“Redmondi i sat’ëme!... Dania jam, Ramadani. Folë, pa merak!”

Unë i lashë të flisnin dhe u futa nga dhomat, andej thellë. Oj, të shara që ka ngrënë ajo grua nga i shoqi! Nuku kish kujt t’i nxirrte inatnë e asaj Bardhës, që pat ndërruar emrin e do na merrte djalën më të mirë që kishmë aty.

RRËFENJA E PESTË

POLITIKANI TIRANËS VJENGA UASHINGTONI

Kushtuar Ekrem Bardhës

Nuk heq, e nuk heq dorë Nesti pe politikës!

Nesti këtu në Nju-Jork dhe im kunat atje në Tiranë, secili nga një djalë të vetmë kanë, po veç kur bëjnë be për kokë të kryetarit të partisë, besoj, ce atëhere s'të gënjejnë!

“Shëko bre kushëri punën këtu, n’Amerikë, ce e ke të mirë, - i them ngaherë Nestit. - E mos shëko ç’bëjnë ata që kacafyten në Shqipëri oreee!” “Qepe Peço, ce ti nuku di nga lidhet gomari”, ma këthen ay. “E mira jonë është në mëmëdhe!”

T’ëmën e s’ëmës, që nga Amerika, Nesti paguan kuotat e partisë në Shqipëri! Seç e kanë vënë atje në një këshill të përgjithshme, vete jep intervista, del në televizor e u thotë broçkulla sëkur demek, Amerika i ka sytë te parti e tyre!

Më vjen Nesti një natë, kur po parkonja limuzinën e më pyet a do isha i zënë javën që vinte. E pyeta ç’kërkonte e më tha se të mërkurë, më desh me limuzinë në Vashington.

“I madhi i partisë tonë vjen nga Tirana e do që të takojë të mëdhenjtë e këtushmë, - tha. - Ti do vish me mua e do të të mbaj atje. Ta kesh për nder, që limuzina tënde do të vejë dëpër tërë takimet. Të pëlqen?”

“Më pëlqejnë paratë, - i thashë. - Unë punë dua!”

Ay më tregovi për zgjedhjet që do bëshin në Shqipëri në ato ditë e më tha se për këtë, Nesti do të shkonte që nga Amerika e do të rrinte dy javë në Tiranë. Do ikte tok me të madhë e partisë, pe Vashingtonit, në një aropllan. Unë do

t'i shpinja gjer në aeroport e pastaj do këthësua vetë në Nju-Jork, të premtën mbrëma.

“E prishur mos qoftë!”, i thashë.

Nesti më porositi ta qepnja gojën për sa do shihnja e sa do dëgjonja.

Zgjedhjet në Shqipëri ishnë të fituara dhe ardhja e kryetarit në Washington do t'u vinte vulën.

“Paratë nuku do të t'i kursejmë”, tha Nesti, “po këto dy gjëra i duamë nga ty: limuzinë të ndritur dhe gojë të qepur!”

“S” të premtoj dot, - ia bëra, - ce e kam të qepur pa mbaruarë ti llafnë!”

Ma shtërngovi dorën sa më krisnë koskat e me Nestin u pamë të mërkurë.

Nga Tirana të nesmen më mori kunati pa gdhirë në telefon e dukej se po flytyronte: “Ay..., dëgjon-o? Ay, i madhi jonë, vjen atje! - më tha. - Po nuku flas dot gjatë, ce s’kam para!” Dhe krëk, ma mbylli.

Si Nesti dhe kunati im paskej plot këtu te ne, ce kryetarë e partisë, atë të mërkurë mbrëma, n’aroport të Washingtonit, kishnë dalë ta prisnin nja njëqind veta. Nesti më tha që ta hiqnja limuzinën mënjane e ay, pas takimit me mërgimtarët, do ta nxirkej shefnë nga një derickë e fshehtë. Ashtu u bë. I mbajta hapur derën shefit, ay hipi me nxitim në limuzinë, tok me një badigard, dy ndihmësata që kish me vete, pas tyre Nesti, dhe çamë ferrën dëpër natë. Nesti më jepte drejtimnë e ata flisnin për zgjedhjet e për ca spiunë të partisë, që paskërkshin nxjerrë sekretinë e udhëtimit të shefit n’Amerikë. Nga llafet e tyre, mësonja që dhe njerëzit që e njetjetuanë në aeroport, nuku patnë arritur të marrën vesh as hotelë as vendet e takimeve me politikanët amerikanë.

“Desh Zoti, sekreti nuku ka dalë i tëri”, psherëtimi shefi.

I shpura buzë lumit Potomak, në një hotel të zinxhirit Hollideis In. Potomaku, vende-vende, më kujton Devollë, kur e frynin shirat e vjeshtës. Zumë dhomat: ca oda pa salltanete, në kat të katërt. Mysafirët pe Tirane iu sulë krevatve e ranë si të vdekur. Mua më patnë caktuar në një odë me badigardë, që as më foli as i fola, se dhe ay ra top në krevat.

Të nesmen u ngrita shpejt e bëra gati limuzinën. E fërkova e bëra xixë dhe nisa të prisnja rrugën e parë, po asnjëri s’po bëshe i gjallë. Aty afër drekës njëri pe ndihmësave dolli nga hoteli, u këthye sakaq duarmbushur me gazetata më kryesore amerikane dhe u ngjit me to, në odë të shefit. Ndihmësin e pashë prapë në ballkon, që më thirri lart, ce shefi desh të më takonte. Lashë fërkimnë e limuzinës e bëra përpjetë shkallëve. Kryemysafiri më dha dorën e më falnderovi. Atij i qe bërë qejfi shumë, që isha kusho me Nestin. Kushua, aty mënjanë, qeshte si maçok. Ndihmësi tjetër në odët ngjitur, po provonte të lidhej me Librazhdin. Me ç’dukej ay nuku kish gjetur cilësi të mirë linje, e të thirrurat po shponin muret.

“Alo Librazhdi këtu Vashingtoni? Më lidh me Ruzhdinë. Këtu, Vashingtoni jemi... Librazhdi? Ruzhdi? Hë... E prezantuatë kandidatnë-o?”

Ca më tej, ay solli te kryetari lajmet e Librazhdit dhe tregovi që tërë gazetata e vendit vrisnin mëndjen për këtë udhëtim n’Amerikë. Ay tha se për këtë udhë, entuziazmi në besnikët e partisë, kish arritur qiellë e ish ngjitur edhe më la. Në sytë e mëndjes, mua m’u fanit kunati.

U kërkova të më jepnin lejë të dilnja e t’i prisnja te limuzina, por shefi më tha se do hamim bukë tok, aty

brenda në dhomë të tij. Badigardi solli dy pica të mëdha, sa dy lëmenj, dhe u mblodhmë të tërë rreth tryezës. Ashtu siç përtypçim, pica u kujtovi atyre Italinë dhe atëças u përsesh muhabeti: u zu në gojë një farë Ruteli, komisjoni i zgjedhjeve në Kurbnesh, një fjalim që paskërke mbajtur një italian me emër Beluskoni, lista shumemrore që duhej rishëkuarë, blerja e një mikrobusi Fiat për partinë, prapë pica dhe prapë nevoja e kontakteve më të shumta me Italinë.

Pas dreke e fshiva edhe dy herë të tjera limuzinën, po nuku vamë asgjekundi. Dhe ata prapë u shtrinë shpejt. “T’ëmën, - thashë, - kaq të lodhur të jenë këta-o?!”

Do kishmë ditë të ngarkuarë të nesmen e unë që pa gdhirë i futa një të hekurosur kostumit. Ama, krëckë e kisha! E vishnja për herë të parë. Sebepi ish i madh, bre! Nuku do të dilnja si rozgë, kur t’i hapnja derën kryetarit n’oborr të Departmentit të Shtetit, a dofta... në Shtëpi të Bardhë! Ama, më kujtohej Shtëpi e Bardhë - shurra më zinte, o profesor! Ajrosa limuzinën, i shfryva ca livando nga shishka më e mirë dhe i kuptosa dyert. Pastaj nisa ta fërkonja maqinën prapë. Fërko e fërko... Po më bëshin gishtrinjtë copë, e ata s’bëshin të gjallë!

Nga ora njëmbëdhjetë kryetari dolli në ballkon të tij. Më pa te limuzina, e ma bëri njatjeta me dorë. Pastaj u ul në një karreklle e piu atje një kafe e dy Marllboro. U këthye prapë brenda, po nuku harrovi të më thërriste lart. Vajçë. Në korridor ngatërroshin të thirrurat e ndihmësave, që që nga dhomat e tyre, lidhçin me zonat e zgjedhjeve në mëmëdhe:

“Këtu Washingtoni! O ti Fieri, a i ndreqtë listat e votuesve të Sheqit të Madh? Nga Washingtoni pyesim... Alo! Paskuqani...”

Bëhej një lëmazhdë emrash e fshatrash shqiptarë, që flisnin me Vashingtonë, aq sa të hipte dëpër trup një zjarrllëk respekti a krenarie për këta djem të palodhur, që këtu, dy çape pe Shtëpisë së Bardhë, mëndjen e kishnë atje te zgjedhjet, te kutitë... Nuku dinin pushim, ata oreee, por varda, sa mbaronin me Bilishtnë kërkonin Hotolishtnë, sa linin Paskuqanë, lidhçin me Murriqanë! Kur mos i kem tërë, bota qe bërë e vockël!

Ndihmësat i suallë shefit një vandak fletësh me artikuj pe të gazetave shqiptare, që vizitën e tij të papritur në Vashington njëra palë e shëkonte si ogur të mirë, kurse pala tjetër e shëkonte me shqetësim, me parashikim të donjë lëvizje të papritur të politikës së jashme të Bushit. Hamendje gjithfarë-o! “Obo-bo ç’do më hapet punë mua”, thashë me vete dhe xheç zbrita prapë të fërkonja limuzinën, po shefi më tha të rrinja se do hamim prapë dreckë.

Sufllaqkat që kish blerë badigardi ishnë të nxehta. Sufllaqet shiteshin shumë n’Amerikë e ky sebeb u solli atyre në sofër punët me grekërit. Ashtu dyke ngrënë i qëndisnë një telegram Simitisit, për ditën e lindjes.

Kur kish akoma dhe donjë hosten diellë, ngjavi ajo që prisnja që pe dy ditësh: erdhi sëra e limuzinës teme! Nesti dolli në ballkon e më thirri: “Tani, Peço, ndize dhe rri gati!”

Sa të vinin ata unë u pashë në pasqyrkë: kostumi ishte akoma krëckë, një rrudhë s’i kisha bërë! Ata xbritnë me valixhe dëpër duar e u futnë vargan në limuzinë. Pashë nga Nesti, demek, më jep udhë!

“Në aroport! Jemi për Tiranë!” ma bëri kushua. Unë e pashë me çudi, po ay më shkeli buzën e poshtme, demek, mo ha mut, po bëj ç’të thonë, ti një copë shofer je dhe paratë t’i dhamë!

“Ama, jo! - thashë me vete. - Ç’punë kam unë se erdhka një delegacion pe Tirane në Amerikë për të ngrënë një picë e dy suflaqa!”

E u bëra erë...

* * *

Kunati më mori në telefon nga Tirana, që të nesmen. Avazë, ay:

“Peço unë po e mbyll e më merr ti, që andej, ce unë s’kam para në telefon!”

Nuk e zgjata. Kunati andej, nuku mbahej nga gëzimi. Më llafosi plot tetëmbëdhjetë dollarë e njëzetetre cente! Kaq dëftente fatura e telefonit, kur më erdh më prapa. Më tregovi që ishte tok me qindra e qindra të tjerë, që kishnë pritur kryetarë, në Rinas.

“E di ç’u bë këtu-o? Zjarr, bre zjarr! Xheç u dogj Rinasi, o për kokë të Benit! Më llafosi Nesti për ty. Po ti, o zuzar, ce nuku na the që kishe qënë me limuzinkën tënde në tëra takimet? Mirë thonë, që Peçua në vend të gojës, ka kasafortë!”

Të mos kisha vënë dorën mbi kasafortë, unë xheç ia plasa të qeshurit.

“Dëgjon-o? E di bre, si ishte Rinasi sot? Kur u dha shefi te dera e aropllanit me atë fytyrën e tij të bukur, që i llapste nga drit’ e gëzimit, nuku mbahej populli, orece! Policia po hiqte të zitë e ullirit. Gazetarët ishnë çkukur dyke lënë tërë aktivitetet për zgjedhjet e ishnë ngulur atje pe dy orësh. Unë ishnja afër me kandidatnë që vumë në Librazh. E zumë kryetarë dhe e hodhmë përpjetë. Gazetarët xheç e mbytnë

me të pyetura: ‘Si shkuanë takimet në Washington? Çfarë premtime muartë pe Shtëpisë së Bardhë? A është e vërtetë që takuatë Povellin? Çfarë u tha Povelli?’... Kryetarit i rrëzëllinte çehrja. Ku e gjen gjithatë nur, o në p.. të s’ëmës! E di ç’u tha-o? ‘Zotërinj’, u tha, ‘kot ini munduarë. Rruga jonë ishte një shëtitje e thjeshtë, për të bërë pak pushim buzë lumit të Washingtonit.’ Me një llaf, kush ka mënt le ta kuptojë! Ne u kërdismë nga të qeshurit. Aty u dha një nga ata gazetarët turi-misqinë, që kryetarë tonë e do ta shohë të pjekur në hell. E pyeti: ‘Zoti kryetar, ka pëshpëritje që ky udhëtimi juaj i papritur, ish urdhëruarë nga Bushi... Me cilin biseduatë ditën e parë?’ E di si iu përgjegj kryetari-o?”, më pyeti kunati pe Tirane.

“Jo”, ia bëra unë që këtej, pe Nju-Jorku.

“Ja dhjevi inglisht: ‘Uell!... No-mor-komente!’, i tha... E di ç’do të thotë kjo, o Peço?”

“Jo”, ia bëra unë prapë.

“Kjo do të thotë: tashi do ia shëkoni avazë kësaj rrugës që bëmë ne atje! Tashi që vamë në Washington-o? Tashi, o Peço, të hiqen mënjanë maskarenjtë, se do t’ua... bëjmë nënat!... Ti e pe vetë se ç’ngjavi atje!”

RRËFENJA E GJASHTË

MOS! MOS!

Kushtuar zonjës Flora Sadik

Na iku jeta dyke pritur! Herë presëm një gjë e herë një tjetër. Një herë prisnja ditën e gjyqit. Më vonë prisnja fundn' e burgut, pastaj vizën për Greqi, pastaj Amerikën, kartat më vonë... Mos pyet!

Papo të më zbresën një ditë të bukur, me dokumente të rregullta n'aroportin e Kenedit, e tërë familja ime! Mall-çmall! Mall-çmall!.. Kështu na kalovi jeta neve shqiptarëve, or q.fjaj t'ëmën! Po të mos paskëshin erdhur në këtë botë shqiptarët, as fjala mall nuku do vinte, nuku do duhej! Nuku do kish patur nevojë për atë fjalë, ja, kur mos i kem tërë!

Ecmim të pesë, në mes të dritave, shuk në taksinë teme. Punonja me taksi ato ditë. Nuku flismim. Shëkonja binjaçkat e hutuara, Florën, Irenën. Djali, Fatlumi, - që sa i shkathhtë është, - dukej si i humbur. Kurse Rezarta, gruaja, nuku kish asnjërën as tjetrën: atë po e llahtariste Amerika që ditën e parë!... Dhe nuk iu hoq llahtara për kushedi sa kohë...

Ata që nga nevoja vendosen në Amerikë, llahtarisen nga dy gogolat që kumbisin të parët në udhë të mysafirëve: gjuha dhe çmimet. Meqë të sapoerdhurit nuk ujdisen kollaj me punë, paratë që sjellën, i kanë me krëk. Oh, sa dhembin të shkretat! Se ata, o kushedi ç'kanë shitur, o kushedi nga ç'borxh i kanë! E borxhi ta bën jataknë tërë gjemba. Të sapoerdhurve u duhet kohë që të shërohen pe sëmundjes të përktimit në lekë, të dollarëve që shpenzojnë. Dhe në

llogari përdorën të vjetrat, dyke shpresuarë që kështu do shtyhen më shumë që ta mbledhën dorën.

Ja, një çyrek bukë, këtu nuk e ble dot pa tre dollarë, gjë që në mendje të sapoerdhurit përkëthehet afro 4500 lekë!

“Epo kurrë mos u ngrëntë një bukë që të bën t’u nëmërosh kafshoret fëmijëve! E për këtë të vret Zoti! - ulërinte ime shoqe ditët e para sa shkeli në Amerikë. - Binjaçkat vanë e blenë nga një akullore dymijë lekëshe, - katër mijë! Ky bandilli, Fatlumi, e ka marrë akulloren e tij, tremijë e pesëqindëshe! Se ky, hm, na bën vezë të kuqe, ky! Shtatëmijë e pesëqind lekë akullore, fëmijët e tu e temit, i përpinë në dy minuta! Një herë e një kohë, shtatëmijë e pesëqind, ti Peço, mezi kishnje rrogën e muajit!”

Rrah ta qetësoj se sapo ka erdhur dhe, e gjora, duhet të përmblihet:

“Rezi, moj gruaja ime e ëmbël,.. sot,... unë,.. nga puna me ca turistë arabë, të kam sjellë 18000 lekë, rrogën e ditës dhe 10 000 bakshishet! I thonë 28000 lekë që vetë Enver Hoxha s’i merrte në muaj!”, i them unë, dyke ia këthyerë dollarët në lekë, që ta gëzojnë nusen më shumë e dyke ia bërë Enverë, si më të dëmtuarin nga gara me familjen tonë. Po Rezi nuku dallon pe tërë të erdhurve të tjerë në Amerikë, të cilëve u duket e natyrshme të paguhen shumë, por jo të paguajnë shumë.

Çupkat tona binjake më kërkuanë para, t’i blinin mamasë një shall, si dhuratë për ditëlindjen. Mamasë i ra të fiktë e xheç u bë për të, ditë lindje e vdekje tok, kur mori vesh se shalli pat kushtuarë 42000 lekë!

“Me 42000 lekë aty përpara blinje një shtëpi me dy kate e strehonje familjen. Tani me aq, unë mbështjell vetëm qafën! Pa hajde, Lola, - i thotë njëres pe binjakeve. - Më hap kumpjuterin e më shëko aty, me sa këthehet dollari sot në Shqipëri?”

E Lola i bindet tak fak: “Një mijë e katërqind e njëzet!”.

“Uau! Këthehemi, Peço! Këtu nuku rrojmë dot. Një milion e shkuare milionit, paguajmë në muaj për shtëpinë! Unë punë nuku po gjej. Fëmijët duhen veshur!”

Bëj t’i shpegoj se llogaritë këtu bëhen ndryshe, ajo më thotë se asaj i paskëshin thënë, që edhe në Amerikë, dy e dy katër bëjnë!

Fëmijët përdorën për shkollë karta udhëtimi, që u jep administrata. Me to ata mund të bëjnë dy vajtje e ardhje me autobus ose tren dënë tokë. Rezi për vete, shkon gjer afër shkollës për të blerë zarzavate e vete e vjen më këmbë, pasi nuku do që t’i hedhë kot pesëmijë lekët.

Një ditë Fatlumi ynë, pat lojtur futboll me shokët e shkollës e ish lodhur shumë. Blevi domatet që e pat porositur e ëma dhe pa se kish humbur kartën shkollore, që paraqit në autobus. Pagovi nga kusuri i domateve një dollarë e gjysmë të këthehej në shtëpi.

E ëma kish rrëmbyerë okllahinë, që bën petët e unë e gjeta dyke dumballisur të birë.

“Humb kartën dhe më prish, pa i a bërë tërrr syri, dymijë e dyqind e pesë lekë! Unë, e ëma, me kryqe të këputura, vij që andej më këmbë!”

Për t’i marrë okllahinë nga dora, xheç ia shkula megjithë krah. I thashë nuses sime të mirë, se këtu prindërit që rrahën fëmijët, hanë dy vjet burg.

“Më thuaj, sa burg hanë kur i vrasën! Atë më thuaj! Ta dij, para se t’ia marr shpirtin!”, çirrej Rezi.

Nuk i dilte e keqja! Mezi e qetësuamë. Ra heshtja në shtëpi: djali nisi të studionte, binjaket po bënin detyrat pranë kompjuterit. Thamë, shpëtuamë! Kur ime shoqe dolli pe dhomës së kompjuterit, si pelë që turfullon dhe u sul të kërkonte okllahinë të rrihte gjene prapë të birë.

“Tani do ta rrah, se ç’do ta rrah! Çupat panë kursn’ e dollarit: në Shqipëri qënka rritur. Qëparë e rraha për 1470. Tani do ta rrah për kursn’ e ri: 1520!”

Po, t’ëmën e s’ëmës, sa autoritare duket Rezi, në shtëpi, aq e drojtur dhe e trembur është me këdo që i flet anglisht! Dhe pasaj ka sy e faqe e kërkon punë në mes të Amerikës!

Ama, veç syve e faqeve, Rezarta ime ka dhe guxim e paturpësi ore! Pa ditur ku bje anglishtja, me ndihmën e një mikes së saj, Verës, e zuri një punë dhe në fund të javës na i futi treqind dollarët në xheep! Ia paguan një familje me origjinë irlandezësh, që i la Rezit në dorë dy kolopuçër, - njëri tre dhe tjatri katër vjeç, - që ajo t’i mbajë, t’i nxjerrë të lozën e t’i ushqejë. Dhe e bën Rezi këtë punë, për bukuri. Por vuan kur vogëlushët qajnë, ngaqë shumë herë nuku e merr vesh cili është shkaku.

“E vetmja gjë që mora vesh, është që pushuanë së qari! Po as përse qanë, as përse pushuanë!”, tregon Rezarta.

Po mos ish mamaja e djemkave, i ati i tyre nuku do ta kish pranuarë kurrë Rezin. Ay dha pëlqimnë për time shoqe, me kusht që brënda dy muajve të shohë përparimnë e Rezartës me gjuhën. Po ay, irlandezi, ia ka vënë të afërt afatnë, bre. T’ia kish vënë dy vjet e jalla të shihte përparim!

E bukur është, të fshihesh prapa luleve, kur Rezi i nxjerr vogëlushët në donjë park lodrash. Do ta shohç që ajo, e gjora, i ndjek me merak, mes kolovajzeve e mes shkallëve me dredhka. E kur në tërë atë zallamahi të fëmijve të shumtë amerikanë, hajd' or hajde, të dëgjosh Rezartën, se si u thërret atyre që i kanë lënë në hise:

“Mos, Kevin, mos! Mos, Xhozef, mos!”

Ushëton parku, ore! I xbret kocominjtë, pe shkallëve të larta e i heq mënjanë.

“Po mos, o Xhozi, baaa! Po mos, o bir, të thonë! Them mos: e mos! Merrni vesh shqip, apo...?!”

E tërë dita e simeshoqe me djemkat, në rrugë, në parqe e në shtëpi është e mbushur me “mos u lag”, “mos bërtit”, “mos kruaj hundën”. Mos-i është për Rezin vegla kryesore e punës, profesor. Dhe ajo e përdor atë dyqind gjer më treqind herë në ditë. Dhe ata kuptojnë. Ama, kur ajo pasdite i ve vogëlushët të flenë dhe nis e u rrëfen ca përralla që fillojnë “na ishte mos na ishte, në një kasolle të ngushtë me kashtë”, ata nuku marrën vesh asgjë. Fjalët e shqipes jo, po zërin e Rezit tim, që është muzikë e shkuarë muzikës, ata e kuptojnë. Ajo u përkëdhel leshkat me gishtrinjtë e saj, aq ëmbël, sa nuku dihet a u a ka përkëdhelur ashtu e jëma e tyre donjëherë. Dhe përkëdhelkat ata i kuptojnë. E vogëlushët mbyllën sytë e humbasën në kolovajzen me *naishtemosnaishte* e me *kasolletëngushtamekashtë*.

Me t'u afruarë dy muajtë, që i zoti i shtëpisë i kish vënë Rezit kusht që të përparonte, ne filluamë të çalltismim për donjë punë tjetër. Babai i fëmijëve pothuajse nuk i fliste fare me gojë Rezit, përveç “ditës së mirë”, në të dalë e “mirditës”, në të kthyerë.

“Dje u zunë gjene për punë teme, ata, burrë e grua, - na tregonte Rezi një mbrëmje. - Flisnin për mua me zë të lartë, po nuk i mirrnja vesh, të shkretën! Do më pushojnë, pa një pa dy! Do të na dalën nga dora ato katër milionë lekë, që marr unë në muajt!”

Kur po vendosej fati i zonjës teme, që do të jepte provim gjuhe përpara atij të ngrysurit pe Irlande, ngjavi një gjë që e prishi punën më keq akoma. Babaj i atyre kocominjve, po tereziste një pikturë në mur e u hoq prapkazi, që ta shëkonte kornizën a qe, apo nuku qe drejt. Për pak, xheç u shkeli lodrat dy djemkave, të cilët ulërinë me një gojë:

“Mos, babi, mos!”

I ati, siç duket, meqë nuk e kishte dëgjuarë donjëherë fjalën “mos”, e kuptovi që këtë peshqesh e kishte pe Shqipërie. Hodhi vështrimë nga Rezi. Ajo uli sytë. E kështu ajo pranovi, që jo vetëm në këto dy muaj, për vete, nuk e kish vënë anglishten në zjarr, por po u mësonte sheleçkave irlandezë, shqipen!

Ay e thirri Rezin mënjanë dhe siç e kish kuptuarë ajo, i kish thënë që atë ditë të këthehej më shpejt në shtëpi të saj. I kish thënë, dhe këtë Rezi e kish kuptuar mirë: që të mos vinte të nesmen, për pa i bërë ata një telefon! Shkurt e copë, siç pushojnë amerikanët! Të thonë prit të të thërresëm e na lerë telefonë. E po dëgjove fjalën telefon, dije, je i humbur, se s’të thërresën kurrë!

Qëllon ama, edhe donjë rast i rrallë, si ky i Rezit! E thirrë prapë! Kur mos kem babanë, e thirrë Rezin gjene! Dhe asnjeri nuk e merr dot me mend se si kish shpëtuarë. Ja se si:

Kur qe këthyerë zonja e irlandezit dhe nuku kishte gjetur zonjën time, ishte mërzhitur e kish bërë prapë llafe me të shoqnë. Jo ta lemë, jo ta marrëm! Jo është e mirë, po është e keqe! Burri e kish të prerë kapaknë:

“Do t’i japëm paratë e fundit e do t’i themi të na zhduket që këtu!”

Po as burri as gruaja nuk e kishnë ndjerë, që fëmijët ishnë prapa tyre dhe po dëgjonin me frikë zënkën e prindërve. Kur babaj tha që Rezi të mos shkelte më aty e qe këthyerë prapa, kish vënë re Kevinin dhe Xhozin, që po e shëkonin me sy si të shqerkave, mbytur në lot. Ay mbeti.

“Mos, babi, mos!”, i ishnë lutur shqip me zë të vojtur, të dy djemkat.

Ay qe vërtitur prapë dhe kish vështruarë nga e shoqja.

“Mos”, i qe lutur shqip, edhe ajo!

E pe “mos”-it e ka Rezarta këtë punë që ka! Ja, kur mos kem babanë!

RRËFENJA E SHTATË

PËRSE TË AKUZOJA ATËHERË, OR MË QAFSH?!

Kushtuar Ali Begës

E po kurrë nuku do ma mirrte mendja, që në mes të Pellham Parkut do më fanitej hetuesi im, Taqka, ay që më pat nxjerrë ujë të zi një herë vaftit! Sefte e pashë kur po zgjidhte banane në Llajdig Aveny. Ay më pa e mbeti. Unë i hoqa sytë. I hoqa unë, po s'm'i hiqte ay! E takova më pas dhe nja dhjetë herë të tjera e gjene unë i hiqja sytë i pari. Ay ishte gati të më jepte të njohur, por unë, fësht, tutje!

Shtatë muaj rresht, kjo punë, orece! Kur të qaj tërë, nuku gënjej.

Atë ditë, që dua të rrëfej, më zuri ngushtë. Unë i unjur në një stol të parkut, ay u dha. Asnjëri tjetër! Unë e ay. Gjene m'u qep ky, miza e kalit, o në ... çkë të s'ëmës! E si gjithnjë, mbante një gazetë shqiptare të zhubrosur në dorë!

E pashë me bisht të syrit. Ay ka mbajtur çapnë e po shëkon këtej nga mua. Këtë radhë, më duket nuku do më ndahet, thashë.

E nuku m'u nda, plaku. M'u afrua e më ndënji një të pështyrë larg. Bëra sëkur e vura re atë ças. Po më foli, thashë, do t'i flas! Më foli:

“Që je shqiptar, këtë nuk e diskutoj, - ia nisi Taqka. - Të shëkoj gjithnjë dhe hë të të flas sot, hë të të flas nesër!”

Unë s'lëviza hiç pe stolit. Po ama, as shënjë që gabohej, nuk i dhashë. E shihnja unë që Taqka desh t'i shkonte gjer në fund.

“Do të më bësh vend të unjem ca-o? - pyeti dhe m’u unj pranë. - Dhimitraq ma thonë, - më tha. - Ore, ku jemi parë, unë e ti?”

Kam rënë më njerëz që duan ta krruajnë, po jo si ky, Dhimitraqi!

“Nuku më mban mend?”, i thashë me një zë që edhe vetë u çudita, sesi m’u ngjir papandehur.

“Të më vraç, - tha, - nuku të sjell dot në hatër!”

Para shtatë muajsh, kjo do dukej e pabesueshme, por tashi e besova që plaku nuku më njihte vërtet.

“Po mirë-o, - i thashë, - nuku më mban, nuku më mban! E lemë.”

“Jo, po unë dua ta di”, ngulte plaku këmbë, si mushka.

Dua ta heq nga qafa, po më hiqet ay!

“Po më mirë, bre, të mos e dish!”, ia bëra.

“Jo, më mirë ta dij. - Dhe pa e lënë brazdën, vazhdovi: - Jemi pjekur donjëherë në Shqipëri?”

E po, kjo pikë e zezë! Oh, krimb i gjizës! Ky nuku më desh mua, jooo! Këtij i duhej donjë hundëlesh që t’i rrëmbente një dru, që t’i binte shtatë herë e t’ia nëmëronte një! Gjene, thashë, hajd’ t’ia shkund kujtesën nga ndryshku.

“A ke qënë hetues, zotrote?”, ia prita si me tokmak.

Ay u hutua e po më përpëliste qepallat si guak. “Shtyje dhe ca Peço”, i thashë vetes:

“S’e sjell dot në hatër-o? Në burg të Korçës! E kujton tashi, besoj!”

Të ish donjë tjetër do ngrihej e do bëhej def, me bisht në shalë, por Taqka duket e ndjeu, se unë të hanja munë, jo të nxirrnja inatet e vjetra!

“Mos more! Të kam bërë hetimnë? Të kam marrë në pyetje, ëh?” Të thoshe ti, Taqkës nuk i delte e keqja! “Eh moj e kaluarë e hidhur!”

E u binte gjunjëve me pëllëmbë. “T’ëmën”, thashë, “do të zerë të më qajë këtu.”

“Mo më thuaj që të kam torturuarë!”, tha dyke m’u lutur.

“Po të duash nuk e them-o, - ia bëra, - po e vërteta është se...”

“Hajde regjim i poshtër, hajde! - psherëtinte plaku që nga thellësirë e shpirtit e nisi ta shajë me rrënjë e me degë komunizmin: - Dhe me siguri i ke ngrënë shtatë vjet prapa hekurave! Në palcë të rinisë! I ke ngrënë, i ke ngrënë! Ah, moj diktaturë e fëlliqur ç’ke bërë!” Dhe kthehej nga unë: “Po a je mirë? Ncë-ncë! Përse të akuzonja, mor aman, më qafsh?”

“Do të ta them-o, posi, - i thashë. - Kot fare! Se, gjoja, dëgjonja ‘Zërin e Amerikës’. Se, demek, desha të arratisesha dhe të vinja këtu, në Shtetet e Bashkuara!”

Plaku vazhdonte ofshamat e pikëlluara radhë-radhë, gjer u kujtua që aty më zuri me presh në duar. Nisi të zgërdhejë e të më tundë gishtnë, me qortim pe mësuesi.

“Në fakt, ja ku je n’Amerikë! Hë-hë! Nuku paska qënë kot!”

“Shpifje bre! Atëherë nuku kishnja dërmend!”, ia preva.

“Këtë, as tani s’ta pranoj”, ma previ dhe ay dhe unë e pashë, që kot i kishnja ndënjur ftohtë, pasi asgjë s’e pengonte Taqkën të kënaqej me mua, si me një mik të vjetër.

Ma lëshovi fromën në vesht e më pëshpëshi ngadalë, sikur Sigurimi të na paskej ngjitur përgjuesja edhe dëpër stolat e Pellham Parkut:

“Tërë bre, tërë ne e ëndërromim Amerikën, atëherë! Si ju që rriheshit, ashtu edhe neve që ju rrihmim! Hë, po, diktaturë e poshtër, që na mori më shumë se gjysmën e jetës!”

“Na e mori...”, ia bëra me zor pas tij.

“Ah, moj diktaturë e mallkuarë! Ah, o sistem maskara!”

“Maskara, - i mbajta iso pa qejf e fillova ta marr inat veten, ce jo vetëm nuku po i kërkonja borxhet, por po i vinja edhe pas avazit! E bile, dyke dashur mos ma merrte fjalën ‘maskara’ për veten e tij, nxitova ta përsëris gjene: - Sistem maskara!”

Më erdhi turp pe vetes, kur të qaj tërë! “T’ëmën, - thashë, - po unë pse nuk ia ndërroj këtë palo temë, po e le të dërdëllisë dyke sharë bot e qyt diktaturën?!” E pyeta si ia kalonte tashi.

“Me halle shumë”, ma bëri dhe lëshovi një derro psherëtimë, sa thashë se dha shpirt.

“Po tashi, - më tha, - tashi, që amerikanët më dhanë strehimnë, sëkur më mbarë po më vete.”

Rrufenë e kisha pritur, këtë jo! Dëshnja unë ta linja temën, po s’më linte tema mua! Kushedi sa do t’i kem çakërritur sytë, se Taqka më kuptovi.

“Ce habitesh-o? Të tërëve neve, që e kemi urryerë diktaturën, na e dhanë”, tha.

“Po ja”, iu qava unë, “mua nuku po ma japën akoma!”

“E po, dofta, ti nuk e ke urryerë aq sa neve të tjerët, - ma shpegovi dhe desh ta nxirrte shkaknë: - Ja, pasi... mbaruamë punë bashkë, atëherë, ç’ke bërë?”

Unë nisa t’i tregoj radhë, që pe ditës që pranova akuzat.

“Në fakt, - ma previ fjalën Taqka, - jo që të mburrem, po me mua, të tërë i pranoin akuzat. Hë, më fal! Pastaj, ç’bërë?”

“Ja bëra ata të shtatë vjetët, prapa hekurave! - iu përgjigja e teksa plaku vazhdovi ta shante me rrënjë e me degë sistemnë, unë desha ta vërtetonja akoma. - Vërtet nuku më mbanje mend?!”

“Po kuuu, bre! - u shfajësua me fytyrë qaramani, Dhimitraqi. - Sa kam kaluarë unë dëpër këto duar! More, more, more! Të zestë male që s’piqen dot, pa njeriu me njerinë u pjekërka!”

E pyeta se si i kish vajtur filli atij vetë më pas.

“Regjim i poshtër, bre, bir, - tha. - Pasi mbaruamë punë bashkë, nuku më rreshtnë trasferimet! ‘Na duhet një hetues i zoti atje: shko Taqkë!’ ‘E ka kyçur njëri gojën këtu: hajde Dhimitraq!’ E kështu gjer sa suallmë demokracinë...”

Të na shihte njeri tok, profesor, do ta zinte lemeria. Të ngjamim ne, or byrazer, si dy miq të vjetër, që kanë kaluarë të tharta dhe të ëmbla tok. Kur mos kem babanë, dukshim në stol, tamam, siç e thonë këta kllasikët e rinj të demokracisë, si dy bashkëvuajtës, që po shamim sistemnë, që na kish bërë bashkfajtorë e vazhdomim me pyetka, për rrugët që na kishnë shpënë larg njëri-tjatrit.

“Po tani-o, me se merresh? - pyeta unë, Taqkën. - Nuk u ke kërkuarë donjë punë si hetues, këtyre të Amerikës?”

“Uell... - ma këthevi me një fjalëzë amerikane hetuesi im, që si tashi e sjell në hatër, ashtu me mëngë të përveshura mbi kokën teme, - në fakt, ma propozuanë. ‘Nuku kam fuqi, bre,’ u thashë, ‘mua më ka drobitur biruca’.”

“Biruca?!”

Rrufeja e dytë, kjo! Këtu më kërcyenë mua. I butë, i butë, po kjo ishte të qaje me oiii! Një mijë susta më shtynë përpjetë, drejt e më këmbë:

“Po tinë nuku the që ke qenë në burg!”

“Nuku thashë unë, po ama e thotë shkresa! - ma bëri ay pa u ngritur pe vendit. - E kur e thotë shkresa me firmë dhe vulë, zere se ke qenë! Hë, mo, derëzi, se tërë kemi vojtur në atë skëterrë! Shkresën ma dha një njeriu im, në Komitet të të Përndjekurve. Ay ma mbushi e unë ua paraqita këtyre.”

T’ëmën-o, për atë ditë m’i paskëshin mbledhur të tëra çuditë!

“Njeriu yt?! Ke patur ti njeri nga fisi, të përndjekur?!”, ulërita.

“Kush, mo, tha, nga fisi! - Taqka vazhdonte të fliste unjur, avash-avash. - Tërë ata të përndjekurit e komitetit, i kam kaluarë dëpër duart e mia.”

“E, po, kjo... kjo nuku ka bythë të rrijë, bre! - po shfrynja unë. - Ja, thuaj të drejtën!”

Biseda e ngrohtë tani na kish lënë shëndenë. Unë zienja, ay valovi i pari!

Vrëng, përpjetë dhe më erdhi para turinjve!

“Cila, mo, nuk është e drejtë! Cila?! Patriot, patriot, po nuku të duroj unë! Mbylle kamaren e rri rehat aty!”

Tani po ma kujtonte tamam atë Dhimitraqnë e parë. Nga e kish fshehur tërë atë zë, o e vrafshin me bukë në gojë! Sokëllinte o sokëllinte:

“Nga juve, - më tha, - i patmë ata dyzetepesë vjet, që kur i kujtoj më dalën mornicat mbi pantollona!”

“Nga neve, mo?!”, ia bëra.

“Nuku na e ka faj në njeri, oreee! - ia bëri. - Vetëm juve!”

“Po ç’faj u kemi neve, mo?! Juve na shqeptë me hu! - iu këtheva. - Na futët spica dëpër thonj. Na futët vezë nënë sqetulla. Vezë nuku gjenje në dyqane, ce i mbanit juve, bre, për sqetullat tona! A duronim dot neve-o?”

Unë bot e Taqka qyt: “Të duronit-o, posi! Kur është fjala për popullin, për liri dhe demokraci, njeriu duhet të durojë, oreee! Po të rezistuarshit juve, nuku do na kish zgjatur aq shumë diktatura. Ja, mo, ti! Ti! A ishte fajtor ti, kur të dënova?”

“Asnjë çikë!”, i thashë pas njëzet vjetësh!

“Sigurisht, që nuku ke qenë! - tha edhe ay, po pas njëzet vjetësh! - Po a e pranove faj në?”

“E pranova”, pranova kokunjur unë.

Këtu Taqka më ulëri, sa në dyzet vjet, ulërimë të tillë s’pata dëgjuarë. U tund Pellham Parku o në ...çkë të s’ëmës!

“Po pse e pranove, mor... mor...?! Po unë kisha qejf, bre, që t’ua përplasnja në sy, shefave të mi e t’u thoshnja: ‘kot ma kini sjellë këtë, oreee! Ky është pa faj!’”

“Po t’u thoshnje-o, posi!”

“Po ç’t’u thoshnja unë, mor, ta thëntë prifti! - xheç më mbyti hetuesi im. - Ç’t’u thoshnja, kur ti e pranonje menjëherë! Ta hanja unë-o?! Të merrnja më qafë djemkat e

mi-o? Ju marrtë dreqi juve, ljepuj! Na e bëtë jetën zeher. Na mbajttë më këmbë gjithatë palo regjim! Do kishmë ardhur n'Amerikë, tridhjetë e ca vjet më parë! Do kishmë hapur donjë biznes... Ju ngrëntë murtaja, ju ngrëntë!”

Iku me kacabunj të ngritur, dyke sharë e turfulluarë. Dhjetë çape e kthe kokën, dhjetë çape e kthe kokën! E ma hidhte mua flakën e syve, sëkur i kishnja vrarë babanë, sëkur i kishnja shkatërruarë jetën.

Unë mbeçë si gallof e për atë Zot, në po e kuptonja, se ce nuk e kishnja më Taqkën aq inat, sa ç'e kishnja mote të shkuara?! Dy gjëra ishnë: o ay kish të drejtë, ose nuku kish as ay, as raca e tij, po u lumtë bytha që na e lanë prapë neve pilafnë!

RRËFENJA E TETË

NJË KITARË XHAZI PËR CA FIQ

Kushtuar Rik Hoxhës

Kur xbriti djali në Nju-Jork, nuku pat harruarë të merrte me vete edhe kitarën.

E futmë djalën në klasat e këtushme. Ay na i rënke kësaj kitare edhe në shkollë. Dhe e mora vesh këtë, aty, kur vajçë të takonja mësueskën, sipas ftesës që bëjnë shkollat.

Ishte e premtë paradite dhe shkolla i kish hapur takimet me prindët që një natë më parë. Seftë takova mësueskën kryesore. Zonja Frensis më priti me buzë të qeshur, që sapo unë u futa në derë me djalën për dore. Ëmbëlsirë e tërë, oreee! Foli mirë për tim bir, nga kreu në fund! Më tha që anglishtja e Fatlumit bëhej çdo ditë më e mirë e më e fisme: një ditë dhjetë fjalë, të nesmen dhjetë fraza e tani ajo lumturonte kur e shihte djalën të zihej me nja dy rusë, në anglisht! Unë i merrnja ca kohë asaj, që t'ia përkthenja tim biri fjalët e mësueskës. Dhe djali gëzohej, kur merrte vesh se ay ditkërke anglisht.

“Kam një porosi të veçantë, - më tha në fund Frensis. - Që mbrëmë gjer sot, mister Shorni ka zbritur pesë herë për të pyetur a kini erdhur ju. Po mos u shqetësoni! - shtovi ajo. - Mister Shorn po e fut Lumin në orkestrën e shkollës dhe do që t'i njohë babanë!”

Kur, hop, mister Shorni u shfaq te dera për herë të gjashtë! Njerëz të edukuarë, bre! Shornit i qeshte fytyra.

Këtej, Frensisit i llamburiste. Mësuesi më shtërngovi dorën mua, i fërkovi kokën djalit, që shkurt edhe ay i thërriste Lumi e na mori lart në kabinet të tij. E tërë mirësjelljsa e Shornit dhe ajo e Frensisit, të bënte me krahë, sa t'i thoshe vetes, tashi mbyll sytë e rrugë e mbarë të qoftë në botën tjetër, o Peço Jani! Bëre këtë goxha djalë, pirdhu tashi, se në historinë e kësaj bote, këtë detyrë të kishnë vënë!

Shorni i tha Fatlumit të merrte kitarën. E Fatlumi fillovi të cimbiste telat me ato gishtkat e tij si kleçka, dhe të këndonte me zëth të hollë:

*Dua mëngjeset e majit,
kur këndon bilbili bukur...*

Shorni më shëkonte mua, sëkur atë këngë ia kish mësuarë djalit ay e jo unë! Sa kujtime më zgjonte ajo kitarë e vjetër e ajo këngë, ehu! Djali vazhdonte:

*Dua lulet e fushësë,
në mëngjes, kur janë me vesë...*

Xheç më duallë kokërdhokët, kur në refren hyri të këndonte me fjalë shqipe, edhe vetë Shorni! E iu bashkua djalit:

*Po nga gjithë ato më parë,
dua më shuumë, Shqipëriinë.*

*Dua të vejë ajo mbarë
dhe për jetë, të ketë liriiinë!*

Amerikani mbarovi këngën për Shqipërinë e m'u drejtua mua:

“Juve, ju pëlqen?”

“Po”, i thashë.

“Vetëm ‘pooo’, mister Jani?! - m’u mërzit Shorni. - Është fan-tas ti-ke! Megjithëse, ku dihet, ju mund të keni atje këngë edhe më të bukura.”

Pastaj ay më vuri në dije, për orkestrën e shkollës dhe se Fatlumi tashi duhej të stërvitej me kitarat elektrike.

“Hë, - thashë me vete, - këtu dil! Ke hallë e orkestrës ti, vëlla! Pa na e mban, a nuk na e mban ne xhepi kitarën elektrike, nga ay krah s’do t’ia dish ti!”

“Dëgjjo, o mister Shorn”, i them.

Po ay s’më la ta shqepnja.

“E di, ajo kushton. Ju kini tre fëmijë, a po jo? Po ne këtë do ta zgjidhëm. Unë në shtëpi kam dy kitara të tilla. Njëra nga ato, nuk më duhet...”

M’u prish qejfi. Më iku tërë ëndja që ay dhe Frensis më kishnë krijuarë gjer tashi. Djali këtej nuku më linte rehat, ce deshte t’ia përkëthenja. Hej, bela! Nuku desha t’i thoshnja tim biri, që zoti Shorn, kish një kitarë e deshte të na e shiste. Nuk i thoshnja dot, që mësuesi kish rënë në ujdi me zonjën Frensis, që sapo të gjenin një qorr pe Shqipërie, t’ia varnin atij më qafë të bënte xhaz me iso; t’i thoshnja që ky do t’i jepte mësueskës përqindjen që i takonte; që unë nuku dinja si të dilnja pe këtij kaçamaku... E që, nga vajta e ta mësova atë kitarë, që u bëfsha lëmsh, megjithë telat e saj!

Më kishnë thënë, “në do matrapazë të klasit të parë, i gjen në Nju-Jork! Janë aq të zotë, sa kur u hyn në dyqan të blesh një palë lidhëse, të shesën edhe këpucët e dimrit edhe gëzofnë!” E dinja këtë, por që të ishnë dhe mësuesët kështu?! Gjithato buzë të përveshura, gjithato fjalë për

talentn e Fatlumis! Po si o në ... çkë të s'ëmës, për të të shitur kitarën e xhazit që i ka zënë derën, të vete tјatri e të mëson sa fëmijë ke dhe mëson përmëç ca fjalë shqipe, që të më pëllasë këtu tok me djalën “dua më shumë Shqiiii -përii-iii- në”! Tërë i duan Shqipërinë dhe shqiptarët, ore! Që t'u shesën gjithë ç'u kanë zënë depot! Gjëja e parë që bëjnë këta biçimët e mutit, janë buzëqeshjet, që nga njëri vesh te tјatri. Me ato lloj viza të hyjnë në zemër këta! Nuku paskej faj Rezi e gjorë, që njëherë e më dy ditë thotë, që ne s'jemi për këtu e duhet t'ia mbathëm prapë, nga thembrat - majat!

“Neve, o mister Shorn, - i them copë, - nuku ta blemë dot atë kitarën!”

“Po, jooo! - nxitovi ay. - Unë nuk them ta blini. I gjithë merakim im është, a kini kushte në shtëpi?”

Ato djersët e shkreta unë i kam me sustë, po belaja është që sustat m'i shtypën të tjerët.

“E me sa këste të ta shlyejmë?”, e pyeta.

“Po ç'këste! - tha ay. - Po pranuatë ju, si prind, kitara është tuaja! Unë e dhuroj. Djali duhet të rrijë me të në dorë, edhe në shtëpi.”

“T'ëmën, - i thashë vetes, - ku jemi katandisur! Ce o, me dhurata do ta kalojmë këtu neve-o?!”

Më hipi damari i budallajt.

“Mirë, mirë, po sa bën ajo kitara? Sa e ka vlerën?”

“Ç'rëndësi ka sa e ka vlerën e sa bën! - ngulte këmbë Shorni. - Unë e fal e ajo s'kushton as edhe një cent!”

Po nuk e pranonja unë tashi! “Këtyre u them tregëtarë unë, ore, - po mendonja. - Këta e dinë që ka njerëz nga ca popuj, që po u dhe një gjë falas, pa para, këtyre njerëzve u ndizet fitili i sedrës dhe atëhere e derdhën paranë lumë, edhe kur nuk e kanë në pllan!” Kjo po ndodhte me mua. “Uëu, uëu! Ma shiti xhambazi, kur mos kem babanë!”, po thoshnja me vete.

“Unë e shoh, - më tha qetë Shorni, - ju nuk doni ta merrni dhuratën teme, por dua t’ju shfaq një sekret: unë i kam një borxh të pashlyeshmë këtij Fatlumis tuaj. Unë kam qenë njëherë të vetme në Shqipëri. Kur isha atje, ky, djali juaj më ka bërë një dhuratë të madhe, më ka bërë borxhli!”

“Ç’farë po thotë, o baba?”, më thosh im bir, që Frensisi ma kish mburrur për përparim në gjuhë.

“Rri, ore ti, djalë, - i buzëqeshnja unë atij, ngaqë s’ia kërcisnja dot dhëmbët. - Më lerë rehat, të marrtë e mira, ty e kitarat e tua! Unë nuku po ia zhdredh fillnë për vete, ti thua ç’thotë! Marr vesh unë, se ku do dalë ky!”

Shorni nisi të rrëfejë se na qënke vullnetar në një organizatë bamirëse refugjatësh. Më nëndhjetedynë, na paskëshin bërë një shëtitje dëpër ca vënde të Ballkanit. Hallë e kishnë te Bosnja, po ata paskëshin shkelur edhe Shqipërinë me Kosovën, për t’i hedhur një sy gjëndjes. Ngjarja që e kish goditur, i paskësh ndodhur Shornit në Elbasan, sapo kishnë nisur të ngjitnin Qafën e Kërrabës, drejt Tiranës.

“Shtatori qe më të hyrë dhe mbaj mend, - tregovi Shorni, - që pat rënë një shi i bukur e i shkurtër, që pat lënë një ylber

që s'më harrohet. Më të përpjetë, buzë xhadesë, kishnë dalë fëmijë të veckël, që mbanin përpara ca shporta me fiq, që ua shisnin udhëtarëve. Shoferi jonë xbriti, bleu ca dhe na i ndavi të gjithëve.”

Shorni pranovi se në jetë të tij, nuku pat ngrënë fiq si ata. Po ç'fiq! Në atë vend, mësuesit amerikan i kish bërë përshtypje, që edhe domatet edhe pyperkat ishin më të ëmbla e çdo prodhim kish një shije, që ay s'e pat gjetur gjëkund mbi faqe të dheut. Te fiqtë, i kish mbetur mendja! I qe lutur përkëthyesit, që po të gjenin fiq të tjerë rrugës, të blinin përsëri.

“Gjetmë, - tha ay. - Në këthesë të parë ishte ky, Fatlumi tënd, që kish dalë e shiste fiqtë e tij! Ja, me këtë trup, me këta sy të qeshur. Ky, tamam ky! Shoferi xbriti e nisi të haej në pazar me djalkën. S'lëshonte pé djalka, ta vrisnje! Pyeta, si qe puna. Më thonë që çuni e mban lart pazarë, ngaqë i ka fiqtë më të mirë se të tjerët. Xbres tok me përkëthysnë dhe i zgjat djalit një njëqind dollarëshe. ‘Kush është ky?’, pyeti djali, shoferë. ‘Është i huaj’, i thotë shoferi. Çuni e mbështolli mirë shportën e ma zgjati, po dollarët nuk i desh. Në asnjë mënyrë! ‘Hajde këtu, - i them përkëthyesit, - pyete e ma këthe anglisht, fjalë për fjalë, se si do të më përgjigjet: A u zure me shoferë për pazar?’, i them. ‘Po, - tha djali me duar në xhep, - po me këtë jemi të këtushmë.’ ‘Unë e kam rrogën më të madhe se të shoferit, - e pyes, - mua përse nuku do të m'i marrësh?’ ‘Ndryshe ti, - ma këthevi djali, - ti je mik këtu.’ Ishte veshur si mos më keq e nuk i deshte njëqind dollarët, që me kursin e kohës, shtëpia e tij e vinte festen

mbi sy një muaj! ‘Do t’i marrësh’, i them. ‘Nuk i marr’, më thotë. ‘Ore po do t’i marrësh!’ E ndiqmim djalën e nuk ia futmim dot në xhep, ngaqë xhepat i mbante shtërnguarë me doçkat e tij. Djall, ç’interes kish vallë ky fëmijë, që të më linte mua bujarisht tërë mallin që po shiste?! ‘Shëko, - i them, - nga unë mos prit gjë donjë ditë tjetër, se unë nesër e le Shqipërinë e nuku vij kurrë më!’ ‘Rrugë e mbarë të qoftë!’, më tha. Ma bëri një përshëndetje me pëllëmbën e tij të vockël dhe iku me vrap dyke xbritur një rrëpirë me bar. Na i la fiqtë në dorë! Hipmë në makinë dhe s’flismim asnjëri. M’i zuri fiqtë në fyt. Më tronditi. Më tronditi shumë. Këtheva kokën, po djali nuku shihej më...”

Shorni mbarovi e unë nuku flisnja dot. Këtej historia më kish prekur, andej më vinte turp për mendimet që blova aty më parë për këtë mësues të lartë. Shorni fliste për Fatlumnë, por e ndjevi që unë ia kuptova përgjithësimnë e vogëlushëve shqiptarë, të cilëve u ka mbetur ay mallkimi i bukur, që të mos heqën dorë nga bujaria, edhe pse mbeten krëckë, të varfër!

Shorni ndjevi edhe atë, që unë pe mallëngjimit, nuku nxirrnja dot zë burri.

Më kthevi kurrizë, që të mos shëkonte dobësinë teme, afrovi djalën, ia futi kokën në gjoks të tij dhe po i përkëdhelte leshkat. E vazhdovi të tregonte:

“Kur fap, e pashë këtë, shitësin e fiqve, që m’u shfaq këtu në shkollë, me gjithë kitarën e tij në krah. E tani unë do t’ia kthej borxhin. Do t’i dhuroj kitarën teme. E le të guxojë, po munda, të më zgjasë para!”

Babë e bir u kthyemë në shtëpi pa folur. Shohim hi ore, hi e shkrumb më të katër anët! E kur në grumbull të hirit, gjejmë donjë thëngjill që ndrin dhe ngroh akoma, nuk e besojmë. Na është hirosur shpirti, për kokë të babajt! Na ka bërë jeta që... Sa turp, sa turp!

“Të faleminderit, o çun i panjohur pe Elbasani, e paç jetën të bardhë!”, murmurisnja me vete dhe më dukej se ende nuku kishnja zë. Le që, ç’më duhej zëri?! Kur s’ke më fjalë për të thënë, kot qahesh për zë!

RRËFENJA E NËNTË

SI I FSHEHA DYZET E TRE MIJË DOLLARËT

Kushtuar Zef Mosit

Pastaj do më duhej të shpinja Korçë, jo pak, po dyzetetremijë dollarë! “T’ëmën e s’ëmës! - thashë. - Korça do t’u bjerë këmbanave, kur të më shohë përpara Shën Gjergjit!”

Merre me mend, më kish dhënë para edhe Vançua i Ciles! Tjatër: Koçi i Mitropolisë, Leko Lajthiçka, Zihni Pepellashi e Marenglen Zëmplaku, sa për të treguarë ca, pe atyre që asnjërit s’i vinte mëndja se u dërgokshin para familjeve!

Më therrtë mua në dinin këta njerëz që kish n’Amerikë banka e axhensira, që e bënin më kollaj këtë punë! Të them që deshnë të kursenin paratë e postimit?! Mbase, bre, po historitë e hidhura me shtetnë, me matrapazët, i bënin hallexhinjtë të kishnë më besim te Peço taksisti, se te tërë bankat e Shqipërisë e të Amerikës!

“E po tashi, si do t’ia bëjmë-me? - i them Rezit. - Me kaq para, unë nuku vete i gjallë gjer Korçë!”

Ishnë të tëra qindshe, nga ato me turi të madh. Bëhej një xhumbë, o byrazer, që mos e pyet!

“Do të t’i fut në një qeskë plastike, - tha ime shoqe. - E do t’i mbash në mes të shalëve, Peço!”

Ish vend i lik, po më të përshtatshmë vend, s’gjenje dot. I mban njeriu në xhep të brëndshmë, po xhaketa hiqet, harrohet gjëkund. Plys që kontrollorët në aroporte të shëkojnë për armë.

E kam të shkathtë gruan. I bëri ajo paratë një alamet shuku, që ma lidhi me ca llastiqe në krye të shalëve. Ca llastiqe të tjerë m'i lidhi në bel e ata nuk e linin xhumbën e parave të më varrej poshtë. Kështu edhe mbaheshin, po prapë, bre, binin në sy, e binin goxha!

Kur u futmë n'aroport, na bënë më pak kontrollë nga sa kishmë menduarë. Ca gra të sjellçme, veshur me uniformë të aroportit, më shëkonin me respekt. Këtë respekt e dëftenin nga që ishnë të edukuara, por Rezi, ashtu e fryrë pe të qeshurit, tha që ato nuk m'i hiqnin sytë nga shuku i parave në mes të shalëve.

“E po pasanikët kudo nderohen”, thashë unë sëkur nuk e kuptova romuzë.

“Gratë, nuk i dinë për para ato! - mëmëriti Rezi. - Po kujdes, se ti një e dy, i shpie duart mbi dollarët, e dukesh si horr!”

“Më venë duart vetë, - i pëshpërita unë. - Ti qesh, po është përgjegjësi e madhe. Vetëm Vançua i Ciles më ka dhënë dymbëdhjetëmijë, moooj!”

Ajo, mbase nga që kish merak e desh të sigurohej, më hidhte nga një sy këtej poshtë, po nuk e mbante dot të qeshurën. Edhe kur u ndamë te dera që më shpinte në bark të aropllanit, tek ecja rëndë rëndë e me gjith atë shuk përpara, ia bëra sime shoqe, me dorë. Ajo dyke më ndjekur me sy, pati një rrebesh pe lotësh, po nuk e mora dot vesh, e pat nga të qarët, a nga të qeshurit.

Unë nuku kam hipur shpesh në aropllan, por kur hyj në të, sëkur hyj në një tempull. Aq e përsosur bre, më duket teknika këtej nga Amerika, sa as e mendoj kurrë se

do rrëzohet donjëherë aroplani, që më mban mua! Gjithë ç'rrëzohen, më duken, o filma të Hollivudit, o propaganda të Enver Hoxhës, që na rri akoma varur dëpër qiejtë e truve tonë!

Aroplani u ngrit, po ish natë dhe unë shëkonja poshtë ujëra e drita të bëra mishmash. Kisha përpara një ekran të vockël dhe e ndiqnja atje aroplanë tonë në një hartë: si rrëshqiste porsi pikë e imtë mbi xham të ekranit, si kalonte Bostonë, si u afrohej cepave të Kanadasë, si kalonte mbi ishujt e pabanuarë të detrave të veriut dhe si do t'i afrohej Islandës...

Darkën, ato stjuardeskat austriake na e dhanë në kohë, me organizim të përkryerë. Unë nuku kam udhëtuarë aq, sa të mos kem nevojë akoma të shoh më të majtë dhe më të djathtë, se si hapet kutia pllustike e ushqimit, si nxirren pironjtë e si xhvizhet patatja e zjerë. Më të majtë kishnja dritarkën e aroplanit, më të djathtë një zonjë në të zeza, që më bëri të psherëtij i lehtësuarë, kur m'u unj pranë. Se kishnja frikë mo më ulej donjë kopuk dorëgjatë! Me bisht të syrit, shëkonja ca duar të bardha, me thonj të manikyrosur, që hapnin qeskat plastike, - që unë vetë pa parë të tjerët, u hanja, mender, munë, jo t'i hapnja! Ia ndoqa lëvizjet doçkave të zonjës, me kaq dhelpëri, sa i mësova të tëra: si ndizej drita, si ndrroshin kanalet në ekranin që kishmë secili më vete... Tamam si një nxënës fshatar i kujdesshmë, që nuku të le të kuptosh, që nuk është pe kryeqyteti!

Agu e hodhi dritën më shpejt se ngaherë. Aroplani dukej se e pat lënë qiellë e tashi ish bërë vapor, që lundronte në një oqean pe qumështi! Mbi Irlandë, zonja me të zeza

flinte akoma, po unë nga respekti i saj dhe nga meraku i parave, nuku kishnja lëvizur asnjëherë dhe nuk e kishnja shqetësuarë atë. Të mos paskështa tërë atë xhumbë për të ruajtur, nuku do më kish shpëtuarë që ajo gruaja me të zeza, nuku qe hiç e moshuarë. Por unë e kishnja vënë re zonjën veç me një rregëtimë të syrit e aq.

Përmbi Francë, gruaja me të zeza u zgjua dhe atëhere unë guxova ta bezdis, që të vinja së paku njëzë herë në banjë. Ajo nuk u ngrit të dilte në korridorthin e vockël. U mjaftua dyke tërhequr trupnë prapa, aq sa e linte kulltuku. Kalova me pak lehtësi e me shumë kujdes, por nuk arrita dot që shuku i parave, të mos e cikte fare zonjzën! U mundova po, aha! Ja, mos i kem tërë, që qe e pamundur! Vetëm kur më pa paratë, që e fshiknë cazë, ajo erdhi në hatër se ç' mashkull të veçantë kish patur përkrah për shtatë orë, që pe Nju-Jorku!

Kur po këthesha pe banjës, e pashë gruan me të zeza, që qe ngritur e seç kërkonte në çantët që e kish mbi kokë. Dita me djellë mua më kish bërë më trim e zonjzën e bënte të dukej më e re dhe më e re! Më pa që po vinja e në vend që të priste, ashtu më këmbë, sa të hynja unë në vendin tem, ajo m'u duk se nxitovi të ulej. E gjene ma bëri kalimnë të ngushtë. Si t'ia bënja?

“Mos doni të rrini afër dritares, tashi, që u bë ditë? - e pyeta anglisht sa për ta shtyrë më andej. - Gratë, çoku e kanë qef dritaren”, e kujtova.

“Po, po, por jo unë!”, tha ajo me nxitim.

Kalova dyke u kujdesur që dyzetetre mijë dollarët të mos e shtynin në ngasje, por kur ata i kaluanë shuk, përpara syve, pashë që zonjës, - ja, kur mos kem babanë! - i iku

e bardha e syrit dhe bebëzat iu zmadhuanë! Kur unë zura vendin tem, ajo më buzëqeshi edhe më bëri pyetkën më njerëzore, që më vraftë Perëndia, në do ma kish bërë, po t’i kishnja kaluarë të dy herët me kurriz nga ajo!

“Për ku udhëtoni, zotëri?”

Ishte bullgarkë dhe quhej Janka. I shoqi i kish vdekur tetë muaj të shkuarë. Janka po vente te e motra, që punonte në një përfaqësi bullgare, në Shkup. Vetë Janka ish pa punë, kurse mua më erdhi zor t’i thoshnja jam shofer dhe i thashë që isha pedagog, në një Strehë fëmijësh me të meta mendore.

Bullgarka më besovi. Gënjej e nuku lodhem kurrë unë, ore! Nejse, u llafosmë gjatë, megjithëqë ajo anglishten e fliste çapra-çupra. Unë e flisnja cazë më mirë, ama kuptoshim për bukuri, ce dy veta që e flasën keq, kanë më shumë harmoni e kuptohen më mirë se sa dy veta, që e flasën perfekt. Folmë për rrugën dhe dolli që nga Vjena në Nju-Jork, do t’u këtheqshim në të njëjtën ditë e orë, e me të njëjtin avion. Por, ama, do të kalomim një natë të tërë në Vjenë.

“A keni juve vizë transit, për donjë hotel të Vjenës atë natë?”, më pyeti vejusha.

“Jo, - i thashë. - Po ju?”

“Nuku ka problem, - qeshi ajo, - se pashaportat bullgare tani, nuku kanë nevojë për viza, gjithandej!”

Një pedagog, si po shitsha unë, duhej ta dinte këtë gjë, o e vraftë Perëndia!

“Edhe unë, - i thashë, - e marr kollaj në konsullatën austriake të Korçës!” (Që nuk ekzistonte hiç, edhe këtë, një pedagog pa të meta i fëmijëve me të meta, duhej ta dinte!)

Ia thashë me kaq kakapërllek, sa pa dashur vura duartë edhe mbi xhumbë. Por menjëherë m'u kujtua paralajmërimi i sime shoqe dhe i hoqa sakaqë pëllëmbët që andejza.

Por ishte vonë. Bullgarka e kish vënë re dhe se si nisi të më vështronte.

“Përse nuku vini me mua gjer në Shkup? - propozovi vejushka. - Korça është më afër që nga Shkupi, se që nga Tirana!”

I mallkova dhe një herë ata që më bënë të udhëtoj me tërë ata dollarë në mes të shalëve. Të mos i kishnja ata, nuku do më qepshin kështu vejushkat e botës! U shfajësova, ashtu, sa për të larë gojën dhe e këputa fillnë e lëmshit, se për fat, austriakët na suallë mëngjezë. Unë kërkova një çaj të nxehtë. Nga një lëvizje e pamatur mirë, m'u derdh tërë çaji, ashtu si qe i valë, në prehër! Po të mos më mbronte xhumba e parave që po prisnin gjysm' e Korçës, unë do të kishnja ulëritur. Por vejusha e gjorë kish akoma përfytyrimnë se ato s'ishnë para.

“Auuuç! - ia dha ajo pallmës dhe nuku pati kohë ta bënte anglisht thirrjen e Zotit, po tha: - Bozhe!”

M'i dha menjëherë picetat e saja. Rendnë stjuardeskata e u mblodhë të tëra mbi shuknë e parave, sa me zor po shtynja njëqind e ca thonj bullgarë dhe austriakë të manikyrosur, që deshnë të më trazonin aty, ku unë nuku deshnja kurrsesi!

Në Vjenë, para se të ndaheshim, Janka më vuri t'i premtonja se pas dy javësh do takoheshim po aty dhe më pas, do hamim darkë bashkë gjëkund, fshehur pe botës, në donjë restorant buzë lumit që çan Vjenën.

* * *

Nuku besoj në jetë teme, të më qëllojë më, të bëj rrugë kaq të vështirë. Në Tiranë, jo keq: më shumë më shëkonin nga valicat. Kurse në Poradec, nuku m'i ndanin sytë nga syzet e diellit.

Më e madhja më ndodhi Korçë.

Më të hyrë të qytetit, autobuzë na e ndalovi një skuadër me polica dhe ata na kërkuanë të xbrismim të tërë. Xbritmë. Na vunë më radhë e filluanë nga kontrolllet. Më duket dyshonin për donjë që vinte i armatosur. Ama nuk i kontrollonin të gjithë, por veç ata që u zgjonin dyshime. Unë dridhsha. Gjithë jetën kam ndërë që jam i dyshimtë. Një herë, vite të shkuara, në zbor, njërit i vodhnë orën dhe pesë paqeta Arbëria. Suallë një qen, që i gjente hajdutët me hundë. Qeni erdhi drejt e te mua e nuku shkulshe pe vendit! Hajduti i vërtetë më pas u gjend, po mua nuku më hiqet nga mendja kurrë, se përse nuku më ndahej ay qeni! Edhe tashi n'Amerikë, kur paguaj gjashtë dollarët për të hyrë në Urën e Xhorxh Vashingtonit, trembem, se tamam mua nuku do më hapet trari për kalim. Mani e persekutimit, bre!

E nuk u gabova: sytë e skuadërkumandantit ranë mbi mua.

“Ti! - ia bëri. - Bëj përpara! - Bëra. - Pe nga vjen-o?”

“Pe Amerike”, thashë un’ i ziu.

“Ëëë! Ke pashaportë amerikane-ëh?”

Të gënjenja? Ja iu shkrep e më tha: “pa dal të ta shoh!”. Do më shpinin në komisariat për mashtrim. Ku të mbytsa unë, me tërë ato para?! Vendosa të them të vërtetën.

“Jo, - i thashë. - Amerikanen e marr vitnë tjetër. T’ju a tregoj shqiptaren?”

“Ç’ta shohim-o?! Kot-o? Kemi parë pe tyre, sa të dhjeç!”

E vura re që ay nuku kish më asnjë çikë respekt për mua, siç kishte kur bëri pyetjen e parë.

“Afrohu, afrohu, - më tha kryepolica. - Ce i mban duartë mbi tope-o? Të ftohen, apo ke frikë ce mos t’i marrëm më sysh?”

Tërë policat zunë të qeshnin. Mua, qellza m’u bë furrë e gjuha m’u poq.

“Hiç, ja ashtu kot, - ia bëra i mekur dhe m’u kujtuanë porosinë e Rezit në aroport të Kenedit: ‘Peço, mos i shpjerë duart atje!’ - Zotëria juaj, më falni!”, u thashë.

“Po ç’zotëri, o t’u mbylltë e mëndjes! - vazhdovi skuadërkumandanti. - Kujton se si ato që ke ti, nuku ka njeri-o?! Nga ato të tuat, e më të mëdha bile, gjen me qindra këtej, ore! Apo kujton koka jote, se ike ti në mërgim e mbeti Korça pa topemëdhenj!”

Unë nuk i përgjigjsha fare, që mos e acaronja. Dhe skuadërkumandanti u tall sa u tall, më në fund na lëshovi të gjithëve të ngjitshim në autobuz.

U plasa në vend tem, dyke marrë frymë me zor. Po nuku paskëshin mbaruarë telashet. Autobuzi sa do nisej, kur te porta u dha një nga policat e më thirri gjene të xbrisnja:

“Të vijë pak ay amerikani!”, urdhërovi.

Po më pushonte zemra. Çfarë deshnë akoma pe meje, mor aman! Dolla jashtë dhe njëherë. Aty pashë skuadërkumandantë që seç po llafoste me një policë kokëpaqethur. Desha t’u afrosha, por kumandanti ma bëri

me shënjë të prisnja dhe ca. Kokëpaqethuri seç po i tregonte ca gjëra në vesh e kur mbarovi, shefi i tij më ftovi me dy gishtrinj.

“Këtë polic e kam pe Opari, - më tha e më pyeti: - Do zotrote që të hysh në garë me të? Do ta provosh e ta dish se ç’vend ze ti, me ato hallate, në qytetin tend? Po ta kalovi ky oparaku, për madhësinë e tyre, do t’i japç këtij oparakut njëqind dollarë!”

Polica kokëpaqethur më ndiqte me sy mua dhe tundëte kokën për ato që thosh kumandanti, i cili desh ta bënte këtë garën mashkullore, ashtu sa më miqësore, si për mirseardhje.

“Ama, fitove ti, - më sigurovi kumandanti, - ky vartësi im do të të dorëzojë, trëng, njëqind dollarë!”

“Para, pe tonave! - saktësovi oparaku. Dhe u këthye direkt nga unë. - Leka, kam unë. Ta kemi, pa nisur garën! Me kursnë e sotmë!”

Dukej ca i trembur. I qe betuarë kumandantit, që nuku kish burrë t’ia kalonte atij, por tashi e kish humbur sigurinë, shëkonte i trëmbur në fund të barkut tim e i zverdhur dyllë, përsëriste:

“Leka, kam! Laj-thaj, ato kam! M’i fitove, hallall i paç!” E lëshonte djersë të ftohta, ngaqë ish bërë kot trim për këtë ballafaqim.

Edhe mua djersët çurkë po më vinin. Autobuzi priste për mua, mikrobuzi priste për oparaknë.

“Nuku jam përgatitur për këta lloj kampionatesh, - u thashë me njerëzillëk. - Unë nuk u mbura me asgjë... që t’ju ofendonja juve! Bile, unë e pranoj garën të humbur! Dhe për nder tuaj, edhe për kënaqësinë teme, ja edhe njëqint dollarët! Pijeni nga një kafe pe meje!”

Dhe futa dorën në xhep, të nxirnjë dollarët. Më kishnë rrëfyerë për këto ndalime, por nuk pata besuarë se t'i merrnin paratë dhe për kësi lloj sebebesh. Kumandanti nuku ma la ta nxirnjë dorën nga xhepi.

“Po bëre nga këto, do të të hedh hekurat! - më kërcënovi. - Nuku duanë para kot njerëzit e mi. Këta fitojnë vetëm para të nderçme, atë që e meritojnë, atë që e nxjerrën me... me djersë e me... ç't'u vijë! Po para të nderçme, ama!”

Hipa prapë në autobuz, tani i çliruarë fare. Dëgjonja ankesat e policës pe Opari:

“Po si, or qifjaj t'ëmën, nuk u bë një herë një garë e vërtetë, burrash! Të dalë e vërteta e pastër në shesh!”

Kështu u këtheva në shtëpi.

Sa u çmallmë e u përlotmë, unë vajta në dhomë, zgjidha rripat e lastikat, hoqa xhumbën që aty ku ishte dhe u ndjeva i lehtësuarë.

Nisa t'i ndanja dollarët që atë ditë. Cilja që kish më shumë, erdh i mori i pari, dollarët e tij. Të tërë kishnë halle. Shumica ishnë pa punë. I vëllai i Zihni Pepellashit, priste para, ce kish vendosur të martohej e të bënte goxha dasmë.

“Po ja, punë nuku po gjej, - më tha. - Kërkova një vizë për Greqi, s'ma dhanë. Sa të rri kot! Po marto hem, thashë... Të engledisem...”

Nëna e Kocit të Mitropolisë mori paratë e të birt e shkovi drejt e në dyqan të bukës, të shlyente borxhnë, se tërë muajnë e kish marrë bukën me listë.

Po më i lumuri isha unë. E ndjenja veten të lehtë dhe as femrat, as policat nuk i hidhnin më sytë këtej nga mua.

Në këthim, në aroport të Vjenës, ishmë gjashtë shqiptarë, që të nesmen do merrmim që andejza aropllanë për n'Amerikë. Që të gjashtë kishmë tentuarë të nxirrmim viza tek austriaku: nga një vizkë tranzit, bre, sa për të kaluarë cazë natën, sa për të mos u shtrirë, si lopët, dëpër stolat e sallave të pritjes. Mua në Tiranë, më thanë që te austriaku qe goxha procedurë e hante kohë. Kështu u patnë thënë disave pe nesh dhe në konsullatat austriake të Amerikës.

Siç ishmë të gjashtë, vamë e biseduamë edhe me Shefnë e Sigurimit të aroportit të Vjenës. I thamë të na shpinin ata, në donjë hotel për të qenë, të shoqëruarë nga njerëzit e tyre. Po ishte sikur t'i flisnje murit, o t'i bënje austriaken! Na tha, që ay nuku mund të gjykonte rregullat e konsullatave e nuku bënte dot n'aroport punën, që bënin ato! Ay nuku vinte dot policat e tij të na ruanin, të na shpinin e sillnin, ce neve nuk ishmë të arrestuarë. Na tha se ne ishmë qytetarë të nderuarë të Evropës, ne tashi ishmë si gjithë Evropa e prandajza do të flimim aty dëpër stola.

U pamë sydërsy. Ky qe fati. Na iku lezeti i rrugës, lezeti i takimit me familjet. Ndryshe kur i dëgjon këto aventura, o prefesor, e ndryshe kur i provoke mbi lëkurë!

Po bëshim gati të kalomim natën me kafe e muhabet. Një burrë pe Durrësi na tha se ay kish qënë në Vjenë, vite më parë, por e mbante mend si tashi. E premtovi të na shpinte me llaf të gojës së tij, shesh më shesh e rrugë më rrugë. Me të treguarë do të na e bënte atë qytet të njohur fill e për pe, aq të gjallë, aq të gjallë, sa të mos thoshmim dot kurrë, se nuku kishmë qënë në kryeqytet të Austrisë!

Në atë mesele, fap, kumbisi e më zuri udhën Janka, bullgarka!

“Heeeej! - ia bëri gjithë gaz ajo. - Sa të kam kërkuarë!”

Më prezantovi me tërë shokët e shoqet: bullgarë, kroatë, maqedonë.

“Do të dalëm? - më pyeti në fund, - të kujtohet si e lamë pllanë?”

“Nuku mora dot vizë”, i thashë. Pikë e vrer e me zë të mekur!

Asaj sëkur i ra dambllaja. Shokët s’ po e kuptonin se ç’po ndodhte me të. Pastaj ajo xbriti sytë më poshtë, këtejza nga pantollonat e mia. Unë paratë nuk i kishnja më aty ku m’i kish parë ajo, dhe tani po e ndjenja veten akoma më të shburrëruarë. Pa koqe, pa viza! Lere, bre! A ka më keq?!

Vejushka tundi kokën hidhur. Dhe më la.

Shokët e shoqet, po e thërrisnin. Ishnë tre bullgarë, shtatë maqedonë dhe dy kroatë. Ata po matshin të kalonin natën në një hotel buzë atij lumit, që rrjedh dëpër Vjenë. U drejtuanë nga porta dyke qeshur e dyke bërë zhurmë.

Te porta, Janka më tundi pëllëmbkën e saj të vockël me pikëllim dhe iku me ata ballkanasit zhurmëmëdhenj, që pasi kaluanë para Shefit të Sigurimit të aroportit, - që as u bëri vërrejtje për shamatën, por përkundrazi i nderovi me “gatitu” - duallë rrugëve të kryeqytetit të muzikës.

Unë iu bashkova shqiptarëve të tjerë, të shtrirë dëpër stola dhe një burrë fisnik pe Durrësi, nisi të na shëtiste dëpër Vjenë me rrëfimnë e tij.

RRËFENJA E DHJETË

**PRESIDENTI I AMERIKËS,
APO GUVERNATORI I NEBRASKËS?**

Kushtuar Ferat Krojt

Papi është kushëri i gruas e unë pe atij e kam punën që bëj. Ay pe vitesh lan taksitë dhe limuzinat e kompanisë tonë. Vjen i gjatë, si i ushqyerë tërë jetën me zorrë. Kur than xhamet me peshqirë e madh, nuku vete hiç në anën tjetër, po zgjatet mbi çatinë e taksisë dhe arrin matanë, pa pikën e mundit. Sa herë lan makinën teme, unë bëj sëkur nuk e njoh e i jap nga donjë pesëdhjeçe, si bakshish, që të gënjehen e t'i japën edhe shoferët e tjerë, po ata s'bjenë që s'bjenë në çark! E Papka, në darkë, ma jep gjene pesëdhjeçen, që t'i jap vetëm pesë dollarë, aq sa meriton.

Bossi, pronari i kompanisë, e do shumë Papkën e i vjen keq që nuku ka vetë donjë çupë, që ta bëjë atë dhëndër, ce vajti dyzet e ca vjet i ziu, e nuk e pret bishtin me donjërën, siç e kam prerë unë me kushërirën e tij.

E vjen sëra, ky Papka më bëri me punë. I pat thënë bossit, që ka një shok shofer, që e di anglishten. “E nget makinën me një dorë, më mirë se me të dyja!”, i pat thënë.

Atë reklamë dinte pyka, atë përdori. E bossi më thirri. Vajçë. Më pa patentën e shtetit të Nju-Jorkut, më kërkovi numërin social dhe pa që unë isha qelq i pastër.

“Mirë, - më tha bossi. - Do kalosh në komision të provimit.”

Më zuri tartakuti, sëkur më futi njeri nënë vete donjë nga ata stepinjte e akullit. Më hynë të dridhurat.

“Tani ta dua ndihmën, o shën Gjergj!”, ia bëra me vete.

Më ulnë përpara një kompiuteri dhe dy burra turivarur u ulnë matanë kurriz për kurriz me njëri tjetrin, para kompiuterave të tyre, që i kishnë të lidhur me timin. Të mos isha vetë mbi gjemba, do ta shijonja më shumë këtë provim me kompiutera, që as në revistat e shkencës nuk e kishnja parë. “Është Amerikë këtu, o Peço, o tutkun! - i thashë vetes, - po përmbliidhu, ce nuku gjen rast si ky e po humbe, do të shkosh në halé të gomerëve!” Ja, kur mos i kem tërë, kështu i thashë! E Peçua, vetja ime e trembur, dyllë i verdhë, me gojë të tharë më tha: “Unë do bëj timen! Si të jetë e thënë, pastaj!”

Njëri pe atyre turivarurve, pa parë hiç këtej nga unë, më tha se në ekran do m’u shfaqej pyetja, bashkë me katër përgjigje për pyetjen, pe të cilave vetëm njëra do ishte e sakta. E unë me një miushkë, do lëviznja një shigjetkë në ekran e do ta vinja shigjetkën, klik, mu mbi përgjigjen e mirë.

“Fillojmë?”, pyeti me zë të trashë ay tjetri, me një derro vëth në vesh.

“Fillojmë”, i thashë unë tri herë, ce veç në përpjekjen e tretë më dolli zëri.

Bamp! Se ç’krisi aty në ekranin tem dhe më dolli kërkesë e parë: “Sa bëjnë 50 heqim 40?” Dhe vap - vap - vap! - më duallë katër përgjigje të ndryshme: bëjnë 20, bëjnë 30, bëjnë 90, apo 10! Kjo përgjigje e fundit ish tamam siç e dimë ne, që në kohë të Babaqemos! Po unë thashë, po të zgjidhnja këtë, do bënja donjë gabim. Amerika, dyqindvjet përpara të tërëve, do të më thënkej mua, hajde o Peço, ce ta

kemi shtruar sofrën! Kush i ha ato? Prandaj, përgjigjes së katërt nuku deshnja t'ia hidhja sytë, ce nuku kishnja qejf të bëhesha gazi i botës.

Mirëpo, hajde gjeje! E po kjo pikë e zezë?! Prisnja djersët, ato më erdhnë dhe ay me vëth u ngrit e më solli një letër, që t'i fshinja. Që aty kish një hile, këtë nuku ma hiqte njeri nga mendja, ce nuku do mblidhshin tre burra e tre kompiutera, për të bërë një pufkë! Po cila ishte? “Hë mo Peço, mo bythkë”, iu zbraza edhe një herë vetes, “këtu të dua! Ce zotrote, në kohë tënde, ke qënë edhe nxënësi më i mirë i Raqi Qirinxhiut, de! Hidhu tashi!”... Më kishnë folur shumë për këta lloj testesh, po tjetër është, bre, të të tregojnë zjarrë e tjetër t'i kesh vetë duart deri në bërrylle dëpër flakët e tij.

Ata prisnin. Kjo nuku më prishte punë, ce kishnja dëgjuarë, që këta biçimër kanë respekt për ata që mendohen shumë.

“A mund ta ndez një duhan?”, pyeta profesorët.

Ata u panë sydërsy dhe megjithqë aty nuku lejohej, mua ma dhanë lejën.

Kjo më bindi që edhe ata e kuptokshin, që zgjidhja nuk ish e kollajtë.

“A kini zjarr?”, i pyeta.

Njëri pe tyre nxorri çakmaknë e ma zgjati.

“Po cigare?”, e pyeta gjene i hutuarë, sa më s'bëhej.

Ay qeshi e ma dha edhe cigaren me bujari. Demek, atyre u pëlqekërke edhe kur e humbke toruan.

Të jam menduarë, ore burr' i dheut... Sa? Njëzet minuta, është pak! Njëherë thashë, t'i këllas flamën, ta le këtë test,

të ngre duart e të kërkoj donjë punë tjetër gjëkund. Pastaj i dhashë karar: do zgjedh atë që dij unë, që pesëdhjetës po t'i heqëm dyzet, dhjetë do t'i mbeten! Ne andej nga Ballkani kështu e dimë. Fundja, në e dinja gabim, ky nuk ishte vetëm turp i im, de! Ne jemi një komb i tërë, bashkë me trevat që kemi jashtë kufinjve, që e dimë kështu! Le ta hamë turpin, të gjithë sa jemi! Ce vetëm unë-a? Kur turpi pjesëtohet, nuk është më aq i rëndë. Me të menduarë kombin, më pushtovi një krenari, një krenari bre, që xheç m'u mbushnë sytë me lot. Kur je larg, je më atdhetar, ore! Kur mos kem fëmijët, xheç ia nisa hymnit! Goja ma mbajti.

Një të zënë mijushkën e kompjuterit me tërsëllëmë, sa xheç e theva siç thyhen kaçkat, një ta afruarë shigjetkën tek përgjigja e katërt e klik, ia bëra mbi të: 10! Dhjetë, o dhjetë! Në të s'ëmës të vinte puna si shofer, po të qe ndryshe! Dhjetë e nuk lëviz hiç, le të jetë përgjigje e vjetëruarë!

Të plasnë duartrokitjet e të fillovi një muzikë madhështore, me bandë! I bënte kompjuteri vetë, kur ti e gjenje pyetjen. Hajde, muzikë, hajde! Ore, të them, nuku pushonin duartrokitjet në kompjutera, sa xheç u ngrita më këmbë!

Ata dy të komisionit psherëtinë të lehtësuarë. Ajo paskësh qënë! E vjetra, e Babaqemos! Ata me buzë në gaz, u këthyenë e panë njëri-tjatin.

Kjo fitore më dha zemër dhe pyetjen tjetër nuk e lashë të merrte firo më. shtatëdhjetë përqind e njëqindës është: a) Më shumë se njëqind? b) Baraz me njëqind? c) Më pak se njëqind? apo, d) Shtatë herë më shumë se njëqind? Unë pështeta kokën te shkolla fillore e fshatit tem dhe, fap! E

gjeta menjëherë! Duartrokitje të zgjata, muzikë me bandë dhe ata dy të komisionit, që nisë të më shëkonin sëkur kishnë përpara Ajnshtajnë!

Pastaj nuku kishte më test, ce i vura përpara profesorët! Në ekran më dolli pyetja se kush është më i lartë në gradë, Presidenti i Amerikës, drejtori i shkollës së mesme, guvernatori i Nebraskës, apo menaxheri i një kompanie ajrore? E gjeta, pa vrarë shumë mendjen dhe e pashë që respekti i tyre për mua, kish marrë tashi ca të përpjeta që të mbushnin me krenari!

E kuptova: ata për shofer më deshnë, aq të ngritur më kërkonin! Pyetja e parë dhe e dytë deshnë që të provonin a dinja të bëj llogari e t'u këthej pasagjerëve kusuret tamam. E treta paskej qënë, që kur të përdornja limuzinën, mos ngatërronja personalitetet.

Më bënë edhe një pyetkë, se mos bënja donjë budallallëk e harxhonja më shumë benzinë nga ç'duhej. Më thanë se cilën rrugë do zgjidhnja, për të vajtur më shkurt nga Astoria gjer në Central Park?

“Në cilën pikë të Central Parkut? - i pyeta kakapër. - Dhe e doni me urë që paguhet, apo pa e paguarë urën?”

U pëlqevi kundrapyetja. Ulnë kokën të bindur për suksesnë tem e rrinin të nemitur. “Hë më ju hëngsha t'ëmat!”, thashë dhe ndjenja, që gjoksi po më fryhej si kacek pe krenarisë. Ata nxuarë të shkruara përgjigjet teme nga kompiuteri, fësht e grisnë fletën e bramp, u ngritnë më këmbë. Hynë të dy në një derë dhe duallë që andej, tok me bossnë.

Bossi rrëzëllente. I qeshur, më zgjati dorën dhe më përqafovi. Njëri nga ata dy të komisionit solli një shampanjë dhe e hapi.

Më kishnë pranuarë.

Më kishnë pranuarë, po e di çfarë do të thoshte kjo për mua, apo jo? Ay me vëth solli një aparat e na nxori tok me bossnë në fotografi. Pastaj më nxori vetëm mua. I ndënja me ballë, i ndënja me faqe, vetëm profil, për policinë, siç mbanja mend nga Greqia. Po këta s'e dashkërkshin profilë. Bossi vajti dhe e mori Papkën e gjatë, që më priste i ziu, jashtë, me merak. E si duket ia kish dhënë lajmnë e gëzuarë, ce Papka kur erdhi i kishte sytë me lot. U shkurtua nja gjysmë metro, që të më përqaftë dhe xheç më mbyti me të puthura.

Kur duallmë jashtë në oborr, pashë tërë ato taksi e limuzina që prisnin e më shëmbëllenin si buallica, si qe dhe lopë, të bardha e të zeza. Xhamet e tyre dukshin si sy të qeshur e më bëshe sëkur më thoshnë:

“Do punojmë bashkë, ëh, Peço?”

RRËFENJA E NJËMBËDHJETË

FËMIJËT NË NJË SHESH TË RI

Kushtuar birit tim, Ditbardhit

A e dini kur i mërguari, bëhet tamam amerikan? Tërë mëndjellinjtë do thonë: posi-o! E dimë që ç'ke me të: kur e thërresin të betohet, se do ta dojë atdheun e tij të ri, kur t'i dorëzojnë një copë pashaportë blu e dëngër mëngër e mëngër dëngër...

Jo, or, jo! Ay ashtu është akoma një i huaj, që ka të drejtat e amerikanëve. Por jo amerikan! Amerikan bëhesh pa betim e pa pashaportë blu, bëhesh atë mëngjes që hap sytë e kujtohesh se gjatë natës që sapo kalovi, ke parë një ëndërr me Amerikë. Ashtu je bërë amerikan!

Unë nuk e di kur do bëhem. Mbase kurrëdonjëherë.

Ëndërrat e mia, o profesor, kanë shumë, shumë Shqipëri. Ato janë shpesh të mbushura me marrëzira, që nuk e merr vesh, bre, si lidhen! Njëherë shoh ëndërr Parkun e Korçës, sëkur po i heq balestrën një kamioni Zis. Ama, po na mundon shumë, edhe mua edhe ndihmësin tem. I them ndihmësit të marrë një tubo, t'ia zgjatëm krahun çelësit. Vë re që ndihmësi është ngallosur me valvolinë të zezë dhe kur ay e fshin, e shoh mirë... shoh që është kumandanti im i burgut! T'ëmën e s'ëmës! Ndhimësi im?!!! Ua! Ç'ne kumandanti i burgut në Parkun e Mallrave dhe ndihmësi im?! Një natë shoh që jemi në një dasmë. Unë jam veshur mirë, por nuku kam veshur poshtë as brekë as pantallona e kjo ëndërr më mundon e më nxjerr djersë kushedi sa gjatë. Njëherë tjetër më bëhet sëkur jemi me Rezin në apartament' tonë, në

Korçë dhe na vjen për darkë Sekretari i Parë i Kukësit! Dhe na lutet që të flerë ca net te neve, që të kursejë dietat dhe hotelë... Të ndjerën nënë e shoh gati përnatë: herë sëkur më bën petulla mbi plloçë, herë sëkur më qep një kopsë...

Përnatë, përnatë, ëndrra të tilla! Të tëra me Shqipëri. Të vdekur e të gjallë bëhen tok, mblidhen te koka e jastëkut tim e nuk më lenë të bëhem amerikan!

Ua them fëmijëve këtë. Ata qeshin. Irka më thotë, se ajo ka kohë që sheh ëndrra të këtushme. Edhe ato ëndrra plot marrëzira janë, por janë me amerikanë. Oh, fëmijët do të na bëhen shpejt amerikanë! Aty hidhet Rezi dhe thotë se edhe ajo sheh ëndrra me jetën e Amerikës. Gënjen ajo, u bashkohet fëmijëve, se tërë duanë të më lenë vetëm.

Ama, ç'është e vërteta fëmijëve sheshi i jetës amerikane u duket i veti. Bile shumë ua paskëshim vonuarë. Një javë si patnë shkelur këtu, po bënim një kasetë, ta dërgonim në Shqipëri: kur i këtheva kamerën Lolës, binjakes së parë, ajo, megjithëqë mbante akoma veshur breçkat e “Drapër e Çekani”, fabrikës të Korçës tonë, tundi doçkën e hapur drejt syçkës së kameras e ia bëri babajt tem: “Hellou, granpa!”. Me një llaf: “Ika unë de! Jam amerikankë tashi!”

Rezarta, i këputi një pëllëmbë amerikankës dhe deshi t'i këpuste edhe ca të tjera, por unë s'e lashë. Lola nuk i kish mësuarë akoma tëra të drejtat e njeriut, kurse Rezi nuku dinte se këtu, një çupkë në moshën e së bijës, mund të thërresë numurin e telefonit 911 dhe për atë pëllëmbë, e ngjesh mamanë në burg.

Male të larta, janë dyke ngjitur prindët këtu, oreë! Nuku dinë ç'u kërkon fëmijëve shkolla, nuk u kontrollojnë dot detyrat, nuku merren dot vesh me mësuesët e nuku kuptojnë

dot se si shkolla, edhe u quajtka shkollë, edhe nuk është si atje nga ikmë! Akoma kam mendjen se këtu edhe kërcu të jesh, nuk e përsërit vitnë, por ashtu, i dobët, mund të mbarosh kolegji dhe të mos turpërohesh hiç. I vetmi provim është ay kur mbaron shkollën dhe përçap të të marrën në punë. Aty e sheh në të ze, a nuku të ze njeri për bishti!

Unë kishnja punë një mbrëmje dhe kur i thashë gruas të shkonte ajo në vend tem, të takonte mësueskën e djalit, Rezin e zunë të prerat.

“Bah!... Po si do ta pyes unë e si do ta marr vesh atë?!”

Nuku kish rrugë tjetër: djali megjithëse i vockël akoma, kish filluar e fliste. Dhe, sidomos, e kuptonte shumë mire anglishten tashi. Dhe ay vetë do t’ua përkthente dhe pyetjet s’ëmës dhe përgjigjet mësueskës.

Ashtu bëmë dhe Rezit zgjidhja i qe dukur pikë! Në darkë ajo po flytyronte, se djali na paskej qënë më i miri në tërë shkollat e qytetit!

Të vërtetën e hidhur e muarmë vesh kur radhën tjetër vajçë vetë dhe poqa mësueskën. E vërteta qe, që djali vazhdonte t’i bënte detyrat njëherë më hënzët e kur i bënte, i bënte keq! Veç kësaj, nuku rreshtëte së ngacmuari çupat dhe po njësoj rrihej me rusët dhe portorikanët.

“Të gjitha këto, unë ia thashë gruas dhe ajo më premtovi që këto do merrnin fund”, më tha mësueska me buzëgazin që ajo s’e shuante as në gjumë.

Hilet e djalit i mora vesh nga binjaçka e dytë Irena, se Fatlumi ua kish treguarë marifetnë motrave.

Mësuesja e pat pritur time shoqe po me buzë në gaz. Rezi, buzën në gaz e shpinte më mire se mësueska. Ce e gjora ime shoqe, e dinte buzëqeshjen, pjesë të anglishtes.

Mësueska nuku bërtiste, po i thosh pakënaqësitë ëmbël e me sjellje të mirë. Kështu ime shoqe e kish zor të kuptonte se po i numuronin gjynahet e të birit. Priti përkthimnë e djalit dhe iu bë zemra mal, kur ky, kokëunjur, i tha s'ëmës, se i vinte zor t'ia këthente shqip tërë ato lëvdata.

“Mësueska thotë, - tha megjithatë, i kuq flakë, djali, - që detyrat e mia janë shëmbëll për tërë klasën. Unë qenkam i vetmi që nuku lëviz nga vendi, por e ndjek mësimnë me veshët pipzë. Thotë, që edhe pse më ngasën çupat, unë s'e heq mendjen pe mësimin. Thotë, që shkoj mirë me shokët, sidomos me rusët dhe portorikanët! Me një llaf këtu më kanë shëmbëll të shkollës.”

Dhe pat unjur kokën edhe më poshtë, gjë që mësuesja e kish kuptuarë si pendesë, kurse Rezi e kish marrë të birë, si kallji të rënduarë, që nga gruri i shumtë, do e unjte kokën se s'bën!

“Thuaji mësueskës, - i kish kërkuarë Rezi, - se këto fjalë të mira ngrohën dhe bëjnë krenar çdo prind. Thuaja që ky është gëzimi i parë i familjes tonë në Amerikë.”

Fatlumi me sy përdhe i kish thënë mësueses, se e jëma nuku zëmërohej kurrë, por e quante këtë, dëshpërimnë më të madh familjar, që kur kishmë shkelur në Amerikë!

“Djalën e kini trazavaç!”, pat thënë mësueska ëmbël.

“Fatlumnë e ke engjëll!”, pat përkthyerë Fatlumi.

“U mërzite, apo jo?”, e kish pyetur në fund mësueska Rezin.

“Ta priste mëndja, të dëgjoje kaq fjalë të mira?”, e kish përkthyerë djali pyetjen.

“Nou!”, kish thënë drejtpërdrejt Rezi, të vetmen fjalë që kish mësuarë ato tre muaj dhe që e përdorte vetëm për takime me rëndësi.

E aty Fatlumi i kish këthyerë në premtim, ca fjalë falenderimi të mamasë... Nuku kish faj ay: ne vetë ia kishmë varur ulkut mëlçitë në qafë!

As vetë s'e kupton njeriu, se përse koha për të ndenjor me fëmijët, këtu është aq e paktë. Që të kesh rast, bre, t'u shpushpurisq mallë e Korçës, të fshatit ku rri gjyshi e t'u kujtosh të gjorën nënë, që na ka lënë përgjithnjë. I sheh fëmijët që ikën nga dhoma e tyre që merren me kompiutera, që të sjellën në shtëpi rumunë, filipinas, zezaçka, hispanjiçka që hyjnë dhe të përshëndesin me një "Haj!". "Haj", themi unë e Rezi. E tërë mbyllen andej matanë. I sheh fëmijët që lëvizën dëpër dhomë me telefon në vesh, që ulen për drekë me kufje në qafë, që mbarojnë drekën e fryjnë tallambacka me çamçakëzet që vërtitën nëpër gojë, që sulen të tre menjëherë sapo bje zilja e telefonit dhe zihen kush ta marrë i pari. E kur kanë donjë gjë të veçantë, mbyllen e flasën në nevojtore, që ne tashi e kemi graduarë dhe e quajmë kabinë telefoni. E ngrenë manjetofonë, hajde or hajde, në kupë të qiellit, me ca këngë që neve, s'i pëlqejmë e nuk na ndezën!

Na bëhet sëkur fëmijët po na largohen. Po na lenë pas dhe as që duanë të dinë më për atë qumështin e shtrenjtë që, e merrmim pas një mëngjesi të gjatë në radhë, dyke hukitur duartë, ngaqë në Korçë bënte aqë ftohtë, sa që macet tona rendnin pas minjëve, jo për t'i ngrënë, po veç për të fjetur, gushe-gushe, me ta!

Fëmijët tashi as që duanë edhe të hanë, or t'ëmën e s'ëmës! Djali nuk e ve mishnë në gojë, ta vraç! Binjaçkat marrën me majë të thonjëve nga një fletkë sallatë e ulërijnë nga gëzimi kur peshohen e shohën se kanë humbur edhe një kile tjetër. Hajde, gëzim i madh, hajde! S'ka gjë që barku

po u puthitet me kurrizë, që uji u shihet me sy, kur u zbret tatëpjetë gurmazëve! Kështu si e kanë nisur, do bëhen të lehta pendë e kur të martohen, burrat do shkundën çarçafët që të gjejnë nusët e tyre. Lola me Irkën po treten në sy tonë, ditë e me ditë, edhe janë vënë në një garë që nuku ka fund. Fund ka xhanëm, por unë them se në ngjafte, - mos e dhëntë Zoti, se nga goja nuku vjen e keqja! - në ngjafte, që donjëra të arrijë suksesinë e madh të vdesë nga të pangrënët, tjetra do pëlcasë së qari, jo ce i vdiq motra, po ce ia kalovi. Dhe nuku qe me fat, të vdiste ajo vetë e para!

“Kthehemi Peço, ne s’jemi për këtu!”, ky është avazi i Rezit çdo tri ditë. Ajo nuku ka ç’u bën çupave që veshën bluzka të shkurtëra, sa nuk u arrijnë më te pantallonat e u a lenë kërthizkat jashtë, në panairin e miliona kërthizkave amerikane!

Vajtmë një ditë në një koncert të shkollës, ku Fatlumi kish goxha vend për të trokitur duart. Kur mos i kem tërë, në korridoret e shkollës shihje, si hiçmosgjë, djem e çupa, që puthshin buzë më buzë e që shtrëngoshin me njëri-tjatrën më shumë nga brezi e poshtë sesa pe brezit e lart. Bile, mësuesët, me shumë edukatë, u luteshin nxënësve të avulluarë, që t’u hapnin shteg për të kaluarë. E megjithëse po vimim për djalën, e bëmë beli që ishim shqiptarë: mëndja te çupkat tona na vinte! Po Lola me Irkën, thoshmim, kur të vijnë dhe ato në shkollë të mesme?! O bobo!

Fatlumi i ra kitarës si s’e kisha parë donjëherë! Një grup me çupa pas nesh ulërinin për të, si të çmendura. Ishte pastaj një çast kur djali unji kitarën e tha:

“Tashi, do këndo një nga këngët e shumta të bukura të vendit tem.

Mes jush gjenden dhe dy prindët e mi. Atë këngë, që ju e njihni të gjithë, janë ata që ma kanë mësuar mua, qëkur isha tre vjeç!” E bëri me dorë nga ne.

Ne u ngritëm me turp. Mua dhe Rezin, nuku na kish duartrokatur njeri gjër atë ditë. U desh të vimim në Amerikë e ta provomim. Tërë salla, më këmbë! Rrihte pëllëmbët drejtori, nëndrejtoresha... Pa le ato çupat prapa nesh: ulërinin sëkur ne të ishmë Kollombi me të shoqen dhe me anijen tonë kishmë sjellë edhe djalën kitarist! Sytë e Rezit qenë bërë si përrenjtë kur shkrin dëborë e prillit dhe trupi i dridhej i tëri!

U unjmë dhe Fatlumi fillovi. Oh, sa qetësi e bukur i priste fjalët e këngës së tij! Ay rreshtonte se “desh mëngjeset e majit..” se “desh lulet e fushës”... Pastaj kur erdhi refreni, u fut me fjalë shqipe e tërë orkestra, e me fjalë shqipe, nisi këngën salla, se siç duket, nuku kish njeri të mos ia dinte vargjet. Çupat që kishmë pas u ngritën si të lojtura dhe nuku mbashin:

Po nga gjiiiith' atooo më paaaarë,

Dua më shuuuumë, Shqipërinë...

Ëndërr, bre, ëndërr! E beson njeri?! Në ka qielli shtatë kate, ne ishmë në të shtatin, po në majë fare, ama! Nejsë, unë nuk e rrëfej këtë për të treguarë se ç'talent kemi pjellë, ore! Gjetkë e kishnja: pas koncertit na dhanë dorën drejtori dhe nëndrejtoresha, - zonjë grua ajo! - e veshur si për danc, me një rrobë të zezë e dekolte të gjërë, që e linte të dukej mirë kanalë që zbriste përposh. Kurse Fatlumnë e mbytnë çupat: puth njëra e shtrëngo tjatra! Edhe ato të puthura ishnë, po sukcesi i këngës, na i zbuste ca ato drithërimat që na zunë në korridor, kur mezi hapnim rrugën mes çifteve që

zarbëronin pa ua bërë syri tër. Këto puthje, nuk ua merrnim për keq. Pastaj, hollë-hollë, tjetër bre, është kur shqipua sheh që po ia puthën djalën e tjetër kur sheh t'ia puthën çupën!

E lamë djalën me shokë dhe shoqe e në flytyrim e sipër, arrimë në shtëpi. Unë hapa postën. Rezi shkovi në banjë po e gjeti të zënë me Irkën, që ia pat shtruarë muhabetit me telefon dhe u këthye dyke sharë.

“Prit prit, - i thashë unë. - Këtu paskemi ç’paskemi!”

Dhe i dëfteva gruas një letër që na kish nisur ajo nëndrejtoresha me dekolte të gjërë. Ajo shkruante se në kuadër të programit qeveritar për të vënë nën fre sëmundjen SIDA dëpër shkolla, kërkonte që të vimim në shkollë e të zgjidhmim bashkë, një nga ato.. ph!.. nga ato, ph! si qeska pe plastike të hollë, që meshkujt i veshin për ca punë, që ne edhe s’para i zemë në gojë. “Ose, - thosh letra, - na jepni firmën tuaj, që refuzoni ta pajisni djalën tuaj, Fatlum Jani, me një mjet të tillë.”

Rezi u bë meit. U harrua koncerti. Avulluanë lulet e fushës e mëngjeset e majit! U shkri ajo, ajo që duhej më parë nga ato të gjitha, Shqipëria, ku nuku kishmë patur letra për... mjete të tilla, nga nëndrejtoreshat! S’bëmim të tilla edykime ne atje! Ne mbyllmim sytë e veshët dhe ua limim fëmijët shokëve të tyre, për të na i edykuar në këto punëra.

“Im bir qenka problem atje, - tha Rezi me frikë. - Do jetë bërë si qentë e tërbuarë, që kafshojnë më të majtë e më të djathtë e tani, drejtorja ka vendosur t’i verë ngojëzën! E zeza, e zeza unë!”

Pastaj u kujtua e pyeti:

“Cilin nga ne kërkojnë për të zgjedhur atë... mjetnë?”

“Mua.”

“Kush të kërkon?”

“Ajo. Nëndrejtoresha!” Dhe me gjisht vizatova një rreth në gjoksin tem, për t’i kujtuarë dekoltenë.

“Përse ty e jo mua?!”

“Ku di unë! Dofta nga që unë di anglisht më mirë se ty... Mendojnë, babai është më... ekspert!”

Lojti mentsh Rezarta. Dëgjohej Lola që po kërdisej së qeshuri andej nga kompiuteri. Irka lëshovi banjën dhe na kalovi para hundëve dyke folur anglisht në telefon të dorës, kurse te porta me gëzim në sy, u dha Fatlumi, dyke zgjidhur që te pragu, papijonin e koncertit.

Unë e Rezarta dukshim si dy kërcunj në mes të të huajve, si prindër të marrë me qira. Djali priste që mamaja t’i hidhej në qafë dhe ta bekonte. Po ajo ia kish mbërthyerë sytë në të çarë të pantallonave dhe në vend të bekimit, i ulëri:

“Mbërthe zinxhirët, mor, maskara!”

RRËFENJA E DYMBËDHJETË

NË NJË MAJË MALI, NGA SHIHET TËRË BOTA
Kushtuar At Arthur Liolinit

Ditët e fundit të lejës thashë t'i kalonja në fshat, me babanë, para se të merrnja aeroplanë, për tu këthyerë prapë në Amerikë. Pyeta se si mund të flisnja në telefon me time shoqe në Nju-Jork, më thanë që edhe në Korçë kjo do të bëhej me mundim të madh. Në fshat, pastaj, nuku gjenje për be asnjë telefon, kështu që e vetnja udhë telefonike mbetej cellulari i Nesimit, atij djalit që punonte në doganë të Bilishtit. Nesimi, veç cellularit të tij, paske edhe një cellular tjetër dhe e paske krah të dytë pune, me mëditje të mëdha.

Atë vit cellularët ishin shumë të rrallë. Veç kësaj ata punonin mirë vetëm kur shihnin pastër syçkën e donjë antene greke, që qe ngritur afër kufirit tonë.

Ama, me t'u hapur mërgimi, me të nisur arratia e madhe, punë për cellularët qe hapur aqë shumë sa cellularit të Nesimit i qe dashur të punonte me grafiqe, se familje pa një anëtar të saj në mërgim, nuku gjenje.

Po si or, t'ëmën e s'ëmës, me të ikur ne në Amerikë, edhe në fshatin tonë duallë tërë ato mëndje të ndritura?! Nesimi e vërtitëte cellularë e tij në shtatë fshatra: një ditë e kish Vreshta, një ditë Çifliku e kështu me radhë. Po ama e dinin të tërë: të shtunën cellulari punon në Vreshtë e pikë! Cilido nga vreshtanakët që kish për të folur me jashtë, dilte te ndërtesa e vjetër e Vatrës së Kulturës, drënk paratë e fliste me kë t'i desh zemra, kudo që të qe ay. Nesimi, si djalë pe Gollokamje që ish, i kish caktuarë fshatit të tij të

hënë, ditën kur linjat me botën ishnë më të pangarkuara. Po Gollokamja jonë kish një bela që nuku e kish fshat tjetër, se ndodhej në gropë e nga fshati nuku flisnje dot, se antena e Greqisë nuk e hidhte dot syçkën aqë thellë. Vetvetiu, gollokamasit duhet të mundoheshin cazë.

Gjendej në mal, një vend ku sinjali vinte mirë dhe sidomos sinjali bëhej shumë i fortë: përmbi Gurin e Madh në Çypec, mbi atë shkëmb të çveshur, nga i cili ka marrë emrin Gollokamja. Mbi Gur dilje që prapa e nga lëndina shkelnje mbi Gur si mbi hundën e një vapori. Që andej Gollokamja të vihej nën këmbë, Devollin e shihnje si vijë të gjatë e të gjarpëruarë dhe Fushën e Korçës e kishnje në pëllëmbë. Po kush pyeste shumë për të tilla bukuri! Më e madhja qe ajo, që gëzonje sinjalet e antenës greke, që të sillte zërin, si me magji, jo vetëm nga Europa por dëgjonje sikur i kishe një çap larg edhe ata që të flisnin nga Australia, Kanadaja dhe Amerika.

Kështu, në Gollokamje, e hëna u bë dita e telefonit. E të gjenje mbi Çypec, or byrazer, më shumë se gjysmën e popullatës së fshatit! Kush kish punë me Kryeplaknë atë ditë, duhet t'i ngjitej Çypecit përpjetë, se Kryeplaku i fshatit kish në mërgim që të katër djemtë dhe desh nuku desh, tërë ditën e hënë e kalonte bri Gurit të Çypecit, ku bënte pritjen e popullit, firmoste e vuloste, se atë ditë vula ngjitej në Çypec, tok me titullarë.

Edhe unë, siç thashë, kishnja nevojë të flisnja me time shoqe, dhe kërkova të më gjenin edhe mua donjë vend në radhën e cellularit mbi Gur. Më thanë që nuku shkruhej ndonjë listë më parë. Djalit që punonte cellularë e Nesimit, i jepnje aty për aty numrin e telefonit që do kërkonje, i

jepnje edhe paratë që ay të thërriste njerinë që deshnje e prisnje, sa të të merrnin ata nga Italia, Amerika, Franca e Filifistuni... Shpenzimet i paguanin ata. Ti paguanje sa për t'i lajmëruarë.

Atë të hënë mua nuku më mbante vendi. Që në mëngjes shpejt, hodha një sy nga mali dhe pashë, që kishnë nisur të ngjitshin ata që kishnë njerëz nëpër Evropë, Australi dhe andej nga vendet arabe. Ata të Amerikës, Kanadasë dhe Argjentinës duhet t'i ngjitshin Çypecit pas drekës, vonë, aty rreth orës dy. Herë pas here unë dilnja e shihnja faqen e zhveshur të malit, që me zikzage shpinte njerëzit gjer te Gur i Madh. I tërë zigzagu, një rrugë e çarë pe vitesh, e shkelur nga hajvanët që sillnin dru, ish i populluarë nga njerëz që zbrisnin e ngjitshin dhe lexohshin qartë që nga fshati, si ca stërmilingonja të zeza mbi një faqe shtufi bojë gri.

Vaska, djali i tezes, më pyeti në më nevojitshe donjë kalë. Apo, do të provonja të ngjitsha më këmbë, si njëherë e një kohë, kur ishmë të vegjël? Eh, kishnë rrjedhur vitet e ishmë bërë për kalë, tashi!

Por unë nuk i hipa hajvanit që në fillim. Eca goxha më këmbë, gjer afër Gurit e pastaj, kur m'u rëndua çapi e nisi të më dëgjohej frymëmarrja një killometër larg, kërceva mbi samar.

Aqë sa ngjitshim ne, aqë edhe xbrisnin. Shëkonja të vinin tatëpjetë, hipur mbi gomerë, burra pleq, që u dridhej akoma mjekrra pe trazimit, që u kish sjellë biseda. Pa po xbrisnin nuse, fëmijë. Shëkonja plaka që mbaheshin me të dy duart pas samarëve të kuajve e nuku gjenin dot kohë të fshinin lotët, që nuku po u rreshtnin akoma. Më ishnë të gjitha fytyra të njohura dhe e tërë rruga na kalovi me

përshtëndetjet, që ne që ngjitshim, shkëmbemim me ata, që xbrisinin.

“Hë, mo, foltë? Si i kishit andej?”

“Nënë Dudi, si e kishe djalën, me?”

“Mirë, desh Zoti, mirë ishte.”

“Nuku kish rrëmbyerë donjë argjentinkë, a?”

“Uh, t’u thaftë goja! Të na lerë pa bukë, pastaj!”

Afër Gurit pjerësia e faqes bëhej më e madhe dhe udhishta ngushtohej goxha. Ata që xbrisinin, bënë kujdes më shumë, se ishnë më pranë rrëpirës. Ashtu pat qënë rrëzuarë xha Shemja, siç rrëfenin, pasi paskej folur me Kanadanë. E kur rrëfenin; asnjëri nuku harronte ta përmëndëte, që plaku kish folur me Kanadanë! Sëkur, jo rrëpira, por Kanadaja qënkeshe e rrezikëshme. Sa vënë ne te Guri i Çypetit, zunë të binin ca pika shiu që sa kohë ndenjme atje, as rreshtnë dhe as u shtuanë. Bile Kryeplaku, që priste akoma të fliste edhe me njërin nga djemtë, që në atë kohë në Detroit të Miçiganit linte turnin, as i mblodhi mezetë, që pat shtruarë tok me dy të tjerë, përmbi lëndinkën që të shpinte mbi shkëmb. Ay ma bëri me dorë që t’u bashkohesha dhe të pinja edhe unë donjë kupë me ta, por unë veç e falenderova.

Unë dallonja pe të tjerëve, se vinja pe Amerike dhe trajtosha me nderim të veçantë edhe atje, në majë të Çypetit, ku fshati fliste në telefon me botën. Djalka i vogel që vërtiste punët e celularit, ma bëri me dorë që të afrosha e të rrinja gati, se ndërsa ish dyke mbaruarë njëra nga bisedat, dy myshterinj të tjerë duhet të rrinin gati që të mos humbej koha. Për bela, nga nxitimi, unë kishnja harruarë dhe portofolë. Vaskës nuk i ndodhej asnjë lekë në xhep. E hoqa djalkën e celularit mënjane dhe ia thashë.

“Nuku ka gjë”, më sigurovi.

“Do t’ia dërgoj Nesimit paratë në shtëpi”, i premtova.

Djali u tregua më i duruarë e më bujar seç kujtonja.

“As mos e merr mundim në t’ia sjellësh Nesimit, hiç! - më tha prerë. - Ne nuku marrim para pe teje. Ti je ndryshe.”

Eh, sa të bukura janë traditat tona famëmëdha, bre: ne vazhdojmë t’ia falim borxhet, vetëm atij që ka para e t’ia marrim një më një, atij që është i këputur!

Të ndënjurit gati për të folur, nuku linte asedhe një çikë vend për fshehtësira familjare. E po, fundja, se mos ishte donjë kabinë! Guri i Çypetit ishte! Ma merrte mendja edhe që nga fshati shihej, se si në majë të Gurit, një plakë e vockël, me një dorë shtrëngonte celularë e Nesimit dhe me tjetër mbante një ombrellë të zezë, që po të frynte era edhe ca, rrezik ta rrokulliste plakën në rrëpirë.

Unë përfytyronja anën tjetër, se e njihnja të birë e asaj plake, Lemin, që banonte në Nju-Xhersi. E kishnja takuarë Lemin kaqë herë dhe më vinte për të qeshur me mosbesim në që kish ay te bankat. Paratë që nxirrte me mundim të madh, si murator në punë të zezë, ay i mbante në një këllëf jastëku dhe me dy shokë të tjerë, që kishnë edhe ata frikë pe bankave si ay, bënë çdo javë, nga një festë të vockël, e cila, dukej si donjë rit pe Indonezie. Festa, aty nga dreka niste me numërim në parave të sejcilit, para që u shtohshin çdo ditë dëpër këllëfët, që sillnin me vete çdo të djelë në apartament të Lemit. I numëronin paratë të tre, dorë më dorë, i futnin dëpër qeska, sa herë ato bëheshin njëmijë dhe pastaj, pasi mbaronin me përmbajtjet e tri këllëfëve, shtrohshin e hapnin shishet dyke nisur të pirat me shëndetin e parë: atë të nuseve, që që të tre i kishnë në

Shqipëri e prisnin t'i merrnin atje. Djemtë dëndeshin me të pirë e gjer afër mezit të natës bëheshin daulle. Një herë, Beni, si bashkëfshatar, më ftovi dhe mua. Dy të tjerët nuku deshne ngaqë unë duksha si donjë i huaj për shoqërinë e tyre, meqë gruan dhe fëmijët i kishnja me vete në Amerikë dhe nuku pata shpënë donjë këllëf pe Nju-Jorku, për ta numëruarë tok me këllëfët e tyre. Po Lemi i bindi dhe unë u bëra dorë e katërt, që i numëronte paratë jeshile të djemve. Këllëfi i Lemit, atë ditë që më kishnë ftuarë mua, mbante pesëdhjetështatë mijë dollarë! Si më i pasuri i asaj dite, ish Lemi ay që e hapi festën me dollinë për nuset që kishnë larg.

Tashi, këtu mbi Gur, dëgjonja nënën e Lemit dyke kërkuarë para nga këllëfi i të birit, dyke i raportuarë atij, për të tëra hollësitë e këtejme:

“Odën e madhe e lyemë. Harxhuamë ca edhe për gardhë e oborrit, ce e këthyemë me mur. Tashi, gjej rast e na dërgo ca para të tjera, ce u shkundmë!”

Pastaj plaka, dyke vazhduarë ta mbante veshnë nga i biri, iu afrua çipit të Gurit dhe mori lejën e plakut, që me sa dukej, kish trazim të thellë e nuku duronte dot bisedën me të birë e largët.

“Thuaja!”, i dha udhë plaku, gruas.

Dhe burri ngjeshi duart mbi veshë, që të mos dëgjonte se si e çfarë do t'i thosh e ëma të birit.

“Dëgjo o bir! - nisi plaka. - Na ke pyetur kaqë herë, se përse nuku ngjitet këtu mbi Çypec jotë shoqe. Mo na pyet më, bir i nënës! Dëgjon? Nusja nuku rrinte mirë. Dëgjon? Nuku rrinte mirë dhe ne e shpëmë tek i ati. Atje, ku e kishmë marrë!”

Tërë ne po e dëgjomim. I kishmë këthyerë kokat mënjanë për të mos e parë plakën, që përmbi Gur, mezi mbante ombrellën, mos ia merrte era. Mua m'u mblodh një lëmshe në fyt dhe shpura vështrimnë nga fshati, andej nga i kishnë këthyerë kokat të tërë ata që prisnin radhën e telefonit. Ca metra më tej, Kryeplaku i përlotur e hodhi një kupë me fund dyke shkundur kokën prapa.

Djali i celularit bëri numrin tim e teksa zilja binte në apartamentin që kishnja në Nju-Jork, unë akoma ndiqnja me sy plakën dhe shihnja, se si ajo përqafovi të shoqnë, se si ca fshatarë nxituanë e i afruanë gomarë, e hipnë mbi samar zonjzën fatkeqe, që pastaj u lëshua tatëpjetë rrëpirës me ombrellën mbi kokë e me të shoqnë, që vinte kokunjur, pas kafshës.

Unë fola vetëm me çupat ngaqë Rezarta nuku ndodhej aty. Fola shkurt. Pastaj tok me Vaskën nismë të xbrismim nga mali. Përballë nesh ngjitshin të tjerë. Po tashi ishnë më të paktë e shiu i butë sëkur kish sjellë një qetësi më të madhe. Tashi dëgjomim shkoqur tëra llafet që celulari i Nesimit përcillte tejmbanë gllorbit.

Shkoqur dëgjomim edhe ato tri motrat veshur në të zeza, të zëna përqafe me kokat pjekur njëra me tjetrën. I dëgjuamë se si përmbi Gur, zunë kujën me kajtin e këngës së mortit, me të cilën njoftonin motrën e tyre të katërt, në Belgjikë, se një javë më parë u kish vdekur babaj dhe e ftonin edhe të katrën, që të bashkonte kokën e të vajtonte me to.

Qanin motrat me ligje. Tri këtu e një diku në donjë odë të errët të Belgjikës. Qanin e në ato pak minuta të paguara, kujtonin tërë jetën e babajt, që sapo i kish lënë. Herë kujtonte njëra, herë tjetra dhe herë e treta:

“Baba, na rrite me thërrime”, ia bënte e para.

“Oi! Oi! Oi!”, bashkoshin dy të tjerat.

“Baba, na ike i ri”, vajtonte e dyta.

“Oi! Oi! Oi!”, bashkoshin dy të tjerat dhe me siguri edhe ajo në Belgjikë.

“Baba, nuku të shpërblyemë mundimet!”

“Oi! Oi! Oi!”

Pastaj ato tri shëmbëlltyra, si selvi të gjata, të zeza, në majë të Gurit afronin veshët tek ay cellular i zi i vockël, sa një paqetë duhani. Motra nga Belgjika atëças, atje, kish sërën të rëndiste fjalët e saj e t’ia përcillte telefonit. Motrat këtu lotonin kokëmëkokë, malet përçark heshtnin e fshati poshtë nuku pipëtinte. Ne e kuptomim që motra e katërt e kish mbaruarë radhën. I pat thënë dofta “baba nuku t’u gjenda dot pranë, - mallkuar dita që ika, - më përcolle në këmbë do të më presësh shtrirë!” Nuku dihet. Se vetëm tri motrat e saj kishmë dëgjuarë. Ne, dyke xbritur tatëpjetë malit, dëgjomim këto, që i përgjigjshin:

“Oi! Oi! Oi!”

E qanin sipas zakoneve... Me telefon, me telefon!
Kështu patnë erdhur kohërat!

RRËFENJA E TREMBËDHJETË

NË PRITJE PËR NJË BURRË AMERIKAN

Kushtuar zonjës Esmeralda Blaceri Bombaj

T'ëmën e s'ëmës, sa e koklavitur është bota e fshehtë e dëshirave, ç'zjen aty brenda e ç'kapak u vihet përsipër!

Gruaja ime e ka shtuarë shoqërinë aq shumë me Rozën, sa më afër nuku afrohen dot e tashi nuk u mbetet veç të zihen nga leshrat.

Atë asëll-asëll e quajnë Lule, po ajo paskësh vendosur ta bëjë emrin më lule akoma, e bile më të përcaktuarë: zgjodhi trendafilë e tashi, tërë ne, e thërresim Rozë! Nuk e di seç' origjinë fetare ka patur familja e Rozës, por vajza këto kohë var në qafë një kryq aq të madh, sa ia bën muuu që atje tej, që do të jetë myslimankë!

“O Zoti Krisht, o zonja Shënmëri! - thotë një e dy. - Sa mëkatarë që jemi! Hamë, mbushëm barkun e nuku na vjen turp nga të uriturit e botës! Neve duhet ta kalojmë jetën më gjunjë, dyke u lutur për ata që bjenë e flenë pa ngrënë.”

E më të shumën, këtë e thotë kur unë jam në bukë e sipër, pasi kam erdhur nga puna. Ma ze në fyt o në ..çkë të s'ëmës! Kaq herë jam matur t'ia vërvit Rozës pjatën turinjve.

Banon pranë nesh. Rrugica na ndan. Tarraca jonë e pasme, ku unë kujdesem për sistemnë e ajrimit është, si nivel, rrafsh me dritaret e Rozës, që pe përtej rrugicës, shohën këtej. Ajo i mban ato hapur dhe unë përpiqem të mos i vërtit sytë andejza. Kur më sheh ajo, ma bën me dorë dhe më hedh që matanë donjë të fala për time shoqe.

Roza punon si shoqëruese zonjash të vjetra. Ato e paguajnë dhe ajo i shoqëron ato në psonisje, në kisha, dëpër parqe. Nuku paguhet keq Roza, se ka një përvojë pe infirmjerke dhe veç kësaj ka bërë këtu edhe ca kurse specializimesh. Shihen plot diplloma të varura dëpër muret e apartamentit të saj pe beqarke. Plakat, më së shumti, i vdesën, megjithë përpjekjet e lutjet e Rozës që ato të jetojnë. Një damë e vjetër boshnjake jetovi në shoqëri të Rozës vetëm tri javë, (nuk i a pamë kryqnë Rozës ato ditë!). Roza e qavi mjaft, ce ish grua e mirë e jo vetëm ngaqë ajo e pat paguarë më mirë pe të gjithave. Pastaj, pas vdekjes së boshnjakes, çupa e nxori prapë kryqnë dhe e vari në gjoks.

E mirkë është Roza, e lezeçme, po, ama, si një ëmbëlsirë e pa zënë me dorë. Ime shoqe Rezarta, që i pret drutë shkurt, e këshillon të martohet, se po i ikën edhe vafti. Pas llogarive, Roza duhet ta mbajë mend prishjen e kishave në Shqipëri.

“Të martohem me shqiptarë moj?! - murr tërohet çupa. - Kurrë! Po më dolli donjë amerikan, do të mendohem. Po nuku dolli, do t’u përkushtohem lutjeve. Shqiptarët, m’i hiq nga defteri! Unë pe atyre, lashë Shqipërinë!”

“Po sëkur të të propozoj unë njëckë, moj Rozkë?”

“Cilin, moj motër? Shqiptar është, me?”

“Po sigurisht, me! Unë nuku njoh amerikanë. Është një kushëri i imi.

Rakinë s’ta pi, duhanë s’ta duron... Bixhozit, i thotë ‘më marsh pleshtat!’”

“Keq më vjen për një njeri kaq të mirë. E do të lutem për të, se qënka shenjt. Bile, habitem sesi na qënkësh edhe shenjt edhe shqiptar?! Çudi!”

Vuri duart e bashkuara në ballë e nisi të lutej vërtet.

E durova. Më vjen keq për të zezën. Nuk i mbaj inat.

Unë vete i bëj donjë riparim në apartament. I shoh nganjëherë kutinë e kabllit që e ka të vjetër. Dhe komshia jonë është aq beqare dhe e vetmuarë, sa marr dhe Rezin me vete, kur kam për t'i ndrequr galexhanë, për t'i zhbllokuarë tubnë e vaskës, a për t'i fokusuarë kanalet televizivë që shfaqën meshat fetare, për të cilët Roza na qahet çdo ditë, që nuku para i dalin qartë.

Një natë, - verë paska qenë, - sistemi i ftohjes na hodhi vickëla dhe unë dolla në tarracë, t'i ipnja një të shkundur motorit që shtyn amonjaknë. Hedh sytë pa dashur nga dritarja e Rozës dhe nuku deshja t'u besonja: Roza kish qëndruarë si çdo mbrëmje para televizorit, kish pështjellë gjunjët me krahë dhe dukej e përhumur në kanalën tridhjetepesë, në atë kanal ku femrat e meshkujt dalën lakuriq e përkëdhelën njëri-tjatin.

Thash njëherë të shkoj të marr time shoqe, por pastaj i thashë vetes: përse?! Përse, o Peçi, o derëzi, t'i tregosh Rezartës ca anë të fshehta të shoqes së saj, që ajo nuku duhet t'i dijë! E nuku do t'i dinje as ti, o Peçkë, sëkur Roza të mos kish atë zakon të ndyrë që harron perdet të mbledhura!

Vazhdova të punonja me sistemnë e ftohjes pa i hedhur më sytë as edhe një çast nga dritarja e Rozës. Mbarova dhe ika me kokën e futur thellë mes supeve. Kur nxora kyçnë, që të mbyllnja derën e tarracës, që asnjë të mos vinte e ta zinte Rozkën tonë dyke soditur pornot, thashë të shoh se mos, desh Zoti, Roza e kish kaluarë më donjë tjetër kanal. Po ç'neee! Roza me telekumandën e televizorit në dorë, ia kish mbërthyerë sytë një zezaku lakuriq, që përpiquej të punonte në të njëjtin krevat me dy të bardha njëherësh.

Nuk e mbylla hiç derën e tarracës. Xbrita me ngut deri në apartmentin tem dhe mora kumandën e kutisë të kanaleve, që e kishmë njësoj si telekumandën e Rozës. I vura dy bateri, fringo të reja dhe provova ta kumandonja kutinë tonë njëherë, që pe fundit të dhomës së gjumit. Kumanda kish fuqi dhe kutia u bindej urdhërave që larg. U ngjita në tarracë dhe iu afrova buzës së saj, që nga kisha shpresë që telekumanda të arrinte të ndërronte dhe kanalet e Rozës. Larg ishin për të qenë, po thashë ta shtyp njëherë, mbase arrinja t'ia ndërronja që atje.

E shtypa telekumandën për një kanal që jepte jetën e përdëllyerë të shenjtorëve. Figura e shenjtorit dolli. Roza sefte nuk e kuptovi sesi në televizor të saj, zezaku hamshor iu bë shenjtor! Nuku po jepte shënja lëvizje. Unë kujtova se çupën e kish zënë gjumi, por jooo! Roza ngriti me ashk telekumandën që kish në dorë, ia drejtovi ekranit si atentatorët e guerrileve dhe, tak, e shpuri te zezaku që u shërbente atyre dy biondeve. Edhe Rozës iu bind televizori në kumandën e saj. Por ama m'u bind edhe mua, ce unë gjene ia shpura te shenjtorët! Ajo te hamshorët, unë te shenjtorët! Ajo atje, unë këtu! Nuku kish të mbaruarë ky dyluftim e kjo punë!

U dorëzova dhe e lashë Rozën të kulloste sytë. Bëra të ik, por aty më vajti dërmend t'i shfaqnja Rozës një gjellë tjetër. Kërkova në errësirë numërat dhe gjeta me telekumandën time pamjet e një meshe të shumëpritur, në Katedrale të Shën Patrikut në Aveny të Pestë. Kori i famshmë i katedrales, po ekzekutonte diçka të madhërishme. Në ekran shfaqshin gra të përplotura dhe ca mure të pikturuarë, që shpjemë o Zot t'i shëkoj!

Por Roza më kundërshtovi gjene dhe m'i hoqi edhe ato pamje. Ajo nuku desh t'i ndahej kanalit porno, oreee, dhe unë pashë-ç'pashë, u fërshëlleva engjëjve të mi të më ndiqnin pas dhe e lashë Rozën me djajtë e saj!

Kur u këtheva nga puna të nesmen, e gjeta Rozkën dyke i treguarë zonjës sime se ç'meshë madhështore qe bërë mbrëmjen e shkuarë në Shën Patrik. Ia përshkruante Rezartës tërë bukuritë e korit, faqet e lagura nga lotët dhe muret plot piktura, (që të qe për Rozën, nuk i ndërronte as me gishtnë e këmbës të zezakut!... Po, ama, unë dhe ajo e dimim këtë!)

Roza e la një çast tregimnë dhe m'u drejtua mua:

“Ore Peço, ay televizori ka filluarë e nuku m'i mban kanalet. Dua unë, përshëmbull, të shoh një meshë, nuku më qëndron atje!”

E po kjo punë! Të kisha, bre, dy barqe, që njërin ta çanja e njërin ta mbanja, se do më duhej! Po ç't'i bësh Rozës?! Ajo kish dy grada më të larta pe meje: ishte femër dhe e kishmë mysafirkë!

“Mos e shtyp-gjë kumandën pa dashur ti, moj Rozkë?!”

“Po ç'ne-o! Unë e le te mesha, figura më ik! Do vish të ma shohç një çikë?”

“Do të vijmë, moj, do të vijmë. Ja, thuaja Rezit, të ma kujtojë.”

Unë po shpinja pjatat në të ndarën e kuzhinës, kur Roza i dha gruas sime një lajm befasues.

“E di se ç'më ndodh mua, Rezi? Do të ta dëftej, po ama, unë e ti, ëh! Se është nga Ay, i Madhi atje lart!”

“Ç'është, me korbë?!”, dhe zonja ime afrovi kokën, aq sa sekretet e kanë lehtë të kalojnë urën Gojëvesh Brixh.

“Kohët e fundit më qëllon të shoh, përshëmbëll, filma, a donjë rrëshqitje mbi akull, - nisi të pëshpëritë Roza sekretinë. - Kur, fap, si me urdhër pe lart, më ndërrohet figura vetë. Ja, kur mos i kem tërë! Më faniten shenjtorë, apostuj, engjëj të parajsës, mesha të hyjnuara religjose. Kushedi se ç’kumt do të jetë ky, ëh?! Ec e lexoi kumtet, po munde?!”

Me bisht të syrit pashë time shoqe që çapëlovi sytë e gojën tok. Kur shkua më në krevat, Rezi ma tha me një fshehtësi të madhërisme, se si nga lutjet e përdëlljera që bënte me orë të tëra para Shën Mërisë, Rozës paskëshin filluarë t’i shfaqshin vegime qiellore dhe qielli ia ndërroke kanalet e televizorit vetë!

“Do të jetë donjë kumt ky, Peço? Unë e kuptoj kumtin: ay thotë që ajo femër është paracaktuarë nga i Gjithëfuqishmi që të bëhet shenjte!”

“Shënjte?! Kush me? Roooooza?!”

“Eee, Roooooza! Ja, ti, si thua?”

“Unë e lexoj ndryshe kumtin, - i thashë. - I Gjithëfuqishmi i dërgon Rozës këshilla që të martohet sa më parë, ce kush e duron! Po nuk e gjeti amerikanë që kërkon, le të marrë daç shqiptar, daç senegalez, po vetëm të martohet!... Dhe sa më shpejt, i thuaj, dëgjove?”

RRËFENJA E KATËRMBËDHJETË

DËBIMI I GJERMANËVE NGA NJU-JORKU

Kushtuar Koço Devoles

Unë e shpje Xha Jazon përditë në kafenetë e Arthur Avenysë.

T'ëmën! Nuk e kam kuptuarë kurrë, ce njerëzit nuk i duanë hiç të sklerozuarit. Mua më mbërthejnë historitë e çaprashitura të xha Jazos, që ka bërë një jetë aq larushe. Kujtesa e tij, si donjë dhi e egër, harbon në të gjitha skërkat e pllajat e jetës së plakut: partizan, oficer në ushtri, kryetar kooperative, pastaj i deklasuar... Harbon dhia, harbon, por gjene te pllaja e partizanit vete qëndron. Vërtet dolli malit vetëm ditëve të fundit, por ay partizan ka qejf të mbahet mend! Me që i biri, bëri atë gjëmën me arratisjen e tij nga Saranda, me not, Jazon e hoqnë pe kreut të kooperativës, e përzunë pe organizatës së komunistëve e pastaj e syrgjynosnë me gjithë familje në një fshat të Gorës.

Në Shqipëri është një kohë, kur tërë mundohen të gjejnë një gërvishtje nga diktatura. Jazua e ka brazdën të gjakosur dhe e le pa nxjerrë në dritë! Vete e lidhet pas të dalurit në mal! T'ëmën, se ç'mban mbi kurriz ky rruzull!

Tashi, me të birë, atë të arratisurin, janë mbledhur bashkë në Nju-Jork.

Xha Jazos i pëlqen Nju-Jorku, ujrat që e çajnë dhe përndajnë qytetnë, pleksja e metrove, reklamat e stërmëdha. I duken të bukura dhe shpesh në bisedat e tij e fut përvojën e re në kukumalen e madhe të asaj të vjetrës, ashtu siç futet

në një libër me shumë fletë, një fashikull tjetër, që nuku ka të bëjë hiç me atë libër.

Në historitë e tij Xha Jazua nuku gënjen. Skleroza nuk e njuh gënjeshtren dhe, bile, ajo nuku ka fare nevojë për të. Xha Jazua thjesht rrëfen ngjarje që edhe mund të ndodhnin. Radha e kohëve i është kokolepsur, por plaku nuk e vret mendjen t'i shpleksë e t'i rreshtojë.

Ka një urrejtje të pashuarë kundër gjermanëve. Një ditë më tha, se Amerika duhet t'ia dinte për nder brigadës së tij, që arrivi të mos mbetej këtu në Nju-Jork këmbë gjermani!

Më thëthivi mjaft me këtë thënie dhe unë e afrova karrekllën. Po pimim kafe në trotuaret e Arthur Avenysë. Pa arritur ta pyes, xha Jazua u kurdis.

“Po ja, me t'i qërruarë gjermanët nga viset tona, i ndoqme tutje. Brigada jonë, sëkur qe bërë vetëm për gjuetinë e tyre. Nxirri që këtu, qërroi që atje e bjeru prapa! Kur dëgjonin Brigadën e Pesëdhjetepesë, gjermanët i zinte tartakuti.”

Unë nuku di të ketë patur brigadë me atë numur, por kjo është nga lajthitjet më të paka të plakut.

“Më dyzetepesën, ishnë mbledhur tërë gjermanët nga ishnë e nga s'ishnë, në Gjermani. Pe atje nuk kishmë pse t'i lomim nga vendi, ce ata ishnë futur në vathë të tyre. Pyet andej e pyet këtej: ‘more, na thoni, në ç'vend të botës ka akoma gjermanë, t'u sulemi e t'u vemë drunë?’ Hiç! S'vinin ankesa. Kur, kaluanë vite e vite, na thanë: kanë mbetur ca në Nju-Jork! Do të vemë, thamë, do vemë e t'i qërrojmë edhe pe andej! U mblodh edhe një herë brigada. ‘O burra’, thamë, dhe u nismë! E tërë brigada!”

“Loj, bre xha Jazo, nga vendi! Po si u futte në Amerikë?”, nuku më ndënji goja mua.

“E do të vërtetën? - më tha. - Me viza fallco! E tërë brigada! Me pushkë e mitrolozë, me tërë armatimnë! Vimë këtu në aroport të Kenedit. Këtu kishnë ca nga ata aparatet, që të kontrollonin dëpër xhepa, për thika, për droga, për armë. Ishnë djegur këta të zestë, pe Njëmbëdhjetë Shtatorit, kur u shembnë Binjaket.”

Mua gjene nuku m’u ndënj:

“Edhe Njëmbëdhjetë Shtatori u fut këtu-o?! Po si, bre, nuku jua zunë armët?!”

“Neve i mbamim lart, me të dy duartë mbi kokë, se ata dëpër trup kontrollonin. Aty nuku kishmë asgjë neve. Kaluamë të tërë. Asnjë batalon nuku na mbajtnë. Vimë neve, që thua ti, e të përhapemi atë natë dëpër këto kodrat rreth Nju-Jorkut. E ndezmë zjarret tona. Llapsnin atë natë zjarret partizane, ca në Qafë Kuins, ca në korijet e Stejtën Ajllandit, ca në meratë e Bronksit e ca mbi stanet e Nju-Xhërsit. Batalonit të fundit nuk i kishnë ardhur mortajat. Ishnë ngatërruar kur ndrruamë aroplanë në Zyrih. Por, Svisseri, - për shërbim që bëjnë, t’u pish dollinë, o në p.. të s’ëmës!, - u a solli mortajat të paprekura, po atë natë, me mikrobuse! Të fundit i pamë zjarret e tyre në pllajat e Bruklinit. E kishmë rrethuarë Nju-Jorknë e gjermanët shëkonin zjarret tona e me siguri po i zinte data. Po ama, neve nuk e dimë hiç se ku janë struktur. Gjatë natës erdhnë dhe informatat e sakta: në Nju-Jork, thanë, nuk ka aq gjermanë sa të nderohemi. Kanë mbetur vetëm nja tridhjetë a dyzet, në Aveny të Parë, edhe ata dukej se punonin si zyrtarë të konsullatës gjermane. Erdhmë që erdhmë, thamë, le t’u futëm tmerrë dhe atyre dhe le të thyejnë qafën në Gjermani! Të nesmen, me formacion

luftimi, me pesë kollona, mësymë Manhattanë! Drejt e në konsullatët gjermane!”

“Me se shkuatë-o?”

“Me sabuej, me metro. Intendenti na kish pajisur me ca metrokarda dhe o burra! Neve muarmë trenë B! Në vagon buçisnin këngët partizane, ore! Kur mo i kem tërë, të kishe qënë atje, nuku do mbaje mend gjë tjetër në jetën tënde! Me ‘ato maja rripa-rripa’, me ‘kuq është’ ku lind e ku perëndon’...”

“Paaa! Nuk bezdisshin pasagjerët amerikanë?”, e çpova plaknë.

“Jooo, ç’neee! Intendenti jonë i kish marrë masat, oree: sejcili pe neve kish kufjet e tij në veshë e neve dëgjomim në to: ‘ato maja... seç gjëmojnë’. Amerikanët, ca studentë, ca zezakë, ca filipinas që shisnin bateri dëpër vagona, tërë kishnë kufjet e tyre. I tërë vagoni ish me kufje dhe pasagjerët tundçin nga ritmi. Po ashtu tundçin edhe ca partizanë nga tonët, ca të rinj, ca çunakë të pabindur. Ata me siguri kishnë vënë fshehur donjë këngë të Irma Libohovës. Se me ‘ato majat e rripa- rripat’ nuk tundesh dot, de! Dukej, bre, nuku qe ay ritmë! E, nejse... Vemë në konsullatë të gjermanëve. Radhë e madhe atje, bre: ca për viza, ca për martesë. Zumë radhë edhe neve, ç’të bënim?! U zgjat radha, si mos o Zot! Kur erdhi sëra jonë, del një gjerman aty e na pyeti ce ishmë munduarë. ‘Kemi ardhur të çlirojmë Nju-Jorknë’, i thamë. ‘Nga kush?’ ,pyeti. ‘Nga juve, gjermanët!’, ia thamë copë. Kur i treguamë se ishmë Brigada e Pesëdhjetepesë, ay u bë dyllë i verdhë. Ashtu dyke iu dredhur zëri, na tha se duhet të mbushmim një formular e t’i bashkëngjitem me kapce dy fotografi të brigatës. ‘Po më parë, - tha, - duhet

të dorëzoni armët. Është rregull.’ Veç njerëzit e egër nuku binden. I dorëzuamë, ç’të bënim?! Nuku bëhej shaka me gjermanë! Nëne, nëne! Mbushmë formularë. Ne patmë çliruarë gjithata qytete, po me formular, jooo, nuku na kish bërë vaki t’i thyemim gjermanët. E mbushmë formularë, vumë dy fotografitë që kishmë që nga themelimi i brigadës dhe ua lamë në një sportel. Na thanë që kjo punë do të bëhet, por jo pa kaluarë pesëmbëdhjetë ditë. Ashtu ish rregulli. ‘Rregullin e respektojmë’, u thamë dhe ikmë. Detyrën e kryemë.”

“Po armët?”, ia kujtova unë.

“Me armët na ndezi groshi, se ata nuku na i jepnin prapë e ne i lamë. Kumandanti i brigadës desh të na proçedonte për gjyq ushtarak, por pastaj erdh’ lajmi që edhe në Shqipëri, depot e armëve ishnë shkallmuarë, ushtria qe bërë lesheli, piramidat kishnë thyerë qafën e qënkësh formuarë Qeveria e Pajtimit Kombëtar. E në atë valë, na zuri dhe neve amnistia.”

Mua nisë të më merreshin mëntë: partizanë, Njëmbëdhjetë Shtatori, piramidat, amnistirat... Po e mblodha shpejt tutkën.

“Po e çliruatë vërtet Nju-Jorknë nga gjermanët? Dua të them, xha Jazo, a iknë ata pas pesëmbëdhjetë ditësh, siç ju thanë?”

“Duhet të kenë ikur. As mos e bëj dëm pyetkën! Gjermani, qen bir qeni është, po fjalën e mban! Unë s’pata kohë ta marr vesh, ce më binte bretku katërmëdhjetë orë në ditët, në punë të zezë. Një dibran më futi në restorant të tij, lanja pjata. Pa karta. Dibrani paskësh qënë me Ballin Kombëtar, po paskësh qëlluarë burrë i mirë. Seftë flinja në shtëpi të tij.

I kënaqur unë, i kënaqur dhe ballisti, ce e quante fitore të frymës së Mukjes.”

“Po ce nuk u këthyetë prapë në atdhe, pasi kryetë detyrën-o?”

“Ce-o, budallenj ishmë ne-o?! Qejfi, or bir, ma kish të këthësja, po për ideal, xha Jazon e ke trokë. Si do të vija prapë në Amerikë unë, mo? Ku kisha, bre, unë, trembëdhjetë mijë dollarë, të kërkonja gjene pashaportë fallco, apo të bridhnja dëpër skafe?! Pasaj, ja, vjen e t’i bije skafit, donjë hundë motovedete italane! Unë nuku di as not, or’ i hëngsha t’ëmën!.. Kryesorja është që detyrën e kryemë.”

“E kryetë në Nju-Jork, po në Shqipëri ke akoma gjermanë!”

“Po çne-o, ne e lamë vatanë pa këmbë gjermani!”

“Ju e latë, - i thashë, - po atje ka akoma. Janë në ambasadën gjermane në Tiranë. Pastaj, ca të tjerë kanë erdhur si specialistë... Turistë, varda...”

“Ne e lamë Shqipërinë, kur i thonë, gjerman-frii! Brigada të tjera atje ka. Sytë t’u dalën e le t’i nxjerrën ato! Ce o, nga Pestepesa i presën të gjitha-o?! Lodra të politikës-mo, të këtyre qeveritarëve të soçmë. Këta i kanë tradhëtuarë idealet e luftës!”, tha me mllef dyke pështyrë përdhe.

Pyetjet teme nuku kishnë fund. Më kënaqte xha Jazua me shashërditë e tij.

“Qëndruatë në Shtetet e Bashkuara, e tërë brigada?”

“Pas fitores, u mblodhmë në Çentral Park, të gjithë batalonet, prapavija, ndërlidhja... Na foli komisari. Na përgëzovi për fitoren dhe na tha se, si shpërblim, shtabi kish vendosur që të na jepnin nga dhjetë vjet lejë, të pushomim, të gjemim këtu donjë të afërm, nga kurbetlinjtë e vjetër e

të rinj. Ay, bile, na ftovi që të aplikomim për llotari grin kard. Tetë batalone i mbushnë aplikimet, kurse një batalon, i gjashti, kërkovi i tëri strehim politik! Ata e qelpnë fare! Kumandanti i tyre më vonë u shpall armik, me ata të kastës. Dukej, ajo! I tillë ishte qeni. U dënua me vdekje në mungesë. Tashi shëtiti këtu me limuzinë, bën biznes me Shqipërinë, vete atje, ha dreka e darka me Fatos Nanon e nuku guxon qeni t'i rrëfejë Nanos se ç'dënim i rri mbi kokë. Nanua po, s'ka kohë të hapë qitapet e vjetra! Neve këtu vazhdojmë e mblidhemi në përvjetorë, festojmë... Donjëherë Fajr Departmenti i zjarrfiksave, na jep lehtë të ndezëm donjë zjarr partizan dhe na gjobit kur e ndezëm të madh. Neve tashi i bëjmë zjarret gjithnjë të veckël e më të veckël, bëjmë shuk tri katër gazeta, ca Nju-Jork Tajmsa bashkë, sa për të bërë adetnë, kujtojmë kohët e arta, ndezëm donjë Marllboro dhe e thëthijmë nga njëzë herë e ia kalojmë shokut, me radhë, si njëherë e një kohë, çmallemi, shkojmë të organizuarë në kazinotë e Atlantik Sitit... E kështu rrjedh jetaaaa, or biiir!"

RRËFENJA E PESËMBËDHJETË

DASHURIA QË VRET

Kushtuar zonjës Zhaneta Petushi

Pashë një ëndërr. U ngricë. U ngricë mahmur dhe po e shihnja time shoqe me turp, sëkur ëndrrën që kishnja parë unë, ma kishte parë dhe ajo.

Rezarta ndezi abazhurë. E ndeza dhe unë. E të dy po rrimim mbi krevat ndënjur, dyke vështruarë njëri-tjatin në sy. Ajo me inat, unë dyke pritur të jap hesap për ëndrrën.

Njerëzit kur marrën udhët, marrën me vete gjithë sa mundin. Marrën po edhe lenë shumë gjëra, me të cilat janë mësuarë. Ama, edhe po të duanë t'i lenë, veset dhe huqet nuk i lenë dot, ce nuk u shqiten. Rezi xheloze ka qenë që kur ishte bebe dhe u ngrit më këmbë. Dhe ashtu mbeti edhe tani në mes të binave të Nju-Jorkut.

“Zotrote po flisnje në gjumë”, nisi e para ajo.

“Mbase”, thashë unë. Dhe, kur mos i kem tërë, u bëra flakë.

Ajo shkundi bikutinat, si pelat që shkundin krifat.

“Po thoshe... Po thoshe ca emra... Emra femrash”, më vuri ajo në dijeni.

“O bobo, Nensi! - i thashë vetes me tmerr. - T'ëmën e s'ëmës, do kem zënë në gojë emrin e Nensit!” Ce atë po shihnja!

“He-he-he! - qesha unë me zë, po pa shpirt. - Kam zënë në gojë donjë emër vegle nga të limuzinës e të janë dukur si

emra femrash, se ashtu të vinë në vesh ato... Vetë limuzina duket si emër pe femre. Kam thënë gjë... kriketa?”

Ajo më shëkonte drejt e në sy, me keqardhje e pa më dhënë pushim.

“Kriketa, ne i themi një vegle, që kërcet kur rrotullohet, - përkëthenja unë. - Mos thashë gjë gazolina, moj? Pompeta? Pinceta? Fjuzi? Fjuzi, fjuzi, jo Suzi!”

Ajo vetëm më shihte. Sëkur nuk ishte aty. Unë vazhdonja: “Stopsajna? Pensi? Tensi? Nensi? Mos thashë gjë Nensi? Nensi, neve i themi një vegle që...”

“Emër vegle është... Elisa?”, ma previ ajo listën dhe përkthimnë e Nensit, asaj dosës që vesh rexhipetat në sedijen e pasme të taksisë, sa herë vete ta marr dhe është vonë për në punë. Unë po rreksha t’i gjenja Nensit një vend andej mes rripave të motorit. Ajo vazhdovi:

“Ti, the Elisa!”

U çlirova e nisa të qeshnja.

“Aha, Elisa! Elisa është dispeçerja jonë! Është ajo çupa që na pret te porta, ne, shoferëve, në mëngjes.”

“Kaq i lidhur je me punën ti?! Po të ishe aqë, do kishnje përmendur edhe bossnë e shoferëve, Xhorxhin.”

“Dofta edhe atë e kam përmendur, por mekanizmat e tua xhelozike nuk e shënojnë Xhorxhin.”

Ajo dështovi si gjithmonë. Nuku zuri gjë në grep, por megjithatë nuk u zbyth.

“Eee, pa na thuaj, ç’thotë ajo, Elisa jote?!”

“Më marrsh të keqen, - ia bëra me vete. - Ku e kishnja frikën unë e ku më dolle ti! Për Elisën të flas sa të duash!”

Unë, në fakt, Elisën e urrej. Tërë ne, shoferët, e urrejmë. Dashnore e bossit, bre, Jorgos, atij që, amerikançe, ne të gjithë e thërresim Xhorxh. Ajo është ekuadoriane, zeshkane. Kështu, e bukur është çka, por mua nuku më hyn në sy. E vërteta është që më shumë më urren ajo, sesa e urrej unë. Dhe ja për bela: se ç'mutin ka që hyn në ëndrrat e mia!

“Ç’ngjyrë i ka sytë?”, provon të më zerë në befasi ime shoqe.

Unë ngjyrën e syve nuk ia dinja. Aq sa ia dinte ajo, ia dinja dhe unë, por hajde mbushi mendjen Rezi!

Ime shoqe nisi të ma mbante këngë Elisën, vetëm se e zura në gojë tek flinja dhe se nuk i dinja ngjyrën e syve! Hej bela! Një ditë unë i solla asaj një kartvizitë të Elisës, vetëm për ta parë ajo me sytë e saj, që në të qe shënuarë “dispeçer”. E hodhi në plehra dhe mosbesimi vazhdovi.

“Kaq e varfër ëshë ajo putana që ju pret ju shoferëve te porta, sa nuk e ndërron ndonjëherë atë fustanë bojëmjaliti?!”

Ueee! T’ëmën-o, kish vajtur për ta parë, Rezi! Ueee, ueee, ueee, ç’forcë paskej xhelozia! Bre, bre, bre! Ajo paska vajtur më shumë se njëherë, gjersa e paska parë me të njëjtën veshje! Elisa i ndërron për ditë fustanet që i dhuron Xhorxhi, po ja, ka qëlluarë që të dy-tri herët e Rezi ajo paska qenë veshur njëlloj. Hajde ta shëroj Rezin unë tani!

Një natë i hapa sytë përgjysmë dhe pe të çarave të qepallave pashë ulkonjën, që po rrinte pipëz mbi mua, sëkur priste provën e madhe të fajësisë. Koka po i varej dyke pritur ngaqë, me ç’më kanë thënë, unë flas përgjumësh dhe hesht, flas dhe hesht. Si ajo radioja jonë atëhere motit, kur dëgjomim fshehurazi Zënë e Amerikës.

“Ç’po bën?!”, e pyeta.

Ajo u përmend.

“Po zinje në gojë punën tënde, shokët, Xhorxhnë, pasagjerët... Dhe thashë, ‘pa prit një herë të shohëm, a do t’i përmendë të tërë ata që punojnë aty?’”

“E po atëhere, po e le punën!”, i thashë i vendosur.

“Jooooo!”, ulëri Rezi.

“T’ëmën-o! Kështu do punoj unë, me?! Mos më thënçin Petraq Jani, po nuk e lashë!”

“Sëkur edhe dhjetë Elisa të harbojnë aty tek taksitë e tua, ti nuk do ikësh që aty!”

E po duhet përkëdhelur një çikë edhe gruaja, bre! I duhet bërë qejfi, që të harrojë atë të shkretë gozhdë që i ka mbetur në tru.

“E di se çfarë do të bëjmë nesër, moj Rezi? - i thashë. - Ti ke pushim. Po e marr pushim edhe unë dhe vemë e kalojmë ditën andej poshtë nga Atlantik Siti. Nisemi në mëngjes. Kalojmë nga puna ime, të marr portofolë që e kam harruarë në dollapin tim aty dhe ia mbajmë tatëpjetë Nju-Xhersit! Si thua?”

“Ashtu e bëjmë!”, tha ajo dhe e pashë që i ndritnë sytë nga gëzimi.

As portofol, as drej kisha lënë në dollap, po ma desh qejfi ta shpinja Rezin tek Elisa, ta shihnte nga afër se ç’surrat kishte ekuadorianka e të shëronja gruan nga ethet.

Të nesmen kur u zgjova pashë që Rezi më pat lënë te koka një letër ku më thoshte që të kalonja nga ay salloni, ku ajo ujdiste leshrat dhe ta merrnja që atje.

Salloni hapej herët dhe Rezi, si dukej, pat vajtur e para.

Edhe ajo e kish parashikuarë që do të ndeshë me Elisën. E po përgatitej të ndeshë me të për jetë a vdekje!

Kalova nga ay salloni i madh i bukurisë që quhet “Mexhik Taç”. Qëndrova dhe po prisnja të dilte. Dyke pritur Rezin, pashë që një femër e bukur erdh’ e m’u unj në krah, në sediljen përbri. “T’ëmën!”, thashë. “Edhe kur jam me makinën teme ma marrën për taks!”

Do t’i thosha që kish gabuarë, se unë po prisnja gruan teme... Kur, ajo pasagjerka, kishte qënë tamam gruaja teme! Ajo që prisnja! Rezi! Kur mos i kem tërë, nuk e njoha! Nuk e njoha, or jo! Ishte bërë tjetër njeri. Ç’të them, bre? Ta rrëmbenje atë peri, të linje fëmijët, të iknje gjëkund, dhe të martoheshe dhe një herë! Nuk po u besonja syve. Mua më kishnë thënë që në atë sallon bënë punë të mirë, po jo aqë-de!

Unë po rrinja me gojën e çapluarë pe habisë, Rezi rrëzëllente e tëra me buzë të qeshur.

“Moj, - i thashë, - të paskan bërë yll, me! Ke ndryshuarë aq shumë sa, të të kish parë ay, biri yt dhe i imi, Fatlumi jonë, që vete pas vajzave të bukura, nuk do të të kishte njohur që je e ëma, dhe do të të qe qepur prapa!”

“T’u thaftë goja që flet kështu për Fatlumnë! - më tha. - Ti shan djalën tonë...”

“Na, moj! Nuk shaj djalën, moj budallaçkë, por po lëvdoj këtë ‘Mexhik Taçnë’, sallonë e bukurisë!”

E u nismë, or byrazer, si për në fushë të luftës, të ndesheshim dhëmb për dhëmb me armikn’ e përbashktë!

Dispeçerka, atë ditë, fustanë bojëmjalte e paske lënë në shtëpi. Mbante një çantëzë dhe rripnë e saj e kish kaluarë

me hir, në mes dy gjinjëve. Tundëte leshrat kokorrithka, si ato të Gulitit, atij futbollistit të Hollandës, që lonte një herë e një kohë. Rezi po e vështronte dispeçerkën me urrejtje të fshehur. Elisa ia dha sime shoqe dorën me mirësjellje të tepruarë, kurse mua m'u hodh në qafë dhe... më puthi!

Më puthi, ore, kur mos i kem tërë! Më puthi atë ditë me goxha të puthur, mu në sy të grifshës teme, kur nuku më kishte puthur asnjëherë më parë! Më puthi or në ..çkë të s'ëmës, sëkur ta kishte porositur shejtani që të më prishte punë, qamet!

“Haj, Piter!”, më tha me sy të dashuruarë.

Xheç më ra qielli mbi kokë! Po kjo bela?! Nuku vamë as në Atlantik Siti e as në halé atë ditë. Ku të vinim pas tërë asaj të puthure! Rezi e thau pusnë e lotëve, pa e kursyerë që ta kish edhe për sebepe të tjera të helmëta.

E kuptoni juve se ç'kam hequr atë natë?! Po ç'mutin më puthi, hardhipuçka?! Nga e gjeti atë djall të puthur!

Të nesmen i vajta i ndërkryerë, që të zihesha. Nuku më puthi këtë radhë. Bile më vështrovi gjene ftohtë, siç më pat parë tërë jetën. Gjeti një moment e ma dha shpegimnë:

“Mbrëmë, të putha, - më tha, - ce aty përballë po më ruante Aloncua, dashnori, ay që do të më verë unazën. Ay dyshon për shefnë, Xhorxhin dhe kur unë pashë që ay e vuri re që larg, se si Xhorxhi më puthi me zjarr, me zjarr nisa dhe unë t'ju puthnja të gjithëve juve, shoferave, për t'i treguarë Aloncos, se Xhorxhi nuku bën përjashtim dhe unë atë e kam njësoj si tërë shoferat.”

“Po a u qetësua Aloncua?”, e pyeta unë sëkur më plasi për Aloncon.

“Unë jam mjeshtre!”, tha ajo dhe më shkeli synë.

“Po ç’flamë mjeshtre, je ti moj, që nuku kupton hallet e botës. Po ti nise të më puthnje, pllaq e plluq, në sytë e gruas teme, që ëshë xheloze dhe një ditë do të më vrasë!”, iu zbraza unë.

“E or’ e! Te xhelozia dhe vrasja jote e kam mendjen unë! Mua po ma marrën frymën xhelozitë e mia dhe me siguri nga ato do ta kem fundin!”

Rezi im është më e bukur se Elisa, ore! Edhe pa vajtur në atë sallonin e famshmë. Edhe, avash-avash, ime shoqe u bind vërtet për këtë. Por ama vajtjet në sallon i ka shpeshtuarë dhe një natë më priste poshtë në rrugë.

“Nxito, xheç të shëkohsh! - më tha dyke parë orën. Dhe më shtyvi brenda në ashensor. - Atyre të sallonit u tregova për ato që the tinë. Ato qeshnë dhe sot kanë filluarë e bëjnë reklamë.”

“Çfarë kam thënë unë, moj?”, pyesnja, se nuk më binte në mend ndonjë e thënë e thekur.

Po ajo më shtyvi edhe te dera e apartamentit. U futmë e televizorë e gjetmë të ndezur. Fatlumi, nuku qe atje, kurse dy çupat kishnë zënë vend sëkur kushedi çfarë filmi do shëkonin.

Pas tri katër minutash na u shfaq në reklama Salloni i Bukurisë “Mexhik Taç”, ay ku vete Rezi, ay salloni që po na shuan nga paratë. Tërë ato zonja atje, dyke punuarë mbi ca femra të hijshme dhe një zë i butë spikereje që thoshte:

“Ju presim në Mexhik Taç! Ne nuk jua shtojmë bukurinë. Ju atë e kini. Ama, jua nxjerrim në pah atë bukuri, që është e juaja. Aq sa një ditë një gjyshe dollari nga salloni ynë aq e bukur, sa as nipi i saj nuk e njohu. Dhe e ndoqi nga pas që të lidhte jetën me të!”

“E çfarë kam thënë unë?”, pyeta.

“Atë ditë, mo! - ma kujtonte Rezi me zjarr. - Atë ditë, që do të takonim atë rosp... atë bishtdredhurën, që ke në punë. Atë që shkon me tërë shoferat dhe ata ia përmendin emrin në gjumë! Kur dolla pe sallonit dhe ti nuku më njohe e the këtë, për djalën tonë, që s’do njihte mamanë... Po reklama i zmadhon: mua më bënë gjyshe dhe tim bir e bënë nip.”

“Aaaa! - u kujtova unë. - Po ato gratë e sallonit duhet të ma paguajnë të thënë teme!”

“Ja, po ma paguajnë mua! - tha Rezi me sytë që i xixëllinin. - Do të më shërbejnë njëzet herë, pa asnjë cent!”

RRËFENJA E GJASHTËMBËDHJETË

HIJET NË FILADELFIA

Kushtuar Astrit Çermës

Një xhaxha i sime shoqe, arratisur më Pesëdhjetenjë, kish humbur dëpër Amerikë, si gjilpëra në kashtët.

“Këtu duhet të jetë, - ngulte këmbë Rezi. - Ama e gjetmë, ia hodhmë fukarallëkut, ce ay është i krimbur në para. Nuk është martuarë kurrë! E na takon: pak vojtme ne pe arratisjes së tij?!”

Vazhdova ta kërkoj, po, aha, gjëndej Xhipja!

Po duhet të vijë dita, ore! Erdhi, e gjeta. Më telefonuanë nga kompania teme, Ist River Taksis end Limuzins.

“Bëj gati taksinë, - më thanë, - dhe nesër do rrish tërë ditën andej nga Pensilvenia. Të caktuam ty, meqë pasagjerët janë shqiptarë.”

Zoti Bexhet, që desh taksinë, na kryesokej dhe ai një parti fringo të re, në Tiranë. Amerikën e shkelte për herë të parë dhe deshte parà, ce financat i kish trokë. Vite të shkuara, mysafiri paskej që në mësues marksizmi në një shkollë të mesme. Rrugës ay më thosh se kjo e kish bërë që të ishte antikomunist i prerë, ce komunizmën kish patur rast ta njihte që pe brënda.

Vizitën e parë e bëmë te një nga antikomunistët më të thekur të këtejshmë, që banonte në Filadelfia, që kur qe arratisur nga mëmëdheu më Dyzetekatrën. Që sefte Emin Brahimllari pat formuarë këtu në mërgim, një qeveri hije, siç i thonë. Dhe e pat pritur rënien e Hoxhës, siç pret fukaraj beharë.

Plaku banonte në një shtëpi të bukur, me dy kate, në majë të së cilës valonte flamuri shqiptar, që mezi i dallohej shqiponja, ngaqë e kuqja kish marrë një të nxirë të përgjithshme. Sefte këtë shtëpi e kish patur një amerikan plak, që kur i vdiq gruaja, mori një kanadezke të re, që trashëgovi shtëpinë pa bërë asnjë fëmijë me amerikanë. Vdiq ay, ajo nuk u nxitua në zgjedhjen e Brahimllarit. Kanadezka kish vajtur te gjashtëdhjetat, por shtëpia ua bënte me sy të gjithëve dhe demat e rinj kandidatë ishnë mizëri. Atëherë Emimi ish tridhjetë e ca vjet më i ri se zonja e shtëpisë. Kanadezka mezi vdiq. I nxori Emimit qumështin e nënës dyke pritur. Ay qe bërë shtatëdhjetë vjeç kur fitovi atë pikë shtëpie dhe pa iu tharë kanadezkes plakë kurorat mbi varr, me shtëpinë si grep, zgjodhi për grua një turkeshe dyzetepesë vjet më të re. Turkesha rrinte tashi me plaknë tonë, dyke pritur dhe ajo sërën. E të dukej, or byrazer, që ajo shtëpi kollofiste vetëm vite rinie.

Portën na e hapi turkesha, qe dukej si donjë yll Hollivudi, veçse i kish korrur vetullat më të dy anët e i kish lënë ato vetëm si dy vazhda të hequra me stillolaps. Gruaja na shpuri drejt e në dhomë të madhe, ku priste plaku e më të dalë, fap, më ciku me njërin gju. Plaku, siç ia desh sëra një kryetari qeverie, paçka në mërgim, nuku na e dha dorën hiç, por na shëkonte të dyve me mosbesim, që prapa gjyslykëve. “T’ëmën, po unë bre, ç’dua këtu?”, pyeta veten kur erdhi radha dhe gjyslykët e plakut u vërtitnë mbi mua.

Shëkimnë e plakut e kisha akoma mbi vete, kur u hap dera e një burrë tjetër, hyri brenda. Edhe ky, pa na dhënë dorën, vajt e ul pranë zotit Emin.

“Prapë otobuzi! Na u prish, e pritmë sa na dërguanë një tjetër”, i pëshpëshi i porsaerdhuri plakut, para se ky të na e bënte të njohur.

“Kisha thirrur edhe ministra të tjerë, - na shpegovi i zoti i shtëpisë, - po janë dëpër punëra e nuku marrën dot lejë. Zotëria këtu me mua është Nexhip Sekseri, nga Gollokamja e Korçës.”

Xheç kërceva përpjetë. Ky na ish Xhipja, xhaxhai i Rezit! Sa e kisha kërkuarë këtë njeri! Xhipja, larg pe fotografive, vinte i dobët, sëkur vuante nga stomaku e leshkat i kishnë lënë shëndenë.

Bexheti nisi të prezantohej e unë nuk ia hiqnja sytë xhaxhajt.

“Ky këtu, - u hodh e nisi me mua Bexheti, - është Petraq Jani, i degës së partisë tonë në Nju-Jork, degë që numuron gjer tashi katërqind anëtarë.”

As në degë e as në fletë partie nuk ishnja unë, po ia deshte nevoja mikut nga Tirana që të më gradonte ca. Po ato çaste unë mendjen e kisha gjetkë dhe po dridhsha i tëri.

“Jam, - iu drejtova më shumë Xhipes, se të zot të shtëpisë, - i shoqi i Rezartës, mbesës së zotërisë suaj.” Dhe po bëhesha gati të ngrisha më këmbë, që të hidhshim me Xhipen në krah të njërit-tjetrit.

Xhipes nuk i lëvizi qimja.

“A kini një vëlla në Gollokamje?”, e pyeta mëdysh.

“Po”, i a bëri Xhipja, si i hutuarë për këtë të papritur.

“Të bijën e tij, e kam unë grua!”

E gjene i bëra këmbët susta, që t’i vërsulsha në gjoks e të qamim një copë herë.

“Ëhë”, ia bëri Xhipja dhe e hodhi njëren këmbë mbi tjetrën.

Edhe të tjerët aty, mbetnë ca si ngushtë, ngaqë Xhipja dukej sëkur nuku do të lëvizte as po t'i qe ngjallur e jëma. Bexheti i Tiranës e prishi heshtjen dhe i pyeti zotërinjtë, ashtu kot, në kishnë dërmend të dilnin një vizitë asaj Shqipërie.

“Të çlirohet nga zgjedha komuniste njëherë!”, ia bënë me një gojë Emini me Xhipen.

Një tjetër në vend të Bexhetit do t'u thosh që tashi antikomunistët e shquarë, hynin e dilnin në mëmëdhe. Por mysafiri pe Tirane nuku desh ta linte shtegnë që i doli përpara e hyri drejt e në thela.

“Mbase, - tha, - kur të vijë në pushtet partia ime, që me komunistat i ndan një oqean! Për pushtetnë po lëftojmë, po për këtë na lipset ndihma juaj e çdo lloji qoftë ajo, që nga ajo më e madhja, moralja, gjeeeeer te ajo më e vogla, financiarja!”

Unë shëkonja Xhipen dhe me gojë të hidhur, habitsha si dëgjonte me aq kujdes fjalët e mysafirit dhe si nuku po i hidhte sytë asnjëherë këtejza, nga burri i mbesës.

Bexheti ia la llafnë Eminin.

“Ta nisim nga ndihma që kërkoni, - tha ky, - nga ajo më e parëndësishmja, siç the zotrote: paratë. Mos prisni asnjë kacidhe! Ne jemi të shkundur. Gazeta jonë ka tridhjetedy vjet që nuku del më. Ministrave të mi, tërë burra të zotë, atdhetarë të orës së parë, u bje bretku. Të moshuarë, të gjorët, punojnë akoma në ndërtime e pastrime. Koha vajti e gjatë e na këputi. Nuku gjen asnjë qeveri hije, që të ketë duruarë kaqë gjatë. Shtatë ministra hije më kanë vdekur gjer tashi. Edhe ky hija që kam këtu, - e tregovi Xhipen, - punët ministrore, kur i jep lejë një çunak menaxher, i bën me otobus.”

Atë ças turkesha hyri kokunjur e në një tabaka i solli të shoqt një qelq me ujë dhe një kokërr hapje, që ta pinte, ce, si dukej, plaku kish orarë.

“Viagra! - më pështyvi në vesh zëunjur Bexheti. - Është nga ato që pi unë, të shtunave të fundit të muajit. Kushtojnë shumë lanetkat. Ky e pi në syt’ tonë, që të na dëftejë që është akoma gjallë.”

Ne pritëm sa e vuri plaku tabletkën mbi gjuhë e rrëkëllevi kupën dhe mua m’u bë se ay po mbillte një fidan në zhavorrishten e një lumi të shterrur pe vitesh. Gruaja e re i përpëliti qepallkat nga mua e gjene, më të dalë, fap, ma goditi gjunë. “T’ëmën! Nuku paska qënë pa dashka dhe ajo cikja e parë”, mendova. Po mua tashi më kishnë futur në kazan të politikës dhe aq më tepër, nuku merresha me pushtllëqe. Apo s’ kishnja përballë dhe xhaxhanë e gruas!

“Kështu që na mbetet t’ju japëm, - vazhdovi plaku, - vetëm pështetje morale. U bën punë?”

“Si drita e diellit!”, ia kthevi Bexheti dhe unë ndjeva si iu tha, të gjorit, gjuha në gojë, ce me siguri kuotat e tërë partisë, nuk i dilnin as për paratë e taksisë teme.

“Atë do t’jua japëm! - vendosi plaku dhe pa nga Xhipja im, i cili vetëm tundi kokën, siç bëjnë ministrat kur miratojnë buxhetet. Thashë se mikut pe Tirane do t’i binte të fikët, po nuk i ra. - Po më parë, - vazhdovi kryetari i qeverisë, - kemi ca pyetka... Ini lidhur gjë me këto partitë e tjera shqiptare këtu, në Amerikë?”

“Jo”, u mbllaçit Bexheti e gënjente si derri.

“Se duhet ta dini që me to, qeverinë teme, e ndan thika! T’i kemi të qërruara hesapet! Po vetë juve, kini qënë gjë në partinë e Enverit?”

“Jooooo! Çne!”, ia pritme me një gojë, Bexheti që gënjenje e unë që s’gënjenja.

“Bile ky, Peçua, ka bërë edhe burg”, vazhdovi Bexheti dhe m’u afrua mua, që pa prituri i dolla më i vlefshmë si i burgosur, se si shofer. Unë fryva gjoksnë me krenari, dyke vështruarë xhaxhanë e zonjës teme drejt e në ninëz të syrit.

Dy burrat përballë e lanë Bexhetnë dhe m’u kthyenë mua.

“Ti përse e hëngre burgun? Ç’arrite t’u bësh komunistave?”, më pyeti hija më e lartë dhe u gëlltit për ta shtyrë më tatëpjetë tabletkën që pivi.

“Asgjë!”, i thashë me krenari.

“Donjë sabotim-a, donjë atentat-a?”, pyeti xhaxhai i Rezit me shpresë.

“Ncë, ncë, ncë! - ia këtheva, akoma më krenar. - Asgjë! Më burgosnë kot!”

Dhe nuku po e kuptonja, hajvani, që po i bënja varrë vetes. Që të tre tani u kthyenë nga mua e po më shëkonin me përbuzje dhe inat tok. T’ëmën o dë ...çkë të s’ëmës! I lanë të tëra e po më bënë gjyqnë mua, këtu dë mes të Amerikës! Isha i dënuarë të mbetsha i dyshimtë tërë jetën e jetës! Të më hipi një i kuq nga turpi, që s’e donja veten. Nga të tërë aty, unë kishnja të kaluarën më të ndotur: edhe nga profesori i marksizmit, edhe nga xhaxhai i gruas, edhe nga ky kryehija, që pe pesëdhjetë vjetësh, s’e lëvizte bythën nga Filadelfia! E vetmja që më jepte zemër, qe turkesha, që dofta ngaqë s’e kuptonte shqipen, nuku po më merrte inat që nuk e kisha vrarë diktatorë. Ajo veç, hyrë e dil e dënk-dënk, po m’i bënte gjunjët copë. E zeza kish vite që e kish humbur shpresën nga këto tabletkat amerikane që pinte i shoqi.

U betova që nuku do e zinja më kurrë në gojë burgun, faqen më të zezë të historisë teme!

“Këtë, - i tha për mua kryeministri hije Bexhetit, - nuku dua ta shoh më këtu!”

Dhe u ngrit më këmbë për të na përcjellë. Nuku ma dha dorën hiç. Ama, të them të drejtën, unë e kishnja kuptuarë që nuk e meritonja. Ula kokën dhe dolla jashtë, pas Bexhetit.

Te vetura e vura re, që xhaxhanë e Rezit e kishmë prapa. Ay përqafovi profesorë e marksizmit, kurse mua, që mos më takonte as gishtërinjtë, më zgjati si me neveri, një pecetkë pe letre, ku kish shënuarë adresën e tij.

“Kjo është për Rezin, - më tha. - Për time mbesë. Të më kërkojë në bodrum të këtij billdingu që i kam shënuarë numurin. Po sakën se ajo vjen tok me ty! Ti, të mos ma shëkosht derën!”

U nismë. Nga pasqyrka pashë e dhe për ca kohë, xhaxhanë e nuses teme, ministrin e asaj qeverisë, që priste akoma të çlirohej Shqipëria. Ay rrinte buzë rrugës për donjë autobus, që ta shpinte në rezidencën e tij, në bodrumnë e atij pallatit që thosh adresa që sapo futa në xhep tem. Kurse bri meje, turivaruri prefesor i marksizmit nuku më fliste, sëkur tërë takimnë ia kisha dhjerë unë, me burgun. E sidomos që atë e kishnja bërë pa faj!

* * *

Xha Emini kish vdekur po atë ditë, do një orë pasi pat pirë viagrën. Unë e Rezarta u sulmë të parët. Më shumë se për ta varrosur plaknë ne deshëm që aty të gjenim xhaxha Xhipen. Ay nuk kishte ardhur. Duket nuk i kishin dhënë lejë

se ata që e mbanin në punë nuk e dinin që ay qënkej ministër dhe duhej të merrte pjesë në varrim të kryeministrit.

Ne me Rezin ndenjmë sa të varrosej Brahimllari, ngushulluamë mirë e mirë turkeshën dhe ia mbajtmë për Filadelfia.. Gjetmë adresën, gjetmë edhe shkallët që xbrisnin në bodrum të pallatit. Vetë unë, u fsheha dhe lashë time shoqe të xbriste dhe ca e të trokiste te dera e xhaxha Xhipes.

“Kush është?”, u dëgjua zëri i Xhipes që brenda.

“Jam Rezarta, xhaxha. Mbesa, çupa e tët vëllaj, Qazkës.”

U bë një heshtje, pastajza u dëgjua zëri i inatosur i Xhipes:

“Juve ini të tërë komunist! Qërromu nga porta!”

Rezin e zu të qarët.

“Po ç’thua kështu, o xhaxha?! Hape një herë të të ze për qafe e mos më tako më, ce nuku dua asgjë pe teje.” Ajo zuri të ledhatonte derën e lotët nisë t’i kullonin çurkë. “Hape, të... të ndahemi.”

Nuk e kishnja parë time shoqe të qante ashtu dhe e kuptova që kjo e qarë ishte ndryshe. Nuk ish për atë shpresën, se mos me të takuarë Xhipen punët tona këtu, do na vinin më mirë. Jo, jo ish tjetër gjë. Ish një humbje e tmerrshme bre, që atëças nuk e përcaktonja dot. Gruaja m’u plas para portës të një njeriu që më parë nuku i dhimbte hiç dhe tani po e gjente jo hije, po të vdekur fare. Me një kotkë në fyt, nxitova ta ngrinja ce e kishnë përmytur lotët.

“Qërrohuni! - na ulërinte xhaxhaj, që ish larg nga ne, saç’ është e trashë dërrasa e derës. - Tërë komunist ini! Ti e im vëlla Qazka, jot ëmë e gjithë ç’ke... Të internuarë, të burgosur, të vjotur a të lumtur: ini tërë komunist!”